

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
28 – 29/2017
15. júl 2017

Cena 1,- €

Ludo Stur

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

MATIČNÝ MAGAZÍN SLOVENSKO
PLNÝ LÁKADIEL LETA
Strana 4.

BABIŠOVO ANO A KOMUNISTI
NA ČELE PRIESKUMOV V ČESKU
Strana 6.

KEĎ MATKA DLHO NEMOŽE
OBJAŤ SVOJE VLASTNÉ DETI
Strana 9.

SEDEMNÁSTY JÚL 1992 –
HISTORICKÝ DEŇ SLOVENSKA
Strana 13.

ÚKLADNÁ VRAŽDA A. ŠALÁTA
NA HÁJNICKOM MOSTE V SLIACI
Strana 17.

SLOVO O SLOVENSKU

Slovensko je na starom kontinente členom najprestížnejších svetových politických, ekonomických a vojenských klubov, ktoré nám poskytujú takmer skleníkové podmienky hospodárskeho rozvoja. Každoročne zvyšujeme HDP o viac percent ako ich zakladatelia a v prepočte na obyvateľa podľa parity kúpnej sily sa čoraz viac približujeme Španielsku a Taliansku.

Pri nedávnom hodnotení Indexu sociálneho progresu sme zo 128 hodnotených štátov sveta obsadili tridsiate miesto a treba s potešením zdôrazniť fakt, že nás vo svete aj čoraz viac akceptujú. Odráza sa to aj v jednom z najvyšších objemov priamych zahraničných investícií v tomto geografickom priestore. A aj keď sme v zahraničnom obchode z viac ako z osemdesiatich percent závislí od obchodných partnerov v členských štátoch Únie, z ktorých pri dovoze a vývoze dominuje Nemecko s podielom viac ako dvadsať percent, najbližšej budúcnosti sa nemusíme obávať.

Za najväčšie problémy terajšej slovenskej ekonomiky treba pokladať neschopnosť nášho školského systému zabezpečiť potrebnú kvalifikačnú štruktúru absolventov pre potreby trhu práce. Aj väčšina tohtoročných absolventov sa hlási na vysoké školy. Lenže po ich absolvovaní zarážajú mnohí nepracujú v odbore, ktorý študovali, alebo pracujú tam, kde stačí aj stredoškolské vzdelanie. Úplne znepokojujúco až traumatizujúco pôsobí skutočnosť, že najlepší odchádzajú do zahraničia, odkiaľ sa väčšinou nevracajú. Terajší vzdelávací systém stojí slovenských daňových poplatníkov obrovské peniaze a ďalšie sa potom majú použiť navyše na ich rekvafikácie...

Jasnozrivú skúsenosť vyslovil Peter Mihok, predseda Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory: „Jednoducho nemôžeme vychovávať ľudí, ktorí sú na Slovensku šťastní počas štúdia, ale prestanú byť doma šťastní, keď dostanú diplom alebo vjučný list.“

Róbert HÖLCZ

R-2017034

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

Veľkolepé oslavy sv. solúnskych bratov Cyrila a Metoda na národnej púti v Nitre

Zasvätenie Slovenska po 70 rokoch

Eva ZELENAYOVÁ – Ilustrácia Martin BENKA, Foto: Štefan KAČENA

Svätoplukovo námestie v Nitre a priľahlé priestory 5. júla zaplnili veriaci z celého Slovenska. Prišiel otec s dvoma synmi z Námestova i babička, ktorá si pamätala zasvätenie Slovenska v roku 1947 na Starých Horách arcibiskupom Karolom Kmet'kom. Prišli tisíce ľudí, aby sa stali účastníkmi na národnej púti k svätým solúnskym bratom Cyrilovi a Metodovi a najmä zasväteniu Slovenska Božskému Srdcu Ježišovmu a Srdcu Panny Márie. Medzi prítomnými nechýbal predseda vlády Robert Fico a niekoľko ministrov jeho kabinetu, poslanci NR SR i predstavitelia zastupiteľských úradov na Slovensku. Zúčastnil sa aj predseda Matice slovenskej Marián Tkáč.

V storočnici fatimského zjavenia, na príhovor Panny Márie mu chceme zveriť celý náš národ, všetkých obyvateľov našej vlasti v tejto vážnej chvíli našich národných i osobných dejín," píše sa v modlitbe, ktorá obsahuje dvanásť prosieb. „Prijmi tieto naše prosby aj na príhovor našich svätých patrónov, ktorí posvätili našu krajinu svojim verným životom a činnosťou podľa tvojho evanjelia," uvádza modlitba.

NOVODOBÉ PÚTE

Cyrilo-metodské púte sa v novodobej histórii Slovenska začali v Nitre v roku 1990. Konali sa na Kalvárii nad mestom, svätým omšiam predsedal kardinál Ján Chryzostom Korec. Od roku 2006 sa vďaka diecéznemu biskupovi Viliamovi Judákovi presunuli na Nitriansky hrad. V ostatných rokoch sa pre veľký počet prítomných veriach miesto bohoslužby presunulo na Svätoplukovo námestie. Domáci biskup si každý rok pozýva iného biskupa, aby predsedal svätej omši.

Cyrilo-metodské slávnosti vyvrcholili v popoludňajších hodinách na Devíne. Pri tejto príležitosti premiér Fico odkázal prezidentovi republiky, že sviatok sv. Cyrila a Metoda je najvýznamnejším štátnym sviatkom a význam príchodu vierozvestcov je zakotvený v Ústave SR.

Slávnostnú svätú omšu na poľnom oltári za prítomnosti viacerých biskupov celebraval reykjavický biskup Mons. Dávid Bartimej Tencer, pôvodcom Slovákom. Biskup Tencer svojráznym spôsobom vyzval veriach na život s Ježišom. Odmietol termín obnovenie zasvätenia, „nádherné zasvätenie z roku 1947 ideme aktualizovať“, povedal. A vysvetlil, prečo je pojem aktualizácia vhodnejší. Lebo zasvätenie Slovenska „ideme urobiť novým, účinným na našu dobu“. Ide o „naš nový osobný postoj, že my chceme dnes s tým zasvätením

prísľubiť Pánu Bohu, že budeme žiť kresťanstvo v súčasnom svete a súčasným spôsobom, (...) že naše kresťanstvo zachutí aj tým ľuďom, ktorí s vierou až tak veľa nemajú“. Prítomných pobavil príkladom z jednej severskej krajiny: Na Anjel Pána sa aj v krčme chlapi postavili a modlia sa. Raz sa pri nich postavil provokatér a vysmieval sa im. Jeden z chlapov si to sním vybalil namiesto Pána. Pravda, účastníkom púte neodporúčal biť sa... No zdôraznil, že „keď ide o Boha, o vieru, o Cirkev – o mňa ide. (...) Vtedy aj ja vstanem a zoberiem svoj podiel zodpovednosti“. Nečakám, že všetko vyrieši Cirkev alebo jej hovorca. Taký by mal byť aktívny život kresťana.

riem svoj podiel zodpovednosti“. Nečakám, že všetko vyrieši Cirkev alebo jej hovorca. Taký by mal byť aktívny život kresťana.

DVANÁSŤ PROSIEB

V modlitbe zasvätenia, ktorá zaznela na púti v Nitre, oslovili biskupi všetkých veriach, predstaviteľov verejnej sféry, príslušníkov náboženských a národnostných menšín a všetkých spoluobčanov: „V tejto modlitbe sa chceme obrátiť na túto Kristovu lásku, zosobnenú v jeho Božskom Srdci.

3 OTÁZKY PRE:

Dagmar KRAMPLOVÚ, vlastenku a členku Matice slovenskej

Za vzťah a lásku k otčine sa nenechajme urážať

• Svätých Cyrila a Metoda na Slovensku uctieva štátnym sviatkom. Ste krajskou predsedníčkou SNS v Bratislave i členkou MS; máte vžitú vyvesiť v tento deň štátnu vlajku na rodinnom dome. Prečo je u nás táto symbolika akosi v úzadí na rozdiel povedzme od USA?

Je to záležitosť celkovej atmosféry v spoločnosti. Ale dnes by som to až tak zle nevidela. Lebo už vlni sme sa na tento sviatok presvedčili, že ľudia sa za našu vlajku nehanbia. U nás doma túto tradíciu udržiavame stále, berieme to ako samozrejmosť rovnako ako ďalší ľudia, len sme o sebe nevedeli. Čo však vnímam kriticky, je, že v médiách nevidím úsilie hlbšie informovať o podstate tohto sviatku. Z môjho pohľadu je to možno náš najdôležitejší štátny sviatok.

• Štátny sviatok sa zväčša v médiách prezentuje len ako deň, keď budú zavreté obchody – nie je to aj vzhľadom na odkaz svätého Cyrila a Metoda neúcta?

Práve pre tento nezáujem sme to vzali v bratislavskom kraji v roku 2016 do vlastných rúk a spustili sme internetovú výzvu na vlajkovú výzdobu na deň sv. Cyrila a Metoda. Veľmi ma pritom potešilo, že iskričky z nášho ohňa preskočili aj do ďalších krajov a fotografie nám dokonca posielali aj zahraniční Slováci. Ale aby som odpovedala na otázku, určite by minimálne verejnoprávne médiá mali tomuto štátnemu sviatku venovať väčšiu pozornosť. Veď na cyrilo-metodské dedičstvo sa odvoláva v preambule aj naša ústava.

• Aj u nás sa vraj vzráha extrémizmus a štát ho rôzne elimi-

nuje – i legislatívou. Žiaľ, zdá sa, že neraz aj rozľadení ľudia si národné uvedomovanie zamieňajú za nacionalizmus. Nevylievame s vaničkou aj dieťa?

Neprejde deň, aby sme o tom, čo sa dnes označuje za extrémizmus, nepočúvali. To, čo sa okolo tohto pojmu rozpútalo, je už absolútna hystéria a ako sa vyjadruje aj americký prezident, hraničí to s honom na čarodejnice. Nevie sa pritom ubrániť pocitu, že o tom, čo je extrémistické, rozhodujú u nás mainstreamové médiá, ktoré sa týmto spôsobom usilujú „úlohovať“ politikov. Sú veci, ktoré jednoznačne treba odsúdiť a nedovoliť ich opakovanie. Ale za vzťah a lásku k vlasti sa nedovoľme šikanovať!

Zhovárať sa Štefan ZLATOŠ
Foto: archív D. K.

V SNN 30/2017
SI PREČÍTAŤE

■ Najbližšie vydanie nášho týždenníka SNN č. 30 vyjde s dátumom 27. júl 2017
■ Zakladateľ Slovenskej republiky a bývalý premiér V. Mečiar exkluzívne pre SNN
■ Názov Branisko je od slova brániť sa a pochádza z obdobia začleňovania Spiša do Uhorska

ISSN 0862-8823
29
9 770862 882007

Bývalý šéf kontrarozvedky SIS o tzv. Mečiarových amnestiách Ohýbanie práva nevedie k stabilite systému

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Ak si verejnosť mohla myslieť, že fiaskom KDH vo voľbách sa skončí jeho vplyv na verejnú mienku, veľmi sa mylila. Tento subjekt pripútal k svojej politike istý počet ľudí, nevymaniteľných spod svojho vplyvu. Od vzniku KDH sa činnosť hnutia diametrálne odkláňa od očakávaní svojich voličov. Svedčí o tom skutočnosť, že jeho preferencie sa pred pádom stabilne pohybovali iba okolo desiatich percent.

Výraznou postavou v službách KDH bol i zostáva Peter Tóth. V štruktúrach hnutia pracoval už ako mladý redaktor Slovenského denníka. V roku 1994 ako dvadsaťtriročný dokonca kandidoval za KDH do Národnej rady SR. Stal sa redaktorom denníka Sme a od roku 1998 aj dôstojníkom SIS.

■ PARALELNÉ ÚVÄZKY

Tóth paralelne pôsobil v novinách i tajnej službe. V roku 2002 vtedajší šéfredaktor Sme Martin M. Šimečka prestal s ním spolupracovať, o čom neskôr napísal. Musel odísť, lebo „čím hlbšie prenikal do prostredia tajnej služby aj podsvetia, tým menej bol podľa môjho

názoru schopný rozlišovať nielen medzi pravdou a lžou, ale aj medzi službou verejnosti a sebe samému. Jeho neochota či neschopnosť slúžiť výlučne verejnosti a nikomu inému boli hlavným dôvodom, pre ktorý som ho v roku 2002 požiadal, aby odišiel z denníka“.

V roku 2003 Tótha odvolali aj z postu šéfa kontrarozvedky SIS. Pracoval v rádiu Expres a Národnej obrode. Na jeseň minulého roku si založil internetový portál datel.sk, o ktorom povedal, že „prináša čitateľovi informácie, ktoré sú bez ideologických a emocionálnych nánosov, sú zbavené nejakej straníckej argumentácie...“. Ibaže Peter Tóth sa nemôže zbaviť sám seba. Celkom jasne sa

vyprofiloval v rozhovore s bývalým riaditeľom SIS Ivanom Lexom o zrušení tzv. Mečiarových amnestií.

■ NOVÝ NORMÁL...

Tóth v rozhovore akosi zabudol na to, že trvalým predkladateľom návrhu na zrušenie tzv. Mečiarových amnestií bolo KDH a súčasných iniciátorov (Ján Budaj) označil za nebezpečných pre štát. Prečo? Lebo podľa Tótha „sa zo zrušenia tzv. Mečiarových amnestií stala ideológia a propaganda a politické sily, ktoré na to najviac tlačili (OLaNO-NOVA), žiadnym spôsobom verejnosti nevysvetlili, že ide o mimoriadne opatrenie. Ale tvárili sa, akoby to mal byť nový normál

v slovenskom právnom systéme“. A aby nikoho nenechal na pochybnostiach, že politiku KDH má v génoch, povedal, že s amnestiami sa bolo treba vyrovnávať ani nie pre minulosť, ani nie pre súčasnosť, ale pre budúcnosť. Aby si „žiadnen diktátor nemal byť istý, že si bude

môcť amnestovať nejaké zverstvá, ktorých by sa dopustil na vlastnom národe“.

Bývalý druhý muž v SIS v rozhovore potvrdil, čo o ňom povedal Šimečka, že prestal rozlišovať medzi pravdou a lžou. Dokonca poprel vyjadrenie predsedníčky Ústavného súdu SR, ktorá o zrušení tzv. Mečiarových amnestií povedala, že ide o pilotný projekt. Tóth namietal, že vo svete jestvuje precedens, a teda nejde o pilotný projekt. Ako príklad uviedol Argentínu, kde v osemdesiatych rokoch najvyšší súd zrušil amnestie junty. Tóth nerozlišuje medzi kompetenciami ústavných inštitúcií, nevidí právne dôsledky zrušenia tzv. Mečiarových amnestií na právny poriadok SR, dokonca na dlhoročného dôstojníka SIS priam negramotne hovorí o akomsi opatrení do budúcnosti.

A práve v tom sa prejavuje základný zmysel politiky KDH. Prevencia. KDH je schopné zbúrať štát, aby náhodou nejaký diktátor v budúcnosti si neamnestoval svoje skutky. Tyranou vládnej moci sa usilovalo uchopiť moc v minulosti. Zrejme nebude inak postupovať ani v budúcnosti.

Nevôľa predsedu Slovenskej národnej strany A. Danka je pochopiteľná Vláda v pravidelnom termíne nerokovala

Ján ČERNÝ – Foto: internet

Vládny kabinet sa schádza na rokovaní vždy v stredu. Keďže 5. júla bol štátny sviatok, logicky sa termín rokovania vlády posunul na štvrtok. Nezišiel sa však ani v tento náhradný deň. Vo vládnej koalícii si najprv museli vysvetliť dozvuky priebehu celoštátnych osláv Sviatku svätého Cyrila a Metoda na hrade Devín.

Vláda ani nie pol hodinu pred plánovaným termínom zrušila svoj program. Okrem iného mala v ňom dominovať voľba Ľubomíra Jahňáka na pozíciu predsedu Úradu na reguláciu sieťových odvetví ÚRSO.

■ BEZ PREDSEDU SNS

Mnohých prítomných prekvapila neúčast' Andreja Danka na Devíne. Jeho neprítomnosť neskôr ozrejmovali útvary zodpovedné za komunikáciu a styk s verejnosťou a médiami: „Predseda NR SR Andrej Danko mal záujem zúčastniť sa na cyrilo-metodskej slávnosti na Devíne, zároveň chcel s prejavom

na slávnosti vystúpiť. Z protokolu Úradu vlády SR však dostal odpoveď, že jeho prejav nie je na oslavách žiaduci, a preto sa na oslavách nezúčastnil.“

Pripravené vystúpenie Andreja Danka sa neskôr objavilo na jeho osobnom profile, ako aj profile Slovenskej národnej strany. Podpredseda tejto strany Jaroslav Paška poskytol v tejto súvislosti Hospodárskym novinám vyjadrenie, v ktorom okrem iného povedal: „Nazdávam sa, že zo strany Úradu vlády SR je to provokácia, ktorá naznačuje, že pán premiér sa zrejme chystá na predčasné voľby.“

Úrad vlády SR oznámil, že k téme poskytne stanovisko popo-

ludní na tlačovej besede v Gabčíkove. Nosná informácia z nej znie, že Slovensko vyhralo definitívne arbitráž s Enelom o Gabčíkovo a vodné dielo je tak majetkom nášho štátu. Predseda vlády na otázky novinárov tiež povedal: „Čakal som, že do dnešného dňa bude vyriešený problém plátov učiteľov.“ Premiér tak vysvetlil, prečo sa vo štvrtok zrušilo zasadnutie vlády. O stretnutí s Andrejom Dankom povedal: „Vysvetlili sme si veci tak, že každý sme porozumeli svojmu stanovisku.“ Predseda vlády vzpiknutú situáciu za vládnú krízu nepovažuje.

■ POSUN PROGRAMU

Deň po štátnom sviatku sa neuskutočnila ani plánovaná koalíčná rada. O nedorozumení sa nijako nevyjadroval koalíčný partner MOST – HÍD. Samotné rokovanie vládneho kabinetu sa netradične posunulo až na 24. júla. V tom čase už mali byť členovia vlády na dovolenkách. Predseda vlády tiež

potvrdil, že aj naďalej ostáva kandidátom na čelo ÚRSO Ľubomír Jahňáček. Označenie, že si vláda vyberie „svojho“ predsedu Úradu vlády SR, vyargumentoval tým, že každá vláda sa opiera o spoluprácu so svojimi ľuďmi ktorým dôveruje a na ktorých sa môže spoľahnúť.

■ VLÁDA JE STABILNÁ

O neúčasti A. Danka na Devíne premiér R. Fico povedal: „Došlo k elementárnemu nedorozumeniu medzi protokolmi NR SR a Úradu vlády SR,“ a dodal, že problém si už vydiskutovali. „Mne záleží na stabilite tejto vlády a táto vláda je stabilná,“ zdôraznil. „Dohodol som sa s pánom predsedom parlamentu, pretože vidíme rôzne možnosti, ako sa postaviť k tomu, čo sme učiteľom sľúbili, že vláda sa stretne asi o dva a pol týždňa, myslím, že to je v pondelok 24. júla. Chceme ešte využiť tento priestor na diskusiu,“ argumentoval okolnosti zrušenia zasadania kabinetu predseda vlády R. Fico.

VŠIMLI SME SI

Môžeme hádať. Deň štátnosti? Deň Ústavy SR? Sviatok vierozvestcov? Za najväčší sviatok – „sviatok našej národnosti“ – považujú naši krajanovia v Maďarsku Deň Slovákov v Maďarsku. Tak to tvrdia, hrdo hlásia do sveta a tak sa na jeho prežitie každoročne pripravujú. Tento ich národnostný entuziazmus je obdivuhodný, ak nie až dojímavý. A určite príkladný. Zaujímavé je, že Slováci na Slovensku si taký sviatok nepripomínajú. Škoda...

Ten najväčší sviatok...

Počas Dňa Slovákov v Maďarsku otvorili niekoľko zaujímavých výstav.

Deň Slovákov v Maďarsku sa tento rok uskutočnil v Kerestúri. Pozor, aby nenastal omyl, dejiskom osláv bol XVII. obvod Budapešti, kedysi samostatná slovensko-nemecká dedina Kerestúr (Rákoskeresztúr).

Séria úžasných, ak nie priam fascinujúcich podujatí sa začala v Osvetovom stredisku S. Vigyázóa vernisážou výstavy fotografií Laca Struhára s názvom Magické Slovensko. Výstava sa teší obrovskému záujmu všade vo svete, mimoriadne u našich zahraničných Slovákov. Struhárove fotografie Slovenska inšpirujú ľudí zo zahraničia

na návštevu našej krajiny. Autor rád spomína napríklad na mail od istej ženy z Austrálie, v ktorom napísala, že ani netušila, že v strednej Európe existuje podobná krajina, akou je Slovensko, a ktorú chce na základe jeho fotografií určite vidieť.

Dejiskom tradičného tematického galaprogramu regionálnych kultúrnych stredísk Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku (UKSM) s názvom Kerestúrske hrdie d'jouke boli opäť priestory Osvetového strediska S. Vigyázóa. V programe zaujala prehliadka ľudových odevov pripeštianskeho regiónu, následne sa účastníci mohli zabávať na slovenskom báli, kde do tanca hrala Ľudová kapela Csibaj.

Počas celodenného podujatia si návštevníci mohli vybrať aj z rôznych sprievodných podujatí, akou bola napríklad interaktívna výstava o zachovávaní tradícií v Kerestúre alebo ľudovomelečná a gastronomická prezentácia regionálnych stredísk UKSM. Organizátori pripravili aj tvorivú dielňu, a to nielen pre deti. Mnohé z návštev Dňa Slovákov v Maďarsku smerovali aj na starý cintorín miestnych Slovákov.

Štefan ZLATOŠ
Foto: archív autora

Brusel slovičkári a čaruje s biopotravinami, aby spotrebiteľom vytrel zrak Neprehľadnosť v označovaní potravín trvá

„Odstrániť prekážky pri udržateľnom rozvoji ekologickej poľnohospodárskej výroby, zaistiť férovú súťaž, predchádzať podvodom a neférovým praktikám, zvýšiť dôveru spotrebiteľov v biokvalitu a zjednodušiť a podporiť ekologickú produkciu a nárast zamestnanosti.“ Proklamácie znejú dobre, no Slovensko, ale aj iné krajiny – najmä tie, čo sú v EÚ novšie, s týmto návrhom nariadenia Bruselu nesúhlasia.

Hrozí, že by sa týmto zlegalizoval výskyt nepovolených látok v bioprodukcii. Návrh nariadenia sa čoraz viac odkláňa od podstaty a princípov ekologickej poľnohospodárskej výroby v spoločenstve. Ak by bolo nariadenie prijaté v navrhovanom znení, hrozí, že vzniknú rôzne kategórie krajín. Niekde sa povolí prítomnosť doteraz nepovolených látok, kým inde budú zakázané. Takúto produkciu však budú musieť akceptovať všetky. To pre Slovensko nemôže byť prijateľné.

Naši odborníci majú oprávnené obavy, že výnimky z pravidiel budú spôsobovať nerovnováhu na trhu a niektoré subjekty budú hospodáriť s konkurenčnou výhodou oproti ostatným. Podľa stanoviska Slovenskej republiky sa novým nariadením úplne znemožní vystopovateľnosť pôvodu bioproduktov a ich zložiek. V bežnej praxi to vyvolá sťažnosti, nezhody a chaos pri analýze rizík, úradných kontrolách a posudzovaní výsledkov laboratórnych rozborov.

V súčasnosti musia potraviny označené ako BIO spĺňať prísne kritériá. Pri ich výrobe sa používajú produkty z ekologickeho poľnohospodárstva, v ktorom nie je dovolené využívať

pesticídy, umelé hnojivá či geneticky modifikované organizmy (GMO). Zvieratá sa krmia prirodzenou potravou bez

ČO INÍ NEPÍŠU

Nie všetko, čo sa v obchodoch vydáva za biopotravinu a má aj zodpovedajúcu cenu, v skutočnosti biopotravinou je...

stimulátorov rastu a hormónov. Pri ich spracovaní sa nepoužívajú umelé farbivá, aromatické a konzervačné látky,

dochucovadlá a ďalšie cudzorodé prídavné látky. Biopotraviny musia spĺňať rovnaké požiadavky na bezpečnosť ako bežné potraviny. Nadštandardné kvalitatívne požiadavky a tiež dodatočné požiadavky na označenie biopotravín už v súčasnosti upravuje osobitná legislatíva.

Na pochopenie zrazu takej akútnej „novej legislatívy“ Únie v súvislosti s biopotravinami treba uviesť nasledujúce fakty. Po dlhých rokoch záujmu spotrebiteľov o potraviny s označením BIO zrazu nastáva útlm. Pohodlné zisky prestávajú. Ľudia sa preorientovali na regionálnych producentov potravín. A je im úplne jedno, či majú značku „bio“. Vedia, že ak boli vyprodukované v ich regióne, budú mať požadovanú kvalitu. Tento trend je markantný najmä v Rakúsku, v Nemecku a vo Švajčiarsku, ale nie je novinkou ani v susednom Česku. Spotrebiteľia totiž zistili, že ceny „biopotravín“ nezodpovedajú tomu, čo od nich očakávali, a miestne výrobky sú často oveľa „ekologickejšie“ ako tie, ktoré sa z rôznych okolností prepravujú k nám cez polovicu planéty.

Ján ČERNÝ
Foto: autor

Kvasáky slovenského leta

Ludovít ŠTEVKO

Uhorkovú sezónu vraj vymysleli Nemci. Pôvodné nemecké slovo Sauregurkenzeit (čas kyslých uhorkiek) si prevzalo do svojho slovníka viacero európskych jazykov. V preklade, s istým sémantickým posunom sa toto slovné spojenie používa v Európe dodnes na označenie letného času bohatého na uhorky a chudobného na politické udalosti. Stáva sa, že niekedy je tá sezóna zakalená ako zle zavarené uhorky alebo ako tzv. kvasáky, najmä vtedy, ak sa nám na začiatku leta pripomenú niektorí politici svojimi neuvážanými a trápny výrokmi. Napríklad keď istý prezident istej stredoeurópskej krajiny v interview v istom pravicovo-liberálnom denníku povie, že jeho krajinu ohrozujú dva druhy nepriateľov – vnútorní a vonkajší.

O vnútorných nepriateľoch už čosi vieme z bývalého režimu:

nepriatelia boli väčšinou Slováci, čiže buržoázni nacionalisti a rozvracači republiky. Mnohí z nich odvisli alebo strávili niekoľko rokov v Jáchymove. Dnes máme podľa súčasného prezidenta bezpochyby podobných nepriateľov – lenže nie v službách Američanov, ale nacionalistov, extrémistov, konšpirátorov „v službách Vladimíra Putina“. A ktože iný je našim nepriateľom, väčším ako islamistickí teroristi, ak nie Rusko?! Veď to povedal aj americký senátor, známy jastrab John McCain a po ňom aj nejaký generál NATO, nuž, nečudujeme sa, že paranoja z ruského ohrozenia zachvátila aj našu hlavu štátu.

Paranoikov máme tiež v Európskom parlamente. Europoslanec Ivan Štefanec (KDH) sa oboril na predsedu NR SR Andreja Danka za to, že sa v diskusnej relácii TA3 vyslovil za spoluprácu s Rus-

kou federáciou, pretože sme na ňu odkázaní vo viacerých oblastiach. Štefanec odmieta akékoľvek ekonomické prepojenia a vzťahy s Ruskom, lebo vraj tie „nemôžu vyvážiť nebezpečenstvá, ktoré z takejto politiky plynú“. Pán europoslanec

KOMENTÁR

neuviedol, aké nebezpečenstvá nám hrozia z ekonomických vzťahov s Kremľom, ale iste má osobné argumenty, že s takými nepriateľmi, akými sú Rusi, sa nedá obchodovať ani diskutovať, lebo oni môžu za všetko zlo na tejto planéte.

Rozpútali druhú svetovú vojnu tým, že napadli Nemcov, ako tvrdil ukrajinský premiér Jaceňuk, ohrozujú pobaltské krajiny a Poľsko tým, že svoju krajinu „priblížili k hraniciam NATO“, majú po svete osemsto vojenských základní, osla-

bili „mierovú misiu USA“ v Sýrii, zasiahli do referenda o Brexite, zmanipulovali americké prezidentské voľby a hackeri ruských tajných služieb chcú ovplyvniť aj voľby v Nemecku.

Zdá sa, že niektoré politické kruhy na Západe i po oboch stranách Atlantiku zošaleli a pod ich vplyvom sa nevyhli záchvatom rusofóbie aj niektoré naše opozičné politické špičky na čele s prezidentom. Vlastne, to ani nie je rusofóbia, ale skôr iracionálna nenávisť.

Psychiater Ivan David, český exminister zdravotníctva, považuje skupinovo zdieľanú nenávisť za sociálnu patológiu. Tvorba a podpora skupinovej nenávisťi ako nástroja manipulácie davu je podľa neho úloha médií. Úlohu si vzorne plnia. „Klamú, keď tvrdia, že informujú a bdejú nad verejným záujmom,“ hovorí český psychiater. Naše médiá hlavného prúdu a politici ako Kiska a Štefanec strážia občanov neexistujúcou ruskou hrozbou a klamú im podobne ako v prípade tvrdenia americkej CIA, že Saddám Husajn vlastnil zbrane hromadného ničenia. Elity postkresťanskej Európskej únie riadi americký establišment, ktorý zavedie

svet skôr či neskôr do globálneho vojnového konfliktu. Preto núti pridružené štáty NATO neúnosne zvyšovať vojenské rozpočty a arzenál, nakupovať americké zbrane a ich vojakov posilať ako kontingent do vojen, ktoré vyprovokoval. Irak, Líbya, Afganistan a Sýria sú len veľkým cvičením pred vpádom do Iránu, čo najbližšie k hraniciam Ruska. Čo sa stane, potom je ťažké predvídať.

Ak sa niekto domnieva, že sa schyľuje primárne ku konfrontácii „kresťanského Západu“ (ktorý už dávno nie je kresťanský) s islamom (ktorý je od siedmeho storočia fundamentálne islamistický), tak sa mylí, lebo Západ sa už vzdal tohto boja a dobrovoľne priznáva svoju porážku. Nepriateľa vidí inde – na Východe za hranicami Poľska a Ukrajiny, a to je tragický omyl. Predstava, že sankciami znefunkční ruskú ekonomiku, že vymení Putina a opraty moci dá do rúk Navaľnému, Kasparovovi či Chodorkovskému, patrí do sci-fi románov. Putin nie je Jeľcin a Rusko nie je kolos na hlinených nohách, ako si myslel Hitler a pred ním Napoleon. Veru, niektorým politikom na Slovensku by nezaškodila studená sprcha, ak sa im už nedostáva triezveho úsudku.

Zo súkromných rajov a výslní

Dušan PIRŠEL

Necítim sa kompetentný, aby som zasvätené hodnotil médiá, ale ako ich takmer pravidelný pozorovateľ a konzument dovoľm si pár myšlienok. V období totality ľudia pozerali správy, boli si načasťom, že sú poohýbané do mantinelov vtedajšej ideológie. Aj to tak brali a tí zbehljší v diani, čo počúvali aj vysielanie Slobodnej Európy alebo Hlasu Ameriky, si urobili na vývoj a udalosti vlastný názor. Dnes v čase internetu je prístup k informáciám prakticky nehatený, ale aj tak sa nemôžem zbaviť pocitu, že v informovaní nás vzniká výrazná asymetria.

Fenoménom súčasnosti, s ktorým sa stretávame na každom kroku v televízii, rozhlase, novinách, časopisoch, na internete, je reklama. Určite je potrebná (povedzme pri propagovaní nových produktov

alebo napríklad liečebných metód) a jej úloha spočíva v mobilizovaní adresáta na určité správanie. No tak ako niektoré tabletky i reklama má vedľajšie účinky, a preto ju treba aj rozumne prijímať. Podľa môjho názoru miera spoločenskej uži-

POZNÁMKA

točnosti médií závisí od cieľa ich vlastníkov.

Reklamný priestor ovláda aj médiá a cez ne i myslenie a správanie ľudí. S tým asi nič nenarobíme. Sú to predsa prostriedky masovej komunikácie. Keby tak ešte poslúžili na navádzanie ľudí, aby sledovali hodnotnú literatúru alebo upriamovali ich pozornosť na kvalitné mediálne výstupy. Myslím si, že to aj po začiatkových nezdaroch treba neustále skúšať, raz to predsa musí

mať úspech. A vytrvalosť treba ukázať najmä v súčasnosti najzraniteľnejšom priestore, ktorým sú sociálne siete. Riziko extremizácie našej spoločnosti je totiž aktuálne vyššie ako kedykoľvek predtým. Je to zjavne aj o výchove kritického, samostatného a odborného myslenia.

Usilujeme sa teda vymaniť zo systému, udržme si originalitu a majme vlastný názor. Nepodliehajte všetkému, čo prináša moderná doba, len preto, že je to v kurze. Otvorme oči a bojujme proti tejto vojne, ktorej zámerom je pohltiť a ovládnuť čo najväčší dav na utváranie akejkoľvek falošnej identity. Každá cestička je dobrá, pretože nijaká diaľnica týmto smerom nepovedie. Takže i malý úspech je vhodný a ráta sa.

Určite by mala existovať aj akási spoločenská koncep-

cia mediálneho pôsobenia. Tu by mali výrazne pomáhať akademickí odborníci na médiá. Mrzí ma, že dominantné témy sú dosť vzdialené nadčasovým úvahám a témam. Na prvom mieste je komercia, reklamný priestor a sledovanosť. Ani zďaleka sa neuplatňuje edukačný a výchovný cieľ. Ľudia sledujú to, čo im médiá predkladajú. Akoby boli povinní sledovať negatívne javy, spory, kolízie... A budovať vlastné zákopy strachu, kam nás mediálni magnáti zahŕňajú, aby si mohli užívať svoje súkromné rajy a výslnia...

Zrejme treba prežiť tento stigmatizovaný vek propagandy a počkať, kým sa jej hlasné trúby i sofistikovanejšie prostriedky na jednej aj druhej strane barikády vyčerpajú a neutralizujú a nasledujúca generácia občanov sa naučí oveľa lepšie triediť informácie, lebo je na to trénovaná odmlička.

Treba veriť, že drvivá väčšina Slovákov má v sebe dosť vzdelanostných atribútov, prirodzenej inteligencie a zdravého sedliackeho rozumu, aby rozlíšila čo a kde je asi pravda, čo je klam, dezinformácia, čo je propaganda a čo konšpirácia. A čím viac má zdrojov, tým bude k tej pravde bližšie.

SPOZA OPONY

Pred desiatimi rokmi vysielala česká televízia dvojdielnu inscenáciu Operácia Silver o jednom z výsadek paráštistov z Británie do Protektorátu Čechy a Morava. Bola z toho búrka. Vykreslovala sa tam manželská nevera, milostné trojuholníky. Ani domáci odboj a ani paraštisti neboli neochovejnými hrdinami. V sporoch historikov sa argumentovalo archívmi; sú to v skutočnosti príbehy plné drámy. Jedna zo zatknutých odbojárov sa vyspí s gestapákom, aby zachránila život aj manželovi. A, samozrejme, sex pokračoval spoluprácou s gestapom. Obaja však po roku 1945 boli obvinení zo zrad, manželku odsúdili na tri roky a neskoršie sa zasa nevyhla donúteniu na spoluprácu – teraz však so štátnou bezpečnosťou ŠTB. Jej životný príbeh sa končí v roku 1997 – to už však žije v Nemecku...

Keď si človek uvedomí, čo všetko atentát na Heydricha – ak je slovo atentát vôbec správne – znamenal, koľko tisíc mŕtvych zanechal, tak musí uznať odvahu

tvorcov filmu, ktorí opustili čierne-biele videnie a vykresľovanie hrdinov. A najmä to, že umenie sa musí vždy nanovo vyrovnávať s dejinnými udalosťami.

Teraz, v roku 2017 je mnohé, ale nie všetko o likvidácii nacistického pohlavára 27. mája 1942 známe. Svedčí o tom rozsiahly seriál Lidových novin, ktorý sa začal 19. mája a skončil 22. júna, ako aj osobitné vysielanie Českej televízie v deň výročia dobrovoľnej smrti paraštistov 18. júna z pražského pravoslávneho kostola sv. Cyrila a Metoda. Je to veľká udalosť, do ktorej nás naplno vťahuje osud Slováka Jozefa Gabčíka, ako aj pravoslávneho chrámu a jeho kňaza Gorazda, ten bol medzi prvými zastrelenými. Tento rok

v Čechách jednoznačne zaznelo, že sú tri najväčšie udalosti vojny v Európe: bitka pri Stalingrade, vylozenie Spojencov v Normandii a v rámci Česko-Slovenska (!) je najväčšou atentát na Heydricha. Na SNP v Prahe opäť zabudli...

ský film Antropoid z vlaňajška, ktorý strhujúcim spôsobom vykresľuje likvidáciu „pražského mäsiara“ Heydricha. Seriál Lidových novin sa končí zistením, že „skúmanie atentátu a súvislostí okolo neho je jasným dôkazom,

Naozaj niet svedectiev archívov a memoárov? A napokon možno naozaj porovnávať SNP a atentát?

No to nie je všetko. Zrejme nezodpovedaná otázka je aj o osobitnom útvere britskej kontrarozvedky MI6 R. Písmeno R je research. Rešeršovanie. Vytvorili ju z intelektuálov, z vedcov, zo spisovateľov, neskoršie aj zo svetoznámych. Ich úlohou nebolo nič iné, len vymýšľať akcie, ktoré by sa dali proti nepriateľovi uskutočniť. Dnes by sme povedali scenáre či námety na akcie. Mnohé z nápadov sa týkali Balkánu a strednej Európy okupovanej Nemcami. Jeden z námětov tejto prazvláštnej neuniforrovanej jednotky inteligentov bolo zhadenie paráštistov v Čechách, ktorí by nemali možnosť návratu, s ich návratom by sa nerátalo, ale by páchali atentáty, ktoré by znepokojovali Nemcov a miestnych kolaborantov. Bez nádeje na návrat. A v tejto prapodivnej skupine vytvorenej na vymýšľanie a aj na čiernu propagandu, teda šírenie výmyslov, vzniklo aj meno, ktoré je dnes všeobecne známe. Je to meno Bond.

Prečo treba hovoriť o atentáte

Dušan D. KERNÝ

Kľúčovou otázkou je – a to bola aj téma seriálu – kto vlastne nariadil likvidáciu, eliminovanie ríšskeho protektora. Už desaťročia sa o tom viedli diskusie, pretože predseda čs. exilovej vlády v Londýne Eduard Beneš sa k tomu ani po vojne nehlásil. Znamenalo to totiž prihlásiť sa k politickej zodpovednosti za Lidice, za tisíce popravených Čechov. Aj teraz sa tvrdí, že sú nové a nové zistenia, otvorených je čoraz viac archívov. Svedčí o tom aj česko-francúzsko-brit-

ský film Antropoid z vlaňajška, ktorý strhujúcim spôsobom vykresľuje likvidáciu „pražského mäsiara“ Heydricha. Seriál Lidových novin sa končí zistením, že „skúmanie atentátu a súvislostí okolo neho je jasným dôkazom,

že téma ponúka ďalšie možné výklady a skrýva v sebe ešte mnohé súvislosti“.

Je to fakt. Pre nás sa to týka aj otázok ohlasu a vplyvu na situáciu na Slovensku; môžeme si položiť nielen otázku, či je všetko známe o rodine Jozefa Gabčíka, o jeho záletoch, či vieme, ako to zapôsobilo na verejnosť a politiku, aký je ohlas povedzme z pohľadu memoárov a svedkov tej doby. Čo si naozaj mysleli Slováci v tých mesiacoch roku 1942?

POZNÁMKA

„Synovia moji, ak budete žiť svorne a vzájomne si budete pomáhať, budete silní a nijaký nepriateľ vás nepremôže. Tak ako ste ani vy nemohli zlomiť tie tri prúty, keď boli zviazané spolu. Ak však budete nesvorní, budete sa hádať a ríšu si podelite na kúsky, nepriateľ vás poľahky ako ten prút premôže a vy zahyniete.“

Nato kráľ Svätopluk zomrel.

Zabúdanie na Svätopluka

Synovia Mojmir, Svätopluk a Predslav však rýchlo po jeho smrti zabudli na tieto posledné slová a napriek Svätoplukovmu varovaniu si Veľkú Moravu rozdelili. Vojnami oslabená krajina sa neubránila pred útokmi Maďarov a o niekoľko rokov zanikla.

Z osláv sviatku svätého Cyrila a Metoda na Devine sa stal nakrátko politický škandál. Celoslovenské oslavy pripravoval Úrad vlády Slovenskej republiky. Predseda parlamentu Andrej Danko požiadal vládný protokol, že by na oslavách popri premiérovi rád vystúpil. Veď agenda osláv príchodu Cyrila a Metoda na Slovensko bola vždy agendou Slovenskej národnej strany. Odpoveď bola však zamietavá. Vraj organizátori s vystúpením predsedu parlamentu nepočítali. A Danko sa na oslavách nezúčastnil a zrušilo sa aj najbližšie rokovanie vládneho kabinetu. Zmrákalo sa na vládnú krízu...

Absolútne nie je zámerom tejto poznámky súdiť, kto a s akým zámerom priľal svoj „olej do ohňa“. Je však nevyhnutné pripomenúť, že ani Cyril, ani Metod, ani štátny sviatok, ani účasť jeho oslavy na hrade Devín si to nezaslúžili. Napokon, ako vždy, tiež v zmysle dávnej múdrosti, to „čosi“ bolo hodené nižšie, padlo na úradníkov. Predseda vlády povedal, že celé faux pas má na svedomí nedorozumenie medzi protokolmi predsedu vlády a predsedu parlamentu. Nemožno však obísť nespochybniteľnú skutočnosť, a to fakt, že ak druhý politicky najvyššie postavený muž v štáte si želá vystúpiť na vládnom podujatí s prejavom, mal by mu to protokol umožniť. Tak hovorí Ústava Slovenskej republiky v štáti o rozdelení moci, tak hovorí protokol a tak vraví aj slušnosť.

Je smutné sledovať našich „troch Svätoplukových synov“, ako sa čoraz viditeľnejšie a čoraz nezakrytejšie zbavujú sily spojeneckého a vystavujú tak štát slabosti. Je dokonca prekvapivé, ak v tomto kontexte jeden z popredných denníkov cituje slová podpredsedu strany, ktorú vedie predseda parlamentu, o tom, že – parafrázujúc – koalíčný partner sa pripravuje na predčasné voľby, a preto sa správa tak, ako sa správa. Politický konflikt sa napokon vysvetlil nedorozumením protokolov. Koalíční predsedovia by však mali dokázať komunikovať aj bez protokolov – na priamo. U nás by sa na Svätoplukov odkaz nemalo nikdy zabudnúť. Naučili nás to mnohé historické skúsenosti. Ak sa hovorí, že opozícia je úplne neschopná, niečo na tom je. Ale jednotná musí byť aj koalícia. Každý z tých troch prútov možno veľmi ľahko zlomiť. Na to ani veľa sily, ani umu netreba. Hrať v takejto situácii akýsi mocenský vabank sa môže vypomstiť. Nám všetkým, ktorí tu chceme spojsť a šťastne žiť.

Štefan ZLATOŠ

Slovensko prináša dobré čítanie na dovolenky, oddych a zmysluplný relax

Matičný magazín plný lákadiel leta

Zhovárал sa Martin JADROVANSKÝ – Foto: archív

Máme leto. Čas, ktorý teší a láka prázdninami a dovolenkami, oddychom aj poznávaním... Spolu s týmito lákadlami a všetkým, čo je s nimi spojené, opäť prichádza matičný letný magazín SLOVENSKO. Viac o aktuálnom čísle s jeho šéfredaktorom Igorom VÁLEKOM.

• **Blížia sa letné dni oddychu. Vaša redakcia pripravila ďalšie vydanie magazínu Slovensko? Vychádza, aby si Slováci mohli prečítať oddychové čítanie počas prázdnin?**

Ja by som to „hnal“ do ešte radostnejšieho pokriku: Konečne tu máme leto! Samozrejme, každé ročné obdobie má čaro, každá časť roka je niečím pritažlivá a tým u svojich vyznávačov buduje. No dovolím si tvrdiť – aj keď, pravdaže, striedanie sa ročných období nie je olympiáda! –, že leto so svojimi lákadlami ich má najviac. S týmito zámerom – ba lepšie pohnútkami – sme koncipovali aj letné číslo nášho magazínu. Ako dovolenkové a prázdninové čítanie, ako to prežrádza aj titulok jedného z článkov vo vnútri magazínu...

• **Keď už naň upriamujete pozornosť, ktorý konkrétny titulok a článok tento úmysel redakcie reprezentuje, veď ich je tam požehnané...**

Pravidelní čitatelia nášho časopisu dobre vedia, že pravidelne prinášame pohľady na aktuálny z matičného vydavateľského domu, a túto „rubriku“ sme nevynechali ani teraz. Na dvojstrane predstavujeme hneď niekoľko kníh, ktoré sú určené tak dospelému, ako aj detskému čitateľovi. Z prvej skupiny spomeniem zaujímavé lexikóny známych Slovákov či jazykovedcov (z pera jedného z nich – jubilejného prof. J. Kačalu, s ktorým prinášame aj mimoriadne hlbavý rozhovor o súčasnosti slovenčiny), z druhej nové knihy povestí. Mimo chodom, podpore detského čítania, poznania a vedomia sa v magazíne venujeme aj dvoma reportážno-analytickými článkami o takých matičných podujatiach, ako je Šaliansky Maľko

a Dni detskej knihy. Nezabudli sme ani na najstarší literárny festival u nás – Slovesnú jar, ktorá v Turci zakvitla už po päťdesiaty prvý raz.

• **Je to jedno z profilových podujatí Matice slovenskej, však?**

Samozrejme, cez jej Slovenský literárny ústav. Reflektujeme aj iné matičné klenoty, podujatia a výročia s celoslovenským presahom: pohľad do Archívu MS, spomienku na historicky druhého predsedu J. Kozáčka, na tradičnú národnú devínsku slávnosť...

• **Veľkú časť magazínu tvorí poznávací či pozývaci alebo i pozvánkový obsah na návštevu zaujímavých miest Slovenska...**

Tentoraz túto časť obsahu podporuje napríklad séria rozhovorov s primátormi a so starostami Liptovského Mikuláša, Štrby a (mesta) Vysokých Tatier, ktorí zainteresovane rozprávajú o tom, čo dobre poznajú, a veľmi dobre vedia, kam

pozvať. My sme to využili a ponúkame čitateľom! Nezabudli sme na prechádzky po našej krásnej krajine, ozdobenej napríklad pozoruhodnými zrúcaninami hradov na Považí. Veď povedzme si pravdu, ktoré obdobie, ak nie leto, je ako stvorené na návštevu historických pamiatok „umiestnených“ priamo

v malebných kulíšach prírody?! Hybe popri legendárnom Pachovi majú aj funkčný orloj, medzi Štrbou a Važcom leží archeologická lokalita Šoldov, kde našli kostry „obrov“, a odtiaľ je len na skok na Popradské Pleso a symbolický cintorín nad Popradským plesom pod Ostrvou... Nečudo, že sa človeka po takých prechádzkach zmocní hlad. Niet nad dobrú špecialitu, napríklad liptovské droby smeru-

Šéfredaktor magazínu Igor VÁLEK.

Prázdninová letná obálka matičného magazínu s pohľadom na Kostol sv. Egidia – dominantu starobylého Bardejova.

júce k výnimočnému označeniu slovenského kulinárskeho unikátu. Pozor, aj s unikátnym receptom! To všetko v magazíne.

• **Ďalším stabilným segmentom obsahovej skladby je pestrá paleta krajaňského života...**

Magazín je už vo svojom predjubilejnom 39. ročníku z veľkej časti venovaný im. Preto ani tentoraz nechýbajú informácie o krajanoch a pre krajanov. Trebárs rozhovor s jubilujúcim L. Molitorisom, organizátorom krajaňského života v Poľsku, spomienka na 110. výročie založenia Slovenskej ligy v Amerike. Ozaj, jubilanti! Zagratalovali sme majstrov slovenskej (a svetovej) keramiky I. Bizmayerovi k významnej životnej méte, so spisovateľom M. Augustínom hovoríme o národnej hrdosti... Tej sa týka aj silná téma v závere čísla – niekoľkostranový pohľad na nositeľov (nielen) folklórnych tradícií, prezradím aspoň dve mená: Anna Hulejová a František Mucha.

• **Máte možnosť ešte čosi dať čitateľom zvlášť do pozornosti...**

Aby pozorne čítali všetky články – súťaž aj šanca získať hodnotné ceny pokračujú! Ostatní víťazi sa tešili z hodnotných kníh, ale aj z osobných venovaní a darčiek od zlatého olympionika Mateja Tótha. Aj teraz chystáme niečo podobné! Najlepší spôsob, ako neprísť o dobré čítanie a nepremeškať aj túto šancu je – objednať si magazín. Viac informácií nájdete v jeho aktuálnom čísle hneď na druhej strane.

O ČOM JE REČ

Od vyhlásenia Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky v slovenskom parlamente uplynie po tieto dni štvrtstoročie. Opäť oslavujeme ten „pamätný deň“ novodobej histórie Slovákov. „My demokraticky zvolená Slovenská národná rada slávnostne vyhlasujeme, že tisícročné úsilie slovenského národa o svojbýtnosť sa splnilo...“ Matica slovenská pri tejto príležitosti organizuje Vátru zvrchovanosti (15. júla 2017, pozri pozvánku!) v symbolickom „Strede Európy“ pri Kostole svätého Jána nad obcou Kremnické Bane. Táto tradícia zapaľovania ohňov má svoju starodávnu históriu, naši predkovia takýmto spôsobom nielen oslavovali príchod letného slnovratu (Jánske ohne), ale bránili sa aj proti pustošivým nájazdom Tatárov a Turkov. Zapálenie ohňov po okolitých vrchoch označovalo obyvateľom, že sa blíži nepriateľ. Vátry boli viditeľné široko-ďaleko a vyjadrovali aj spolupatričnosť Slovákov. To tisícročné úsilie o svojbýtnosť sa začalo naplňať práve v roku 1992.

Parlamentné voľby na Slovensku v júni 1992 priniesli víťazstvo národne orientovaných politických strán, ktoré si želali vytvoriť samostatný demokratický slovenský štát.

Aby sa mohlo rozdeliť federálne Česko-Slovensko, v prvom rade bolo potrebné deklarovať svoju zvrchovanosť. Nebolo to vôbec jednoduché. Len si spomeňme, ako dramaticky sa začal rozpad Juho-slávie. Vyhlásenie zvrchovanosti v Slovinsku a Chorvátsku v roku 1991 sprevádzali krvavé udalosti

Hrdme sa zvrchovanosťou!

Peter ŠTRELINGER

s mnohými ľudskými obeťami. Takýto vývoj sme si na Slovensku neželali a nepriali si to ani bratia Česi. Dôležité politické rokovania, týkajúce sa práve vyhlásenia zvrchovanosti, konali sa pri „okružlom stole“ v priestoroch Matice slovenskej, kde sa stretli predstavitelia HZDS, Strany demokratickej ľavice a SNS.

Nie je tu priestor zachádzať do podrobností. Naša malá bratislavská „filiálna“ redakcia Slovenských národných novín však bola súčasťou tohto zápasu o zvrchovanosť. Chcel by som pripomenúť najmä dôležitú úlohu dominujúcej osobnosti SNN – novinára Romana Kaliského. Bol to práve on, ktorý

pár dní predtým na Kongrese slovenskej inteligencie (KSI) na Donovaloch rezolútne nástojil na vytvorení samostatného Slovenska, pretože nebolo možné ďalej zotrvať v jednom zväzku „s vierolomným partnerom“, a presadil túto formuláciu aj do spoločného vyhlásenia KSI.

Hlasovanie o zvrchovanosti bolo naplánované v Slovenskej národnej rade na 17. júla. Verili sme, že bude úspešné, aj keď časť politického spektra (najmä KDH) bola proti prijatiu deklarácie. No nám (redakcii SNN a našim spolupracovníkom) ležalo na srdci, ako to prijme slovenská verejnosť. Chceli sme, aby národ privítal vyhlásenie deklarácie nejakou slávnostne, dôstojne. Aktívne. Nie doma pri televízii a rozhlase. A tak vznikla myšlienka vátier zvrchovanosti. Náš projekt vátier zvrchovanosti leží dosiaľ uložený v Literárnej agentúre (LITA), podpísaný Romanom Kaliským, Jánom Smol-

com a mnou, aby nám to niekto neukradol.

A organizácia podujatia? Bol to opäť zázrak! Bez mobilov a internetu. Spolu s Drahošom Machalom museli sme obtelefonovať z nášho redakčného telefónu celé Slovensko, aby ľudia v prípade schválenia deklarácie zapálili na viditeľných symbolických miestach ohne a aby večer o 19. hodine zazvonili „zvony slobody“. Ústrednú vátru zvrchovanosti sme organizovali (ako to bude aj tohto roku) práve v geografickom strede Európy – v Kremnických Baniach pri Kostole svätého Jána. Na improvizovanej tribúne sa striedali rečníci, ministri slovenskej vlády, poslanci, predseda Matice slovenskej. No najväčší úspech vtedy zožal Roman Kaliský, keď povedal, že v aute počúval rozhlas. Zrazu v ňom zaznel valčík na rozlúčku. Vzápätí sa ozval hlas federálneho prezidenta Václava Havla, ktorý oznámil svoju abdikáciu – ako reakciu na vyhlásenie slovenskej zvrchovanosti!

Teší nás, že ani po dvadsiatich piatich rokoch nezhasla myšlienka vátier zvrchovanosti, pocit suverénneho národa blíži aj v srdciach novej generácie Slovákov, ktorá preberá fakle po svojich otcov, ohne sa opäť rozhoria – od Tatier k Dunaju, aby dali najavo svetu: žijeme tu v centre Európy, počítajte s nami!

Odkiaľ prichádzajú impulzy hýbať masou a zneužívať ju v politike

Samozvaní mienkotvorcovia ako sudcovia

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Denník SME v súvislosti s tzv. Mečiarovými amnestiami veľmi rád zdôrazňuje samoamnestovanie. V dosahovaní svojich cieľov sa pasuje na jediného spravodlivého sudcu. Redaktori SME od začiatku svojej existencie v roku 1993 kádrujú a kráľujú svojich názorových protivníkov. Pritom už vznik týchto novín sprevádzal podvod. Vedenie redakcie Smena si zaumienilo získať denník od štátu do súkromných rúk jednoduchou operáciou. Ponúklo všetkým zamestnancom podpísať výpoveď a po týždni praktickej neexistencie denníka ho mala prevziať súkromná firma. Politická objednávka nevyšla, Smena vychádzala ďalej, ale stala sa objektom dennodenných útokov zo strany redaktorov Sme, ba aj opozičných politikov na pôde NR SR.

Denník SME si od svojho vzniku uzurpoval pozíciu hlavného cenzora v mediálnej oblasti. Napokon vyplývalo to z rodinnej previazanosti niektorých redaktorov na niekdajšieho šéfa ÚV KSS pre kultúru. On rozhodoval o vhodnosti či nevhodnosti článkov na publikovanie, ktoré mu odosieli šéfredaktori, ak si neboli istí obsahom nejakého článku redaktora. Denník sa od začiatku vyhrnil ako tvrdý zástanca čechoslovakizmu a odporca vlády Mečiara. Publicista Ernest Weidler mal k dispozícii novinovú stranu na kádrovanie politických oponentov.

■ REDAKTOR SISKÁR

Samostatnou kapitolou aj obrazom morálky SME je účinkovanie redaktora Petra Tótha, ktorý paralelne od roku 1998 do roku 2003 pracoval v SIS. Keď to vyšlo najavo, musel parlament zmeniť zákon o tajnej službe a podobne ako v USA vylúčiť zamestnancov tajných služieb z redakčných kolektívov...

Nedávno sa terčom útoku denníka SME stali organizácie protifašistických bojovníkov a protikomunistického odboja i časopis Svedectvo. Denník dokonca občianske združenia protifašistických bojovníkov a protikomunistického odboja obvinil z toho, že „sa postavili na stranu tých, ktorí chcú zničiť demokraciu a zaviesť nový poriadok, v ktorom chcú vešať svojich odporcov“.

Terminológiu, ktorú denník použil na diskreditáciu názorových odporcov, by si mal všimnúť generálny prokurátor, keďže zreteľne vyvoláva nenávisť proti týmto organizáciám. Zrejme protifašistickí bojovníci a vážni komunisti majú iné hodnotové vybavenie než oligarchami platený denník. Odhládnuť od neoprávneného zásahu do práv občan-

ských združení redakcia si pri takom vážnom obvinení nedala ani len toľko námahy, aby si zistila správny názov organizácie, čo tiež svedčí o úrovni tohto periodika.

■ PREDVOJ ROZVRATU

Netreba zabúdať, že denník SME bol a je vždy nápomocný pri podporovaní demonštrácií. Vždy však len tých, v ktorých sa masy dali na pochod proti legitímnej vláde alebo keď išlo o útok na stabilitu systému. Napríklad počas tretej vlády Vladimíra Mečiara podporoval zhromaždenia umelcov „za záchranu kultúry“ alebo v roku 1998 sa postavil za „záchrancov Markízy“. V ostatnom čase sa denník angažoval v protikorupčných zhromaždeniach, ktoré napokon vyzneli fiaskom, keď ich hlavný organizátor priznal, že to nie je z jeho hlavy...

V súvislosti s deklarovaným záujmom zrušiť Kotlebovu ĽSNS niektorí opoziční politici argumentovali, že aj Hitler prišiel k moci v demokratických voľbách. Ibaže zamĺčali, čo bolo

predtým. A mnohí odborníci na masy tvrdia, že v nich nachádzajú diktátory výťah k moci. Týmto spôsobom získali podporu pre svoju politiku Hitler i Mussolini. Na televíznej stanici Spektrum vysielajú analýzy historických udalostí a tam tiež potvrdili úlohu mäs v nástupe fašizmu a nacizmu k moci.

Elias Canetti v knižke Masa a moc opisuje Francúzsku revolúciu takto: „Za začiatok Francúzskej revolúcie sa považuje útok na Bastilu. Revolúcia sa však začala už skôr masakrom zajacov. V máji 1789 sa zišli generálne stavy vo Versailles. Radili sa o zrušení feudálnych práv, medzi ktoré patrilo i šľachtické právo honu. Desiateho júna, mesiac pred útokom na Bastilu, napísal Camille Desmoulin, ktorý sa ako poslanec na sneme zúčastnil, v liste otcovi: ‚Bretónci predbežne predvzádzajú niektoré body zo zoznamu svojich sťažností. Zabíjajú holuby a lovnú zver. Päťdesiat mladých mužov robí i v tunajšom kraji neslýchaný masaker medzi zajacmi a králikmi. Uvádza sa, že na saintgermain-

skej roviny pobili pred zrakmi dozorcov štyri až päť tisíc kusov zveri.“

„Ovce skôr než sa odvážia na vlkov, obracajú sa proti zajacom,“ píše autor a konštatuje, že hlavnou udalosťou bol potom deň Bastily. Povstanie mierilo proti kráľovskej justícii.

■ HLAS ULICE

Canetti tvrdí, že mnoho z toho, čo pozorujeme na povrchu revolúcií, sa viac-menej odohráva v štvavých masách, ktoré zasiahnu celú spoločnosť. Ivan Lexa, bývalý riaditeľ SIS, v rozhovore s Petrom Tóthom vyjadril podozrenie, že k ústavným zmenám kvôli zrušeniu tzv. Mečiarových amnestií došlo v čase, keď boli vyhlásené veľké protikorupčné pochody. Dokonca zákony boli prijímané v skrátanom konaní.

Vráťme sa ešte ku Canettimu. Tvrdí, že na to, aby sa vytvorila masa, stačí, ak je cieľ známy, jasne vyznačený a blízky. Potom stačí len rozšíriť informáciu, kto má „zahnúť“.

V našich podmienkach skôr ide o politickú vraždu. Kto bol niekedy na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave, vie, že na americkú ambasádu sa nechodí ako do kaviarne. Je pozoruhodné, že organizátora veľkých protikorupčných pochodov, študenta Dávida Straku prijímajú nielen na ambasáde, ale aj v rezidencii amerického veľvyslanca.

Je isté, že zrušením amnestií sa Slovenská republika dostala do stavu právneho chaosu. Excentrický odborník na trestné právo Štefan Harabin v rozhovore pre náš týždenník povedal, že „zrušenie amnestií uvoľňuje ruky skorumpovaným politikom na všetko. Slušný človek si nemôže byť istý v ničom“.

V čom si môže byť istý čitateľ denníka SME? V tom, že nikdy nebude kritizovať tých, ktorí ho platia – Pentu a Prvú slovenskú investičnú skupinu. Počas svojej existencie sa vyprofiloval na služku politických či oligarchických záujmov. Z postu šéfredaktora odišiel Martin. M. Šimečka pre zasahovanie Ivana Mikloša vo funkcii podpredsedu vlády do obsahu denníka. Šimečka odišiel, prišiel iný, schopný slúžiť...

Nie, SME nepredstavuje hlavný prúd v názorovej orientácii obyvateľstva. SME si iba samovytvára tento dojem. Aby sa lepšie mohol zmocniť peňazí z inzercie – nie z lásky k pravde.

POZNÁMKA

Ti, čo sa zúčastnili na celonárodných oslavách sv. Cyrila a Metoda na Devíne, dobre vedia, aká atmosféra tam bola po celý čas. Nebolo počuť šomrane ani piskot pri vystúpení Ľúčnice, naopak. Prítomní sledovali jej vystúpenie s nadšením a rovnako aj recitáciu herečky Ily Rapaičovej. Ani počas vystúpenia premiéra Roberta Fica sa neozývalo šomrane alebo piskot. Naopak, viackrát mu ľudia zatlieskali, keď hovoril o tom, ako súčasný liberalizmus a multikultúra ohrozujú kresťanské hodnoty, ktoré našich predkov učili už pred stovkami rokov bratia zo Solúna. Najväčší potlesk však premiér zošal, keď cez mikrofón oslovil nášho prezidenta: „Haló, pán prezident, ako to, že tu nie ste medzi nami, keď prichod týchto dvoch svätcov na naše územie je najdôležitejšou udalosťou v našej histórii...“

Haló,
pán prezident,
kde ste?

Pán prezident však trucoval a uctiť si ich pamiatku do Devína neprišiel. Vraj mu organizátori týchto osláv nedopriali verejné vystúpenie. Nech to bolo už akokoľvek, mal tam byť. Ľudia na podobné oslavy nechodia preto, aby videli svoju hlavu štátu, ale z celkom iných dôvodov. Rovnako nechodia ani do kostola len preto, že je tam kamera. Oni si chodia vypočuť slovo Božie. Kiež by si to uvedomili aj naši politici a prestali prejavovať svoju zbožnosť v kostoloch len vtedy, keď je tam aj televízny štáb.

Na oslavách v Devíne bol trebárs aj náš exprezident Ivan Gašparovič a netrucoval len preto, že mu nedopriali oficiálne vystúpiť. Nevidel som tam však ani jedného opozičného politika...

Robert Fico však vytkol terajšiemu prezidentovi našej vlasti, o ktorej vo vytrvalo hovorí ako o krajine, že si vždy nájde čas a príležitosť, aby mohol vyznamenávať takých ľudí, ktorí boli proti vzniku Slovenskej republiky. Povedal to však diplomatickejšie ako jeden Kotlebov poslanec, ktorý mu vyčítal, že medzi vyznamenanými sú väčšinou Židia. Teraz má za prostorekosť opletačky so zákonom.

Za zmienku azda stojí aj to, ako hodnotili toto podujatie opozičné médiá. Na TV JOJ sa v spravodajstve zmienka o Devíne len tak mihla ako kométa. Oveľa viac času v ňom reportéri venovali kolónam na cestách. Vraj ich spôsobili Slováci, ktorí sa hrnuli nakupovať do Rakúska, pretože u nás boli obchody zatvorené. Akoby sa v čase dovolení kolóny nevytvárali na cestách po celej Európe. Zostavovatelia tohto spravodajstva ho natoľko spolitizovali, že zatiahli pred kameru aj zopár dôchodcov, ktorí si museli ísť nakúpiť, pretože deň predtým to nestihli. Chudáci, tí majú naozaj tak málo času.

Samozrejme, redaktorky „jojky“ jojkali aj nad predavačkami, ktoré vraj takto prišli o príplatky za sviatok. Doteraz ešte nič podobné nikto nevymyslel...

Politika je zvláštna veda a ako vidno, spolitizovať sa dá všetko aj vtedy, keď je vročie epochálnej udalosti – príchodu dvoch svätcov na naše územie, ktorých pápež (tiež svätý) vyhlásil za spolupatrov Európy. Akoby dôležitejšie a významnejšie boli pre nás nákupe!

Rudolf SLEZÁK

25 rokov
Zvrchované Slovensko
uprostred Európy

15. júla 2017
Stred Európy - Kremnické Bane

Program:

17:00 – amfiteáter v geografickom strede Európy
~ Dychová hudba Minciar, Kremnica
~ Spevácka skupina Prameň, Žarnovica
~ Spevácka skupina Krnohári, Brezno
~ Folklorná skupina Hrušov
~ Folklorný súbor Vepor, Klenovec
~ Country skupina Krpci, Prievidza

20:00 – zapálenie vaty (hrajú a spievajú všetci účinkujúci)

Organizuje Matica slovenská v spolupráci s obcou Kremnické Bane a mestom Kremnica

DÁTUM	MIESTO	ČAS	POZNÁMKA
7. júl	Varín - nad záhradkárskou osadou	20.00	info: www.sns.sk
13. júl	Šurany	17.00	info: mira@kesanka.sk
14. júl	Hriňová - futbalové ihrisko	18.00	info: 0908 22 315
14. júl	Vlachovo	20.00	info: www.maticaroznavna.sk
14. júl	Levice	18.30	info: dms.levica@matica.sk
14. júl	Nové Zámky	18.00	info: 0915/716 730
14. júl	Hronské Kľačany - futbalové ihrisko	19.30	info: www.hronskeklacany.sk
14. júl	Handlová	16.00	info: http://www.dk.handlova.sk/, www.sns.sk
14. júl	OP MS Šamorín	17.00	info: libusa.kluckova@gmail.com
15. júl	Kremnické Bane - stred Európy	17.00	info: www.matica.sk
15. júl	Medzibrod - futbalové ihrisko	17.00	info: www.sns.sk
15. júl	Šumiac	15.00	info: www.sumiac.sk
15. júl	Cejkov	17.00	info: 056 6795 026
15. júl	Maňa - vinohrady Stará Hora	19.00	info: www.obecmana.sk
15. júl	Banka - na Ahoji	19.00	info: http://www.obecbanka.sk/
15. júl	Madunice - tréningové ihrisko	19.00	info: http://www.madunice.sk/
15. júl	D MS Dunajská Streda	18.00	info: libusa.kluckova@gmail.com
15. júl	Stará Bystrica	18.00	info: www.starabystrica.sk
16. júl	Košice - Alpinka	14.30	info: dms.kosice@matica.sk
16. júl	Bánov	18.00	info: 0905 947 636
17. júl	Partizánske	21.00	info: www.patizanske.sk
18. júl	Rimavská Sobota - Dom MS	17.00	info: dms.rimsobota@matica.sk
21. júl	Zvolenská Slatina - Čertov vršok	20.15	info: www.moms.estranky.sk
21. júl	Nitra - Dražkovský kostolík	18.00	info: lubko.klesto@zoznam.sk
21. júl	Galanta - Dom MS	17.00	info: dms.galanta@matica.sk
22. júl	Veľké Hoste - futbalové ihrisko	16.00	info: www.velkehoste.sk
5. aug.	Štrba	17.00	info: 0905 823 072
26. aug.	Batizovce	15.00	info: 052 7756 312
1. sep.	Záhorská Bystrica - Plácek	16.00	info: www.zahorskabystrica.sk
9. sep.	Zvolen - Sekier	19.00	info: branslavhusarzv@gmail.com
14. júl	Necpaly	20.30	info: MO MS Necpaly

NA MARGO

Najzaujímavejší medzinárodný problém je dlhotrvajúci spor o tom, ako vyriešiť zjednotenie Cypru. Situácia je úplne výnimočná: polovica ostrova má vysokú životnú úroveň, je súčasťou Európskej únie a platí sa tam eurom, lebo je v eurozóne. Druhá časť je chudobná, vojská OSN, medzi nimi aj príslušníci slovenského vojenského kontingentu, strážia v podstate ruiny kedysi previtajúcej turistickej oblasti na severe ostrova. Na „tureckom“ severe, ktorý nemá nijaké medzinárodné uznanie, je vlastne protiprávne okolo tridsaťpäťtisíc vojakov tureckej armády – jednej z najsilnejších, najvyšších i najväčších armád členského štátu Severoatlantickej aliancie NATO. A podľa najnovšieho vyhlásenia tureckého ministra zahraničných vecí nimi nikto nepohne...

Cyperské jablko sváru

Slovenská diplomacia, slovenskí diplomati aj v ére pred rokom 1993 boli dlhé roky vždy pri rokovaniach predstaviteľov oboch strán rozdeleného Cypru, a preto patria medzi najpovolanejších a najkúsenejších analytikov a znalcov celej zložitej problematiky. Otázka je, ako ju prezentujú. Média sa nevenujú hodnoteniu, recenzovaniu mediálnych výstupov slovenských diplomatov. Jedným z nich je Dušan Rozbor, ktorý pôsobil ako slovenský veľvyslanec na Cypre a nedávno bol hosťom televízie TA3. Zaujal širokou vedomosťou a poznaním. Cyperský problém sa začal totiž v roku 1964. Vtedy tam vznikla tzv. zelená línia pod dohľadom Organizácie Spojených národov. Ale situácia sa zauzila, keď v Grécku – členskej krajine NATO, sa dostala k moci vojenská junta a tá infiltrovala vojakov na Cyprus s cieľom urobiť tam prevrat a zvrhnúť prezidenta Makariosa. Vtedy zakročilo Turecko, hoci v roku 1952 vstúpilo spoločne s Gréckom do NATO, urobilo vojenský výsadok a desaťtisíce gréckych Cyperčanov utekalo, prakticky cez noc museli všetko nechať tak a odísť, a kedysi previtajúca turistická oblasť severu ostrova upadla. To bolo v júli 1974 a odvtedy sa ťahá problém a rokovania o tom, ako to vyriešiť.

Kľúčová otázka je: ako to, že NATO nezabránilo takémuto vývoju v členských štátoch a armádach Aliancie? Podľa veľvyslancu Rozboru v onom roku 1974 NATO nebolo vôbec pripravené na taký konflikt. Rovnako to bolo aj na medzinárodnej scéne. V Európe nikto nechcel narušiť proces veľkých dohôd medzi Východom a Západom, ktorý vyvrcholil v auguste 1975 v Helsinkách podpisom Záverečného aktu o spolupráci a bezpečnosti. Ani nikto z konfliktných strán tento veľký akt nechcel narušiť, Cyperčania sa obmedzili len na vyhlásenia. A Grécko presadilo napokon členstvo hoci aj rozdeleného Cypru nielen v EÚ, od ktorej sa Turecko čoraz väčšmi vzdala, ale aj v eurozóne. Veľvyslanec Rozbor dnes prednáša na vysokej škole a počas relácie hľadá mieru medzi jazykom diplomata a medzi otvorenými možnosťami akademickej pôdy.

Dušan D. KERNÝ

Očakávané voľby v Českej republike sú aj pre nás na Slovensku viac ako poučné Babišovo ANO a komunisti na čele prieskumov

Dušan D. KERNÝ – Foto:ihned.cz

V Česku to doslova vrie. Hoci parlamentné voľby sú v krajine až v októbri, už teraz všetky politické strany – okrem dvoch, strašia prieskumy verejnej mienky. Ako gilotina utáli nádeje vládnej strany ČSSD a zasiahli politikov i verejnosť: na čele je vytrvalo strana ANO Slováka, oligarchu a aj mediálneho magnáta Andreja Babiša, ktorý na Slovensku vyhral proces a porazil Ústav pamäti národa v spore o tom, či bol, alebo nebol agent ŠtB... A na druhom mieste je Komunistická strana Čiech a Moravy!

Dnes ešte vládni sociálni demokrati by sa ocitli na treťom mieste, komunisti na druhom a ANO na čele s Andrejom Babišom by voľby teraz vyhralo. Za tejto situácie by ANO nezískalo štyridsaťsedem poslaneckých kresiel ako v minulom prieskume, ale celých osemdesiat, a komunisti by získali o desať viac ako podľa prechádzajúceho prieskumu, mali by štyridsaťtri poslancov. Je to zaujímavá volebná matematika, veď poslanecká snemovňa má dvesto kresiel a tieto dve strany by ich mali teda výrazne viac ako polovicu. Pritom ANO je novým politickým subjektom, nie je to v českých politických dejinách po roku 1989 tradičná politická strana. A komunisti sú, naopak, nielen starou politickou stranou, ktorá úspešne prežila rok 1989 a po vzniku samostatného Česka sa napriek zákonom zakazujúcim komunistickú ideológiu a symboly stala stabilnou stranou s účasťou v českom parlamente a v českom senáte, ako aj v europarlamente!

■ ČESKÝ CHAOS

Tejto situácii sa treba podrobne venovať. Pre všestranné poučenie, že súčasné politické a mediálne trendy čechoslovakizmu a umelé, neprirodzené prejavy ľútosti nad zánikom federácie a najmä plač nad vznikom samostatného Slovenska rozhodne nie sú namieste. Zásadný rozdiel medzi politickými pomermi na Slovensku a v Česku je prakticky vo všetkom. Terajšie voľby a najmä kandidátúra ANO Andreja Babiša nám umožňuje pozrieť sa na kľúčové veci, a to je vzťah k Európskej únii z českého hľadiska. Pre Andreja Babiša je dôležité aby Česko hralo na tomto fóre dôležitejšiu úlohu, ale „od začiatku sme tam prišli ako úplní hlupáci, ... na neformálnom zasadnutí ministrov financií s účasťou guvernéra Českej

národnej banky v Holandsku nás nepustili k slovu, ... kým my sme české predsedníctvo totálne prepáli, bola to veľká hanba“, povedal nedávno pre Lidové noviny, ktorých je vlastníkom.

stiev súčasnosti, druhým je terorizmus. A pokiaľ ide o nevyhnutnosť čeliť ruskej propagande, tak Slovensko je na tom zle, nečelí jej, je najhoršie z najhorších, píše v úvodníku jeden denník. Aj keď, ako vidno

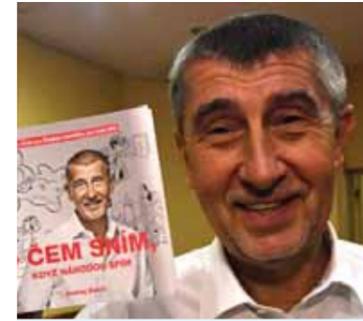
V Česku to vrie a demonštrácie odrážajú politické zafarbenie tých, ktorí ich podnecujú.

Andrej Babiš zastáva názor, že treba okamžite rokovať s prezidentom USA Donaldom Trumpom aj s prezidentom Ruskej federácie Vladimírom Putinom, lebo je to pre Európu naliehavé. Takto sa vyjadruje politik, ktorý, ak máme veriť prieskumom, má priamo namierené na čelo budúcej českej vlády. Hovorí to preto, aby ho volili. To nehovorí ani jeden slovenský politik tak naliehavo a dôrazne a v dnešnej Európe to vlastne takto nehovorí, azda okrem Viktora Orbána, nikto. Na Slovensku by takáto predvolebná požiadavka vyvolala oheň na politickej streche a z Grassalkovičovho paláca by sme asi videli chliť oheň a síru na proruské živly a agentov Putina. Ale tam môžu napokon pokojne na túto tému mlčať, pretože stačí sa pozrieť na júlové noviny. Možno si čierne na bielom prečítať, že ruská propaganda je jedno z dvoch najväčších nebezpečen-

u Babiša, je logické spolupracovať s Ruskom v otázkach vzájomne výhodných, pokiaľ ide o terorizmus a krízu na Blízkom východe a utečeneckú krízu zvlášť. Teda spolupracovať tam, kde je to naliehavý európsky záujem.

■ MEDIÁLNY KABARET

Úplný kabaret predvádzajú českí komentátori, ktorí už pred vyše desaťročím nastúpili na slovenský mediálny trh. Podobne ako vo futbale ako „legionári“. A v slovenských denníkoch zabrali neraz miesta šéfredaktorov a zástupcov šéfredaktora alebo boli pre týždenník hlavnými komentátormi všetkých dôležitých udalostí na východe a západe kontinentu, určovali, ako sa má hovoriť a písať, ako formovať mediálnu slovenčinu a témy rozhovorov s politikmi v ére tandemu Dzurinda/Mikloš. Dnes jeden z týchto legioná-

O čom asi sníva Andrej BABIŠ?

rov zhržený píše: hrozí možné víťazstvo ANO a Andrej Babiš sa môže stať českým predsedom vlády, to bude situácia, že Česi budú závidieť Slovákom ich Fica. Autor priznáva: za vetu, že Česi budú závidieť Slovákom Fica, by si už pred niekoľkými rokmi odťal ruky! Ale dnes je situácia iná! Česko za znižuje, je menej proeurópske. Pri zániku federácie si Česi mysleli, že sa zmenšili o východnú časť republiky, ale dnes sa sami zmenšujú, znižuje sa ich európsky význam, kým Slovensko prekračuje hranice päťmilionového štátu. Česi dneška si nevidia ďalej od nosa. Mali by si uvedomiť, že prešli časy, keď podceňovali to, čo sa deje pod Tatrami. Človek nevie, či číta komentár alebo satirický fejtón, najmä keď pozná väčšinu tvorby tohto autora, ktorý ešte rozdával rozumy aj pri formovaní ukrajinskej tlače.

Druhý z týchto legionárskych alebo nebadaj zoldnierskych (?) „výtečníkov“ sa rozhodol na celej novinovej strane hovoriť o knihe Andreja Babiša O čom snívam, keď náhodou spím. Priznáva profesionálnu prácu ľudí, ktorí necelých tristo strán textu upravili a sám Babiš ich okorenil svojimi typickými „hláškami“. Ale nakoniec sa vykluje šidlo z vreca – veď aj Ficovi predpovedali víťazstvo tridsaťštyri percent, no nedostal ich a musel vytvoriť koalíciu, a ani Babiš si nemôže byť istý vyše štvrtoročného predvolebného víťazstvom. Pre nás je to poučenie, že sa treba držať zdravého sedliackeho rozumu. Pre istotu slovenského.

zamestnanosti. To hovorí za všetko, čím Nemecko v rokoch európskej krízy prešlo a aké posilnené z nej vyšlo.

■ POČÍTAČ A KROJ

Angela Merkelová týmto programom prekonáva prístahovaleckú krízu a vracia sa k politike, keď svojim voličom sľubuje nielen udržanie terajšieho stavu, ale zlepšenie postavenia, pričom formulácie sú dostatočne široké na to, aby poskytovali možnosť pružného výkladu. V každom prípade vláde ide o udržanie moci. Pri prekonávaní krízy okolo prístahovalecov prešlo do konečného programu aj pomerne veľa z bavorských požiadaviek, najmä sústrediť sa čo najviac na modernizáciu, ale pri udržaní tradícií a tradičných hodnôt, onej politiky spojenia počítača s krojom, zasnúbiť laptop s koženými nohavicami tradičného bavorského oblečenia.

Sociálna demokracia SPD, doteraz v koalícii s CDU/CSU, postavila svoj program na spoločnosti spravodlivosti. Program kresťanských strán je postavený na spoľahlivosti, stabilite, bezpečnosti, rodine a nižších daniach. A najmä na tom, že pre neisté a nepokojné časy treba mať na čele štátu skúseného politika, teda v tomto prípade političku. Ujala sa slovná hračka poukazujúca na rozdiely medzi nemeckou Merkelovou a americkým Trumpom. Slovná hračka znie: Merkelová je trumf.

Program na udržanie moci po voľbách v Nemecku je na svete Angela Merkelová je znova trumf!

Dušan D. KERNÝ – Foto: internet

V rozhodujúcom štáte Európskej únie – v Spolkovej republike Nemecko, budú v druhej polovici septembra voľby. Vládne kresťanské strany koalície CDU/CSU predstavili začiatkom júla program pre Nemecko, v ktorom sa bude lepšie žiť. Je to program víťazstva vo voľbách do spolkového snemu a udržania vládnej moci a mal by byť možnosťou vyhnúť sa potrebe koalície, najmä tej, v ktorej sú dnes so sociálnou demokraciou SPD.

Volebný program predstavili plní demonštratívneho optimizmu a úsmevov spoločne predsedníčka Kresťansko-demokratickej strany CDU Angela Merkelová a predseda bavorskej Kresťansko-sociálnej strany CSU Horst Seehofer. Boli to symbolické obrázky nielen spoločného programu, ale aj spoločného postupu. Mali demonštrovať, že sú zažehnané dlhé spory týkajúce sa prístahovaleckej politiky. Akoby sa všetko vyriešilo formuláciami, že všetci zúčastnení sa poúčili, a preto sa treba vyhnúť situácii, ktorá bola v roku 2015. To, že najmä tvrdo kritická bavorská strana vycúvala s dlho presadzovaným programom o nevyhnutnosti určiť hornú hranicu

Propagandistické úsmevy sprevádzali opätovné predvolebné zblíženie kancelárky Angely MERKELOVEJ a jej doterajšieho vytrvalého kritika predsedu bavorskej CSU Horsta SEEHOFERA.

prístahovalectva, svedčí o tom, že vládne strany nechceli dopredu vytvoriť prekážky na možnú koalíciu. Inými slovami – zrejme nerátajú s tým, že by získali absolútnu väčšinu.

■ PLUSY ROZPOČTU

Program neobsahuje nijaké veľké preväpky a ani nové myšlienky. Jednou z podstatných sú úľavy na daniach, mali by sa týkať

stredných vrstiev a dosiahnuť sumu pätnásť miliárd eur. Lenže do konca budúceho volebného obdobia – do roku 2021, bude nemecký rozpočet v oveľa väčšom pluse, v prebytku o päťdesiatštyri miliárd eur. Teda dá sa na prstoch jednej ruky spočítať, že vládny program má oveľa väčší priestor na daňové úľavy než tých sľubovaných pätnásť miliárd. Na druhej strane však práve v tomto čase si špička nemeckých vládnych kresťanskodemokratických a sociálnych strán vybrala za cieľ dosiahnuť prakticky plnú zamestnanosť do roku 2025. Teda až po ďalších voľbách! Nie je to v nemeckých podmienkach nová politika, je to stará sociálna idea, ale treba súhlasiť s tým, že takáto sociálna politika nie je nemoderná len preto, že terajšia generácia politikov sa o to neusiluje ako prvá. V každom prípade je Nemecko jediným štátom, jedinou ekonomikou, ktorá má program de facto plnej

Slovenský trh práce už dlhšie signalizuje, že mu chýbajú kvalifikované domáce zdroje

Vláda hľadá spôsoby, ako dostať robotníkov do fabrík

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Nezamestnanosť je makroekonomický ukazovateľ, ktorý sa na prelome rokov 2017 – 2018 môže dostať na Slovensku pod hranicu siedmich percent. V prípade, že rast slovenského hospodárstva porastie štvorpercentným tempom HDP, ako nám predpovedá OECD, miera nezamestnanosti môže klesnúť pod hranicu piatich percent, čo podľa názoru personálnych agentúr priniesie nedostatok disponibilných pracovníkov, lebo vždy sa nájdu takí, čo robiť nebudú za nijakých okolností.

Pre náš trh práce je povzbudzujúce, že nové pracovné miesta v automobilovom priemysle, logistike a tiež v zdieľaných službách vznikajú takmer vo všetkých regiónoch Slovenska. Za týmto trendom treba vidieť aj skutočnosť, že v západných ekonomikách sa čoraz viac ľudí presúva z výroby do služieb, a preto sa tamojšie výrobné podniky presúvajú za lepším zázemím do štátov strednej a východnej Európy. Tie ich vítajú a povzbudzujú investičnými a finančnými stimulmi aj s rizikom, že pribúdajúca automatizácia technologických procesov v budúcnosti určite povedie k poklesu zamestnanosti.

Pre náš priemysel je dôležité, aby to boli najmä odvetia s vyššou pridanou hodnotou, z ktorej sa viac môže použiť na rast miezd. Podľa predstaviteľov Asociácie priemyselných zväzov bude slovenský priemysel v najbližších rokoch potrebovať vyše štyridsaťtisíc nových zamestnancov. Preto je namiesto otázky pre kompetentných – odkiaľ ich chceme získať? Ponúka sa niekoľko neštandardných riešení zamestnávania našich obyvateľov na úkor migrantov, ktorých slovenská vláda v rámci stanovených kvót z EÚ odmieta prijať.

■ EXEKUČNÁ AMNISTIA

Slovenská populácia starne. Dnes máme okolo 1,38 milióna dôchodcov, z ktorých popri poberaní dôchodku ďalej pracuje okolo dvestotridsaťtisíc. Každým rokom sa bude vek odchodu do dôchodku predlžovať. Pre budúci rok je vyhlásený dôchodkový vek 62 rokov a 139 dní spoločný pre mužov a ženy v závislosti od vývoja priemernej strednej dĺžky života. Bude sa týkať okolo tridsaťsedemtisíc nových dôchodcov.

Okrem nízkych dôchodkov v priemere 420 eur mesačne, má každý štyridsať prvý dôchodca nejakú exekúciu, čo môže poniektorým brániť zamestnať sa, keďže exekútori čakajú iba na to, aby im mohli vziať viac ako všetko, čo je nad životné minimum.

Podľa štatistiky máme na Slovensku 3,7 milióna drobných exekúcií, ktoré sa týkajú vyše stotisíc nezamestnaných. Tým chce vláda pomôcť

prijatím exekučnej amnestie, a tak umožniť, aby sa riadne zamestnali. Doteraz nie sú známe podrobnosti pripravovaného zákona. Určite sa však dotkne štátneho rozpočtu a rozpočtov verejných inštitúcií. Zásadným predpokladom spomínanej amnestie však bude vyvedenie záujemcu z evidencie nezamestnaných a uzatvorenie pracovného pomeru v súlade so Zákonníkom práce.

■ ZMENY ŠKOLSTVA

V súvislosti so vzdelávacím systémom sa viac hovorí o zvyšovaní plátov pedagógov a menej o nevyhnutných štruktúrnych zmenách v učebných osnovách, štruktúre stredných a vysokých škôl aj o nárokoch na zvyšovanie kvalifikačnej úrovne pedagógov. Potrebujeme zásadnú štruktúrnu zmenu skôr odborného zamerania stredných škôl tak, aby zodpovedala potrebám trhu práce, čo platí aj pre terajšiu štruktúru štátnych a súkromných vysokých škôl. Inak bude čoraz viac študentov odchádzať na vysoké školy do zahraničia. V súčasnosti ich je takmer pätnásť percent. Asi trinásť percent ich navyše odchádza po absolvovaní slovenských vysokých škôl pracovať do zahraničia. Väčšinou sa už domov nevracajú. A tak môžeme len smutne konštatovať, že v zahraničí pracuje takmer pol milióna šikovných aj vzdelaných Slovákov, ktorí na našom trhu práce chýbajú.

■ VLÁDNE OPATRENIA

Absolventi škôl sú prirodzený prírastok na trhu práce. Ich počet bude závisieť aj od počtu narodených zdravých detí i kvality ich predškolskej výchovy, a preto vláda musí v tejto oblasti uskutočniť celý rad sociálnych opatrení, akými sú daňové úľavy, bonusy, rodinné prídavky pre viacpočetné rodiny a pod. Bude sa musieť pozrieť aj na ďalšie fungovanie stratových odvetví, akým je v súčasnosti baníctvo, ktoré podľa všetkého čaká útlm. Zrušené banícke profesie treba rekvafikovať, keďže do roku 2030 je podpísané memorandum o všeobecnom hospodárskom záujme odvetvia. Za dobré rozhodnutie vlády treba považovať neposkytovanie investičných ponúk zahraničným investorom na vytvorenie pracovného miesta na Slovensku, ale investovanie týchto prostriedkov do budúceho rozvoja vedy a techniky.

Vláda zatiaľ nemá súhlas na zmeny v zákone o rozpočtovej zodpovednosti

Prelomí dlhovú brzdu investičná výnimka?

Róbert HÖLCZ – Foto: Štefan KAČENA

Slovensko pred vstupom do eurozóny, ale ani potom nemalo zásadný problém s dodržiavaním maastrichtských kritérií. Tie popri inom určovali jednotlivým krajinám spoločenstva aj ročný deficit verejných financií k HDP. Nemal prevyšovať tri percentá a o ideálnom stave sa dalo vraviť v prípade, keď klesal, blížil sa k nule alebo verejné financie boli v pluse. Kritériá sme plnili aj dodržiavali, čo veru nemôžu povedať ani všetky zakladajúce krajiny eurozóny. Stanovené percentá sme plnili a postupne znižovali a vládny kabinet má politický cieľ dosiahnuť v roku 2020 minimálne vyrovnaný a v lepšom prípade prebytkový štátny rozpočet.

Keďže koalície, ale tiež aj opozičné strany majú alebo by mali mať záujem znižovať deficit verejných financií, vláda navrhla a parlament v roku 2012 schválil ústavný zákon o dlhovej brzde, ktorý obsahoval aj konkrétne sankčné postihy v prípade jeho neplnenia. Tie sú namierené najmä proti rozhadzovačnej, rozšafnej vláde.

V tom čase však nikto netušil, že britskí voliči v referende rozhodnú o vystúpení Veľkej Británie z EÚ, čo negatívne dopadne aj na európsky rozpočet, do ktorého Anglicko viac odvádzalo, ako z neho čerpal, a tiež sa nepredpokladalo kvantitatívne uvoľňovanie v ECB, čoho výsledkom boli bankové súvahy plné lacných peňazí, pričom si navyše vlády dokázali na finančných trhoch požíčať peniaze za nulové, v niektorých prípadoch aj za záporné úroky...

■ POMOC FONDŮV

Doteraz sme investície na budovanie infraštruktúrnych projektov v doprave, zdravotníctve, školstve, obrane a bezpečnosti hradili

Vláda chce uvoľnením dlhovej brzdy získať peniaze na rýchlejší postup budovania diaľnic – opozícia jej tento „volebný argument“ nechce dovoliť.

väčšinou z európskych fondov s príslušným podielom štátneho rozpočtu. Podľa všetkého tento lacný zdroj peňazí vysycha, nikto nevie povedať aké, a či vôbec budú príspevky z fondov po roku 2020 a Slovensko chce naďalej pokračovať v napredovaní v spomínaných oblastiach. Pri terajších nízkych úrokových sadzbách z emitovania štátnych dlhopisov na kapitálových trhoch vidí vláda len

jeden spôsob, ako získať prostriedky, a to uskutočniť zmeny v ústavných zákonoch o rozpočtovej zodpovednosti, ktorý poznáme ako dlhová brzda. Zmenu však musí odsúhlasiť minimálne deväťdesiat poslancov v parlamente, čo bez hlasov opozície nie je možné, a tá zatiaľ nesúhlasí. Na prekvapenie, záporné stanovisko má aj Ivan Šramko, predseda Rady pre rozpočtovú zodpovednosť, bývalý

guvernér Národnej banky Slovenska. „Rada si nemyslí, že pravidlá dlhovej brzdy treba meniť, keďže do roku 2025 máme vytvorený priestor na investície – a síce z budúcich voľných zdrojov očakávaného prebytkového štátneho rozpočtu v objeme takmer šesťnásť miliárd eur,“ vyhlásil nedávno. Predseda Rady tiež tvrdí, že každá zmena v dohodnutých pravidlách zhoršuje dlhodobú udržateľnosť a znižuje kredibilitu slovenských verejných financií.

■ INVESTIČNÁ VÝNIMKA

Minister financií Peter Kažimír na Konferencii o budúcnosti dlhovej brzdy prišiel s tromi alternatívami zmien dlhovej brzdy. Prvá spočíva v sledovaní len čistého dlhu – teda len dlhu vlády k HDP; druhá alternatíva navrhuje zachovať sledovanie hrubého dlhu, čo je dlh celého verejného sektora k HDP, ale s klesajúcimi sankčnými pásmami, a tretia alternatíva spočíva v zavedení investičnej výnimky. Jej podstata spočíva vo zvýšení dôveryhodnosti pri čerpaní verejných financií parlamentnou kontrolou, na čo by sa zriadil parlamentný výbor aj s účasťou opozície v ňom. Ten by posudzoval efektívnosť budúcich konkrétnych projektov a ich prínosu na vývoj makroekonomických ukazovateľov z investovaných a navyše požíčaných peňazí. Východiskom schvaľovania však musí byť vždy vyšší rast HDP ako objem požíčaných peňazí, čím sa miera deficitu oboch sledovaných ukazovateľov k HDP bude v konečnom dôsledku musieť znižovať. Aj s touto alternatívou navrhovaných zmien predseda Rady pre rozpočtovú zodpovednosť nesúhlasí z rovnakých dôvodov, ako sme uviedli.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Martin Kukučín vo svojich prózach nielen starostlivo vyberal literárny mená (literárne vlastné mená) na pomenovanie postáv, ale vo viacerých prípadoch prostredníctvom týchto vlastných mien postavy menami aj charakterizoval. Vonkajšie fyzické vlastnosti sa stali základom literárnym najvýznamnejších Kukučínových postáv Adama Krta a Ondráša Machuľu. Adam Krt sa fyzicky podobal na zviera krta: „Jeho čierne očičká, aj inak dosť malé, od užitého nápoja ešte väčšmi sa zúžili a blyšťali ani u opravdivého krta, čo pod zemou ryje.“

Kukučínovi hrdinovia

Ondráš Machuľa bol muž s dušou dieťaťa, zvláštneho disproporčného fyzického výzoru, duševne zaostalý, pripomínal machuľu: „Hlava veľká, krytá ostrými vlasmi, ktoré svojou nepoddajnosťou ponášajú sa na zvieračiu srst. Čelo nízke, oči nápadne malé, licne kosti vypuklé, nos rozpláštený na kabáč a ústa široké. Postava malá, nevyvinutá, zhrbená. Keď kráča, ruku mu vopred kolembajú ako cepy – celý človek málo ponáša sa na človeka.“ Podobne opisne na základe fyzických vlastností Martin Kukučín pomenoval aj ďalšie postavy, napr. Adam Chvojka bol ako opršaná ihličnatá vetvička, mal aj preto prezývku Opršanec, Ondrej Štetina mal zase veľké fúzy, ktorými nezapadol do dedinského kolektívu.

Vnútrné duševné vlastnosti sa stali základom literárnym Ondrej Tráva a Aduš Domanický. Tráva bol prototypom nového podnikateľa. Literárny Tráva súviselo s jeho reprezentatívnosťou ako zástupcom novej spoločenskej triedy (tráva rastie všade) a s jeho flexibilitou a trhovou prispôbovosťou (tráva sa prispôbi rôznym podmienkam pri raste). Literárny Ondrej Tráva z Kamenian bolo súčasne protikladom k literárnemu Aduš Domanický z Domaníc. Aduš Domanický z Domaníc mal v priezvisku aj v sídle zdoraznenie nemajetnosti, skutočnosti, že doma nič nemal. Ondrej Tráva bol majetný, hoci sa tak nesprával. Aduš Domanický hoci bol nemajetný, predával ľuďom veci, ktoré nevladl, napr. Ondrejovi Trávovi predal obilie. Základné duševné vlastnosti obidvoch – u Trávu pracovitost' a statočnosť (vyúsťujúca do majetnosti) a u Domanického lenivosť a sklom k podvom (odrážajúca sa v nemajetnosti) – sa prejavili aj vo vlastných menách. Podobne ako v literárnych Hrybko, ktorý sa správal, akoby bláznivé huby pojedol či Pavol Dudravý, ktorý mal často pripomienky k rôznym veciam, sú zařixované charakterové kvality postáv.

Kombinácia duševných a fyzických vlastností sa prejavila v literárnych, ktoré evokovali (pripomínali) mená štúrovcov. Boli to literárny Eduard Samobor Mýtoň, Peter Levosrd Hrdina a Pavel Samuel Horáň. Štúrovské mená symbolicky vyjadrovali vzťah k vlasti a boj za národnú slobodu. Kukučínove literárny študentov však viac súviseli s reálnymi činní, hoci národné otázky tu boli tiež v podtexte. Eduard Samobor Mýtoň rád fabuloval, vtipkoval, bol básnik, ktorý príležitostne prednášal na verejnosti. Peter Levosrd Hrdina viedol plamenné reči o slobode. Pavel Samuel Horáň bol vyššieho vztstu, a preto mal aj veľký kabát.

Pavol ODALOŠ,
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie FF UMB
v Banskej Bystrici

NA MARGO

Možno s uspokojením konštatovať – konečne! Slovensko sa pridáva k tým európskym krajinám, ktoré si ctia a zákonom chránia živé bytosti. Zavádzame totiž významné legislatívne zmeny zamerané na ochranu zvierat. Zvíra sa už nebude považovať za vec. Je to živý tvor, cítiaca bytosť, a tak by sme k nemu mali pristupovať. Zároveň zavádzame poriadok do evidencie psov a aj vďaka povinnému čipovaniu urobíme škrt cez rozpočet všetkým ziskuchtivým i bezohľadným množiteľom a pašerákom zvierat. Novela veterinárneho zákona zmení definíciu zvierata v Občianskom zákonníku. Zvíra bude mať svoj osobitný význam a hodnotu ako živý tvor, ktorý je schopný vnímať vlastnými zmyslami.

Zvíra nie je vec

Živé zvieratá nie je vec a ustanovenia o veciach sa na živé zvieratá použiť prímerane, len v rozsahu, ktorý neodporuje jeho povahe. Ide tak o dôležitý krok, ktorý výrazne zlepšuje vymáhanie práv zvierat v prípade týrania. Novela tiež zabezpečí, že v prípadoch týrania bude môcť veterinárny inšpektor majiteľovi zvierat odobrať.

Majitelia budú povinní dať psa začipovať najneskôr do dvanástich týždňov od príchodu na svet. V prípade jeho predaja, resp. darovania inej osobe bude musieť byť začipovaný ešte pred zmenou majiteľa, bez ohľadu na vek šteňaťa. Množiteľia tak budú presne identifikovateľní a postihovaní.

Čipovanie zabezpečia veterinárni lekári, ktorí budú musieť psa do dvadsiatich štyroch hodín od začipovania zaevidovať do CRSZ. Veterinárny lekár okrem toho získa právo vyzvať vlastníka psa na preukázanie dokladu totožnosti. V databáze budú jasne zaznačené pohyby psov a zmeny ich vlastníkov. Už žijúce psy budú musieť byť začipované najneskôr do roku 2020. Odmietnutie môže znamenať pokutu pre fyzické osoby do osemsto eur, pre právnické až do tritisíc eur.

Novela tiež posilní právomoci veterinárnych inšpektorov. V prípade podozrenia z týrania bude mať totiž takýto odborník právo vstúpiť na pozemok aj bez prítomnosti polície.

Pribudnú aj povinnosti obciam – povinnosť registrovať odchytené túlavé zvieratá budú mať obce už do nasledujúceho pracovného dňa tak, že ich zaevidujú do Registra odchytených túlavých zvierat, ktorý vytvorí a bude spravovať Štátna veterinárna a potravinová správa SR. Obciam zároveň však zákon vychádza aj v ústrety a nebude im prikazovať zriadenie útulku. Dá im totiž možnosť uzatvoriť zmluvu s útulkom alebo karanténou stanicou vo svojom okolí. Novela ešte aj uľahčí prevod vlastníctva najdeného zvieratá s cieľom jeho čo najskoršej adopcie. Mala by v podobe schváleného zákona začať platiť od 1. januára 2018.

(ib)

Slovenská ryba by nemala byť len na Vianoce, môže byť na stole po celý rok

Akvakultúra namiesto frutti di mare...

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

Slovensko začína s podporou chovu domácich sladkovodných rýb. Prostredníctvom Operačného programu Rybné hospodárstvo 2014 – 2020 podporí produktívne investície do akvakultúry, zamerané na budovanie nových a modernizáciu existujúcich rybných chovov a prevádzok a na zvýšenie kvality produktov z rýb. Mrazená hovädzina kdesi z juhu Ameriky či vodou napumpovaná kuracina dovážaná ktovie odkiaľ – s tým sme konfrontovaní takmer denne.

Pritom na Slovensku by sme si dokázali vyprodukovať mäso hodnotné a pre nás najzdravšie. A pri primeraných ekonomických podmienkach produkcie ani nie až také drahé. Tie podmienky však treba zabezpečiť.

■ MEDICÍNSKE VAROVANIA

Lekári terajšej populácii – konkrétne aj mnohým z nás, odporúčajú radikálne zmeniť spôsob stravovania. Stravujeme sa z pohľadu dlhoročných návykov stále tak, ako by sme každý deň od svitu do mrku dreli na poli, lovili mamuty alebo tlačili do kopca ťažké balvany. Pritom väčšina z nás už pracuje skôr hlavou a výdaj energie neprevyšuje jej príjem. A mnohí nemajú takmer nijaký energetický výdaj... Náš jedálny lístok by mal preto obsahovať menej tukov, zato rozumne množstvo kvalitných zložených cukrov potrebných na prísun energie, a ľahké proteíny. Ideálne sú z tohto pohľadu sladkovodné ryby. Obsahujú nenasýtené omega-3 mastné kyseliny, ktoré naše telo – na rozdiel od nasýtených mastných kyselín a zlého cholesterolu – potrebuje ako prevenciu pred srdcovo-cievnyimi ochoreniami a rakovinou. Žiaľ, sú stále úzkoprofilové alebo drahé.

Pre deti, tehotné a dojčiacie mamičky sú vhodné najmä sladkovodné ryby, v ktorých je obsah škodlivých látok minimálny. Naopak, vôbec by nemali konzumovať ryby s vysokým obsahom škodlivých látok (mečúň, žralok a makrela kráľovská). Odporúča sa navyše obmedziť aj príjem lososa, haringa a tuniaka najviac na jednu porciu do týždňa. Toto sa vzťahuje na mrazeného tuniaka, tuniak v konzerve je bezpečný. Ryby spracované na prírodný spôsob sú

Aj slovenské rybárstvo by mohli prispieť k zvýšeniu potravinovej bezpečnosti krajiny, ktorá v posledných rokoch klesla pod päťdesiat percent.

ľahšie stráviteľné ako vypražené v trojvale. Hotové rybie prsty nie sú príliš vhodné, pretože sú často pripravené s použitím stužených tukov, ktoré neprosievajú zdraviu detí ani dospelých.

■ RIZIKO Z MORA

V súvislosti s čoraz plošnejším znečistením svetových morí a oceánov sa pomerne varovne hovorí o prítomnosti jedovatých metabolitov, morských biotoxínov, histamínu, mikroorganizmov, parazitov a rôznych kontaminantov (ťažkých kovov, ropných derivátov a podobne) v jedlých častiach, teda najmä v svalovine morských rýb. A to je iba primárne riziko. To sekundárne spočíva v hygiene a v podmienkach spracovania, prevozu a skladovania. Naše ryby sú logicky oveľa čerstvejšie ako dovážané morské produkty.

Na Slovensku máme viac ako 1 650 rybochovných zariadení a roč-

ne v nich odchováme vyše štyri milióny kilogramov rýb vynikajúcej kvality. Práve čerstvá sladkovodná ryba je zdrojom kvalitnej rybiej bielkoviny.

Do vyhlásených výziev Operačného programu Rybné hospodárstvo sa môžu zapojiť fyzické a právnické osoby podnikajúce v oblasti akvakultúry – samostatne hospodáriaci roľníci, obchodné spoločnosti, občianske združenia či štátne podniky. Výzvy na výstavbu novej akvakultúrnej prevádzky a recirkulačných systémov sú určené nielen pre existujúce subjekty akvakultúry, ale i nové bez podnikateľskej histórie v tejto oblasti v čase predloženia žiadosti o nenávratný finančný príspevok, ale so skúsenosťami z podnikania v inej oblasti. Výška príspevku na projekt sa pri jednotlivých výzvach líši, oprávnení žiadatelia môžu získať financie vo výške od tritisíc až do dvestopäťdesiat tisíc eur.

Sektor akvakultúry na Slovensku predstavuje hospodársky chov rýb na priamu spotrebu a na zarybňovanie rybných revírov. U nás v ňom pracuje spolu so sezónnymi zamestnancami vyše tisíc ľudí vrátane sezónnych brigádnikov. Aktuálne je na Slovensku 562 rybníkov, 42 malých vodných nádrží, 134 miest klieťového chovu rýb, 356 liahni a odchovní, 329 betónových nádrží a 148 umelých vodných nádrží.

■ SMER: SEBESTAČNOSŤ

„Naším cieľom je sebestačnosť aspoň na osemdesiat percent v domácej produkcii nížinných a lososovitých druhov rýb. Aktuálne prevádzky musia byť efektívnejšie a potrebujeme aj viac chovateľov rýb. Dôležitá je však i trvalá udržateľnosť a šetrnosť k životnému prostrediu. Veď kvalita našich sladkovodných rýb patrí medzi najvyššie v strednej Európe,“ oznámila ministerka pôdohospodárstva Gabriela Matečná.

Spotreba rýb na Slovensku v ostatných rokoch, našťastie, badateľne stúpa. Zatiaľ čo v roku 2010 to bolo 5,1 kilogramu na osobu za rok, aktuálne sa blíži k hranici šesť kilogramov. Najpredávanejšou sladkovodnou rybou na Slovensku je kapor, ktorého sa v roku 2016 vylovilo v našich vodách 1,7 milióna kilogramu. Nasledoval pstruh dúhový (1,1 milióna kilogramu) a amur (sedemdesiat tisíc kilogramov). Dovedna sa na Slovensku v roku 2016 vylovilo 2,16 milióna kilogramu trhových rýb a športoví rybári ulovili celkom 1,9 milióna kilogramu rýb. Ročne sa však na Slovensko dovezie približne 15 400 ton morských i sladkovodných rýb zo zahraničia.

V inovovanej podobe sa vracia stará skúsenosť – mlieko do škôl

Dobry spôsob na podporu živoriacej produkcie

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

Deti vo vzdelávacích zariadeniach čaká od nového školského roka zmena. Budú mať pestrejšie školské desiaty, ku ktorým pribudnú zaujímavé sprievodné a vzdelávacie aktivity. To všetko v rámci nového spoločného programu Školské mlieko a Školské ovocie a zelenina, ktorého sme gestorom. Program ponúka aj bezlaktózové variácie mlieka.

Mliečne akcie už roky poznáme; iné aktivity – ako povedzme „ovocie do škôl“, sú mladšieho dáta, teraz sa však všetky dobré skúsenosti z nedávnej i dávnejšej minulosti spájajú do programu Školské mlieko a Školské ovocie a zelenina. Jeho cieľom je podľa vedenia rezortu „zvýšiť spotrebu mlieka a mliečnych výrobkov, ako i spotrebu ovocia a zeleniny v školách. Zároveň napomôcť vytvorenie zdravých stravovacích návykov u detí a žiakov“.

■ NIJAKÉ ZVÝŠKY

Rodičia sa určite nemusia obávať toho, že čo nepredajú mliekarné, pôjde do škôl. Naopak. K žiakom sa dostanú iba výrobky najvyššej kvality. Mliečne výrobky môžu obsahovať najviac sedem percent pridaného cukru alebo medu, obmedzenia sa týkajú aj obsahu soli vo výrobkoch a ďalších prídavných látok. V záujme zdravia detí sa doplatok žiaka v prípade neochutených mliečnych výrobkov znižuje. Naopak, pri mliečnych výrobkoch s pridaným cukrom budú doplatky žiaka vyššie. Zohľadňu-

júc špecifické výživové potreby detí budú na výdajných miestach v škole k dispozícii aj bezlaktózové variácie mlieka pre žiakov s intoleranciou na ňu. V ponuke naďalej ostanú obľúbené ovocné a zeleninové šťavy, pyré, sušené jablkové lupienky, drobné bobulové ovocie či zelený hrášok.

Novinkou je možnosť financovať sprievodné programy týkajúce sa mlieka. Deti a žiaci tak budú môcť navštíviť farmy, mliekarné podniky na spracovanie mlieka, ovocia a zeleniny, zúčastniť sa na súťažiach, na vzdelávacích aktivitách alebo na výsadbe a udržiavaní školskej záhrady. Školy sa môžu do

programu zapojiť prostredníctvom zmlúv s dodávateľmi, ktorých na tento cieľ schválila Pôdohospodárska platobná agentúra. Už je potom na samotnom školskom zariadení, ktorého schváleného uchádzača si vyberie a do ktorého programu, resp. aktivity sa zapojí. Novinkou je aj možnosť propagácie na zvýšenie informovanosti školského programu. Požiadať o ňu môžu právnické osoby a akýkoľvek podnikateľ. Realizáciu môže uskutočniť formou plagátov, rozhlasového, televízneho vysielania, elektronickej komunikácie, tlačie, seminárov či konferencií.

■ SPOLOČNÝ CIEĽ

Doterajšie dva školské programy sa spájajú do jedného na základe nariadenia Európskej únie. Spoločný program bude financovaný z prostriedkov EÚ a zo štátneho rozpočtu, pričom na úhradu ceny výrobkov sa naďalej bude zúčastňovať aj žiak. Ministerstvo pôdohospodárstva požiadať Európsku komisiu o zvýšenie čiastky pre SR vzhľadom na zvyšovanie počtu zapojených detí. Na ovocie a zeleninu bude môcť Slovensko z prostriedkov EÚ použiť 2 185 291 eur a na mlieko a mliečne výrobky 1 020 425 eur, čo spolu predstavuje 3 205 716 eur na spojený školský program.

Agrozozort v súčasnosti pripravuje národnú stratégiu spoločného školského programu. V aktuálnom školskom roku sa do programu Školské mlieko zapojilo 2 312 škôl z celého Slovenska a do programu Školské ovocie a zelenina 3 266 škôl.

Za hranicami domova je každý sám, je cudzinec, ktorý musí zápasit' o svoje práva

Keď matka nemôže objat' svoje deti

Text a foto: Ľudovít ŠTEVKO

Po telefóne sme si dohodli stretnutie na polceste – v Malackách. Júlia je Slovenka, ktorá žije v Rakúsku neďaleko od hraníc, a ja Bratislavčan, novinár, zvedavý na jej príbeh. Viem o nej len to, že u našich južných susedov za riekou Moravou žije trinásť rokov, že bola vydatá za Rakúšana a po rozvoze prišla rozhodnutím súdu o deti. Vlastne neprišla o ne tak, ako prichádzajú o deti rodičia prisťahovalcov v Nórsku po zásahu sociálnej služby Barnevernet v dôsledku kontroverznej politiky odoberania detí. Júliin príbeh je trochu iný, ale pre ňu ako matku rovnako skľučujúci.

Po telefóne sme si dohodli stretnutie na polceste – v Malackách. Júlia je Slovenka, ktorá žije v Rakúsku neďaleko od hraníc, a ja Bratislavčan, novinár, zvedavý na jej príbeh. Viem o nej len to, že u našich južných susedov za riekou Moravou žije trinásť rokov, že bola vydatá za Rakúšana a po rozvoze prišla rozhodnutím súdu o deti. Vlastne neprišla o ne tak, ako prichádzajú o deti rodičia prisťahovalcov v Nórsku po zásahu sociálnej služby Barnevernet v dôsledku kontroverznej politiky odoberania detí. Júliin príbeh je trochu iný, ale pre ňu ako matku rovnako skľučujúci.

Sedíme v kaviarni, zoznamujeme sa, na stole chladná káva a Júlia Geigerová – tak sa volá mladá žena, doteraz známa iba ako Júlia z telefónu – vyťahuje z tašky objemný fascikel rôznych spisov, dokumentov a súdnych rozhodnutí. So smútkom v hlase začína svoje rozprávanie...

■ ROZVODOVÁ KALVÁRIA

„V roku 2003 som odišla za prácou do Rakúska, tam som sa zaľúbila, vydala a po desiatich rokoch, keď sa nám manželstvo rozpadlo, stalo sa neznesiteľným aj preto, že ma muž bil, som sa rozviedla.“

„To sa stáva, keď sa Slovenka vydá v zahraničí a stratí rodinné zázemie,“ dodávam trochu zaujato a pýtam sa: „Ale ako je možné, že ste prišli o deti, tie predsa patria matke, ak nesvedčia proti nej nejaké závažné skutočnosti, napríklad že pije a nevie sa o deti patrične postarať?“

„Áno, ale to by ste nesmeli byť Slovenkou v Rakúsku. Ja nie som nijaký kriminálny živel, nie som narkomanka, nepijem a o deti som sa vždy starala, ako som najlepšie vedela aj vtedy, keď som veľa pracovala. Podľa exmanželovho tvrdenia som vraj na deti ako zamestnaná matka nemala čas a zasa, keď som nepracovala, som sa vraj o ne postarať nemohla. V roku 2014 v septembri sme sa rozviedli a v novembri, teda dva mesiace po rozvoze, ma exmanžel surovo vyhodil aj s deťmi na ulicu. Deti som mala od pondelka do piatka vždy ja a môj exmanžel ich mal vždy dva dni cez víkend. Keď sme sa začali súdiť o deti, chcela som s nimi odísť

Napohľad rodinná idylka. V skutočnosti sa takto Júlia zo slovenského Záhoria môže stretnúť so svojimi deťmi v Rakúsku raz za čas. A tento stav ani súdne inštalácie nedokázali dosiaľ zmeniť...

na Slovensko, kým si nenájdem v Rakúsku nejaké bývanie. Sudca, s ktorým som sa radila, mi povedal, že s deťmi odísť nemôžem, lebo by sa to hodnotilo ako únos, a keby som odišla sama, znamenalo by to, že sa deti vzdávam. Tak sa začala

moja kalvária, nemala som kde bývať, ale na Slovensko k rodičom som odísť nemohla.“

■ ČUDNÉ ARGUMENTY

Keď exmanžel vyhodil Júliu z domu, bývala aj deťmi dva týždne

u priateľky. Potom sa konečne dostala k nájomnému bytu, kde ju hneď po nastahovaní, keď ešte nestačila v izbách ani upratať, navštívila sociálka, ktorá skonštatovala, že v jej domácnosti nie je všetko v poriadku, lebo niektoré svoje veci má uložené v synovej izbe. Taký smiešny argument, nad ktorým zostane rozum stáť, bol uvedený aj v odôvodnení súdneho rozsudku. Mal to byť jeden z malicherných dôvodov, že deťom bude lepšie u otca. Také nefér veci sa v zahraničí stávajú, súdy sa skôr priklonia na stranu svojho občana, cudzinka má na spravodlivé rozhodnutie oveľa menšie šance.

Júlia má slovenské občianstvo, nikdy ani nepomyslela na to, že by ho vymenila za rakúske, a to v spore o deti fatálne zavážilo.

Zvládnuť kolotoč súdnych pojednávaní, pocit osamotenosti, že sa vezie v tom sama, bez pomoci priateľov a rodiny, je obrovský psychický nápor. Cudzinka v prostredí, ktoré nie je jej domovom, je vždy sama, nemá nikoho na svojej strane. Niekedy sa ocitá na pokraji zrútenia. Júlia má však ako každá matka zakodovanú v tele materskú odolnosť proti nástrahám života, ak ide o jej deti...

Pojednávania na súdoch boli bez nej a bez prítomnosti jej právnik. Posudková lekárka sa vyjadrila, že obaja – ona i jej exmanžel, sú schopní vychovávať deti, to však súd nebral do úvahy.

Deti sú psychiatrička, u ktorej boli deti na vyšetrení, povedala, že deti majú strach zo starej mamy z exmanželovej strany, čo bola vlastne pre neho ako odporcu priťažujúca okolnosť, ale ani to súd neakceptoval.

Júlia hovorí: „V Rakúsku je to tak: keď má niekto peniaze, môže všetko – tam je väčšia korupcia ako na Slovensku, ale nikto sa tým nezaobera, každý mlčí. Okrem toho je tam veľká diskriminácia prisťahovalcov. My Slováci to pociťujeme tak, že sme pre Rakúšanov podradná skupina ľudí.“

■ TRÁPENIE DETÍ

Dve súdne inštalácie prisúdili deti otcovi Rakúšanovi, pretože materiálne podmienky majú jeho rakúske deti lepšie u neho ako u matky Slovenky z akejsi dedinky pri meste Malacky. Nejaký normálny, teda rozumný dôvod na prisúdení detí otcovi v odôvodnení rozsudku nie je. Na samotných deťoch, na ich psychike a na prirodzenom inklinovaní k matke vlastne nezáleží. Exmanžel má peniaze, dobrého právnik a rakúskych sudcov, ktorí mu idú poruke. Slovenská matka má povolenie stretávať sa s vlastnými deťmi raz za dva týždne cez víkend. Je to pre ňu i pre jej deti traumatizujúca situácia. Júliine deti – jedenásťročný Kevin a deväťročná

Vivian, veľmi ťažko znášajú odlúčenie od matky, vyvoláva to u nich depresívne stavy, čo sa prejavuje aj zhoršeným prospechom v škole – Vivian trpí dyslexiou a dysgrafiou. Keď sa stretnú s matkou počas povolených návštev, všetci plačú. Júlia sa dozvedá, že exmanžel má na deti málo času, stará sa o ne bývalá svokra, stará mama z otcovej strany, a tá Vivian bije. Keď to Júlia oznámila na políciu, povedali jej, aby doniesla potvrdenie od lekára o zbití dieťaťa, potom môžu niečo robiť. Samozrejme, priniesť potvrdenie od lekára je hola nemožnosť, pretože deti nie sú v jej opatere, nemá k nim prístup.

„Čo bude ďalej?“ pýtam sa aj ja dosť bezvýhodiskovo. „Nevzdávam sa, bojujem,“ hovorí Júlia. „Chcem spravodlivosť pre seba a svoje deti, obraciam sa so sťažnosťami na rakúskych aj slovenských politikov, prosila som o pomoc ako slovenská občianka aj slovenského prezidenta, ale veľkú nádej nemám, väčšina politikov mi ani neodpovedala na list, lebo ani v Rakúsku, ani na Slovensku nie je pred voľbami, keď sa politici viac zaujímajú o problémy ľudí...“ Prerušujem ju so samozrejmom otázkou: „Neodpovedal vám ani náš prezident pán Kiska?“ – „Odpovedal asi v tom duchu, že môj prípad budú sledovať.“

■ ROZUZLENIE NA OBZORE...

Tri roky trvá zápas o deti, ktorý nikomu neprospejeva, najmä nie deťom a ich matke. „Je to hrozné, keď nemôžete objat' svoje deti, keď o nich nič neviete, ako sa majú, kde sú, čo robia, keď sa nemôžete o nich informovať ani v škole. Podľa učiteľky sa nemôžem na nič pýtať, lebo nemám na deti právo. Viete si predstaviť ten pocit bezmocnosti a zúfalstva matky? Nie je to neľudské? A prečo?“ pýta sa Júlia.

Lenže táto Záhoráčka nie je bezmocná, vyžaruje energiu, je odhodlaná dať do boja o svoje deti – Kevin a Vivian, všetko, posledné peniaze – aj keby nemala na chlieb. Zmobilizovala všetky svoje sily, odvolala sa na najvyšší rakúsky súd Oberster Gerichtshof po konzultácii s právničkou, ktorá našla v rozhodnutí nižších súdov pochybenia a dôvody, aby boli deti vyňaté zo starostlivosti matky, nie sú podľa jej názoru ničím podložené. Zdá sa, že ešte nie je rozhodnuté.

Keď som dopísal príbeh tejto Slovenky v Rakúsku a dopil populudňajú kávu, zazvonil mi telefón. Prihlásila sa Júlia Geigerová a s radostným hlasom mi oznámila že Oberster Gerichtshof posúdil jej odvolanie ako dôvodné a zrušil rozhodnutie prvostupňového súdu. Zagratuloval som jej a pridal poznámku, že aj mne to zdvihlo náladu...

BESEDNICA

Dlhodobou obľúbenou témou mnohých slovenských médií je odmietanie povinného očkovania detí. Stále častejšie sa hovorí o čoraz vážnejších trestoch pre rodičov za nesplnenie očkovacej povinnosti. Pokuta je vo výške vyše tristo eur pre každého z rodičov, ak dieťa nedajú zaočkovať. Navyše im hrozí, že prídu o rodičovský príspevok a o pár rokov, zvlášť ak tlak na očkovanie detí bude narastať rovnakým tempom ako v posledných rokoch, už možno skončia vo väzení.

Taký je aj prípad môjho kamaráta Michala a jeho ženy Jany. Svojho syna zaočkovať nedali. Veria, že bude zdravý rovnako ako ich staršia šesťročná dcéra, ktorú tiež nedali zaočkovať a dosiaľ nikdy netrpela ani len chrípkou.

Teraz im hrozí vysoká pokuta, a to aj napriek tomu, že Štátny ústav pre kontrolu liečiv (ŠÚKL) každoročne dostáva niekoľko závažných hlásení na nežiaduce účinky očko-

viaci Švédsko povinné očkovanie zavedené nemajú a priemerný vek obyvateľov týchto krajín je vyšší než na Slovensku. Vysvetľujem si to však tým, že obyvatelia týchto

a doráňané rómske deti, ktoré som pravidelne vídaval pri všelijakých pestvách pozdĺž vlakovej trate z Popradu do Kežmarku po celé roky, keď som tu cestoval

osád nechce. Jednak sa obávajú úrazu, ale omnoho vážnejším je skrytým nebezpečenstvom je možnosť, že sa nakazia nejakou vážnou chorobou. Preto vraj vyrážajú do osád tak raz za týždeň-dva.

Očkovanie, hoci na prvý pohľad úplne zanedbané rómske deti však nechávajú kompetentné orgány „naverímboha“ s odôvodnením, že odobratie detí biologickým rodičom musí byť iba krajné riešenie... Mne sa však zdá, že v mnohých prípadoch iné riešenie ani neexistuje, a chcem veriť, že k rovnakému postoju by dospeli aj viacerí páni politici, keby boli schopní opustiť luxus svojich priestranných kancelárií a vydali sa do rómskych osád, kde niektoré deti raňajkujú namiesto jedla svoju dávku toluénu v igelitových vrecúškach.

Pavol IČO

Raňajkový toluén v rómskych osadách

vacích vakcín u detí (napríklad v roku 2015 dostal ŠÚKL dvadsaťsedem takýchto hlásení).

Ja mám na očkovanie iný názor a obidve svoje deti som nechal zaočkovať. Predsa len, asi to na niečo bude dobré, hovorím si v duchu, keď sledujem správy o chorobách, ktorým sa dalo vyhnúť práve preventívnym očkovaním. Pritom si však uvedomujem, že vyspelé krajiny ako Finsko, Dánsko, Holandsko, Švajčiarsko

krajín konzumujú kvalitnejšiu stravu, žijú v zdravšom prostredí a pravdepodobne nepociťujú taký závažný stres ako priemerný Slováč zvädzajúci každodenný boj o prežitie v tejto krajine predražených potravín a totálne nepriemeraných plátov.

No vždy, keď sledujem správy týkajúce sa odmietania očkovania a tvrdých postihov za tento priestupok, vynárajú sa mi v mysli spomienky na polonahé

za prácou ako učiteľ na rómskom gymnáziu v Kežmarku.

Väčšina Rómov však svoje deti zaočkovať nechá v strachu o možné odobratie rodičovského príspevku, aj keď tým sa celá starostlivosť niektorých Rómov o svoje deti vlastne končí.

V tomto mi dáva za pravdu aj bývalý sociálny pracovník Dušan v spomínanom okresnom meste. Vrávi tiež, že sociálnym pracovníkom sa do rómskych

Bratislavský gotický skvost Dóm sv. Martina ešte stále ukrýva mnoho tajomstiev Spočiatku chcel byť kňazom, stal sa organistom

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: (se)

Prísť na svet v roku 1949 v rodine organistu bolo samo osebe stigmatické. Peter SELECKÝ sa narodil ako prvé z piatich detí v Trenčíne, zmaturoval na stavebnej priemyslovke, odišiel z tretieho ročníka teologickej fakulty, aby napokon skončil konzervatóriom a stal sa – organistom. Ako devätnásťročný protestoval proti vstupu spojeneckých vojsk s vlajkou namočenou do krvi Danky Košanovej. Do roku 1989 ho štátna bezpečnosť trikrát zatkla. Vyše tridsať rokov hral na organe pri smútočných obradoch v bratislavskom krematóriu. V súčasnosti je organistom v bratislavskom Kostole sv. Jána z Mathy (Trojičný kostol). Peter Selecký patrí medzi najznámejších organistov na Slovensku.

• **Ako si spomínate na detské roky?**

No, nebolo to ľahké. Otcovi zakázali učiť na základnej škole v Trenčíne, lebo bol cirkevným zamestnancom. Hral v kostole na organe a bol regenschori. Takže chýbali nám finančné prostriedky, ale inak som mal pekné a bezstarostné detstvo a veľmi rád sa k nemu vraciam. Otec napokon musel z Trenčína odísť a zamestnal sa v speváckom zbere Slovenskej filharmónie v Bratislave.

• **Zanechal kostolný organ?**

Nie, nezanechal. Hral v Dóme sv. Martina, na národnom výbere v treťom obvode pri sobášoch, a hoci komunisti vedeli o tom, že je organistom v kostole, v Bratislave im to neprekážalo, no v Trenčíne áno.

• **Koľko ste mali rokov, keď ste prišli do Bratislavy?**

Mal som pätnásť rokov a začal som študovať na stavebnej priemyslovke. Aj môj mladší brat Tóno študoval na tej istej škole. Zmaturoval som v roku 1968 a rozhodol som sa ísť študovať na Teologickú fakultu v Bratislave. Riaditeľ mi podpísal prihlášku bez problémov. Iste v tom zohral úlohu politický odmäk. Ale prišiel 21. august a s ním okupácia Slovenska vojskami Varšavskej zmluvy a všetko sa zmenilo.

• **Čo napríklad?**

S bratom Tónom prvý deň, keď zastrelili Danku Košanovú, sme vyšli do ulíc, namočili sme papierové slovenské vlajky do jej krvi a s týmito vlajkami sme chodili medzi tankami a mávali sme nimi spojeneckým vojskám. Vtedy nás mohli zastreliť...

• **No žijete. Mali ste šťastie.**

Mali. Dokonca jeden francúzsky fotoreportér nás pri tom odfotil a záber bol uverejnený v knižke Petra Vala August 68 na Slovensku.

• **Spomínali ste, že otec hral na organe aj v Dóme sv. Martina. Chodievali ste tam s ním?**

Tam som vyrastal. Bol to môj domovský kostol. Dokonca rok pred okupáciou som v Dóme zastupoval kostolníka. A vtedy ma oslovil starší pán, predstavil sa ako doktor Juraj Malinský, že pochádza z Ružomberka a bol osobným zubným lekárom Andreja Hlinku. Chcel sa dostať do krypty. Vtedy boli krypty neosvetlené, plné stáročnej špiny. So sviečkami v rukách sme do nej vstúpili a prišli sme k rakve vo výklenku, kde je pochovaný Jozef Ignác Bajza. Tam sme našli aj kovovú rakvu, o ktorej Malinský povedal, že patrí Andrejovi Hlinkovi. Otvorili sme ju, ale vnútri bola iba prázdna sklenená rakva. Potom sme takmer rok s bratom Tónom krypty čistili, zaviedli sme tam elektrické osvetlenie, až prišiel 21. august...

• **Práve ste zmaturovali, prijali vás na vysokú školu, to byvajú najkrajšie prázdniny...**

Aj boli. Do 21. augusta. Rusi vtrhli do Dómu a kostolník okamžite odovzdal kľúče na farskom úrade, že tam robiť nebude. Každú chvíľu totiž okupačné vojská robili v Dóme prehliadku. Poverili mňa a týždeň som mal kľúče v byte na Šándorovej ulici, kde sme bývali. Asi po týždni

som išiel do sakristie po nejaké veci. Kostol som zvnútra zamkol. A odrazu som počul dupot čižiem na chóre.

• **Kto to bol a ako sa tam dostal?**

V tom čase sa robila rekonštrukcia veže a oni sa dostali dovnútra cez lešenie. Pomyslel som si, to je môj koniec. Ja sám zamknutý

zať mechy na organe, lebo si mysleli, že je tam niekde ukrytá vysielaciačka.

• **Ako na to prišli?**

Zamerali vysielanie Slovenského rozhlasu, ktorý mal vysielaciačku s aparátúrou umiestnenú v smetiarskom aute, ktoré jazdilo okolo Dómu. Hodiny na veži rozstrieľali na rešeto. Použili dokonca zakázané dumky.

Dramatické osudy bratov Seleckých za bývalého režimu by bolo možné sfilmovať ako disidentskú anabázu. Anton Selecký a Peter SELECKÝ (na obr.) však majú dosť dôvodov byť aj teraz v opozícii proti mnohému, čo sa u nás deje.

v kostole... Potichučky som vyšiel von a všimol som si, že na hrade sú tri delá a vojaci sledujú pohyb okolo Dómu. Jedno delo bolo namierené na vchod Dómu, druhé na teologickú fakultu a tretie na mesto. Pozerali ďalekohľadom, takže ma museli vidieť, ale nič sa nestalo.

• **Čo robili v chráme?**

Neskôr som zistil, že v kryptách sa strieľalo. Rakva Andreja Hlinku bola prestrelená. Dnes sa nachádza v mauzóleu a prestrel pečne vidno. Poduška, na ktorej kedysi spočívalo telo Andreja Hlinku, bola poprepichovaná ruským bodákom. Z kaplnky sv. Anny je vchod do separátnej hrobky nejakého grófa. Spustil som sa do nej, rakvu som našiel úplne rozstrieľanú ruskými nábojmi.

• **Čo tam tí ozbrojenci hľadali?**

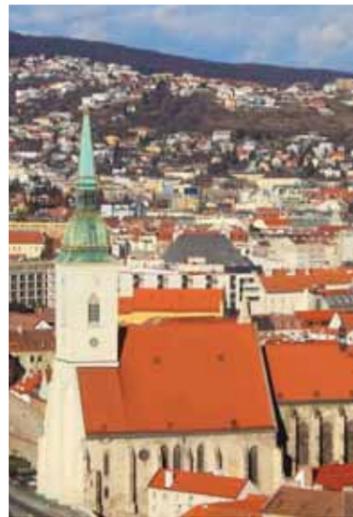
Kontrarevolucionárov. V kaplnke sv. Anny, odkiaľ je vstup do krypty, sme mali odložený pracovný odev, nástroje, nachádzali sa tam šálky od kávy, teda veci, ktoré sme používali počas čistenia krypty. A oni si mysleli, že sa tam skrývajú kontrarevolucionári...

• **Chýbalo niečo, odcudzili čosi?**

Ukradli stojan pri vchode na chóre, na ktorom bola pre turistov nainštalovaná história Dómu. A spred oltárov ukradli všetky mikrofóny.

• **Takže techniku. A zlato nie?**

Nie, to bolo v trezore. Tam sa nedostali. Ale v celom Dóme boli ohorky cigariet. Dokonca chceli rozre-

Katedrála sv. Martina.

• **A pritom máme skvelé tímy archeológov.**

Pravdepodobne je v Devíne, lebo v tamojšom Kostole sv. Kríža sa ešte za socializmu robil archeologický prieskum. Aj ja som tam robil. Keď som odišiel z teologickej fakulty, dal som sa na kopanie. Pod kostolom sa našiel nejaký hrob s biskupskými insigniami, ale potom ho dali späť zasypať. Rozkopávali sme sakristiu kostola a v hĺbke asi osemdesiat centimetrov som objavil krčiaztek, kde bolo 143 strieborných mincí z 15. – 16. storočia. Asi ho tam niekto schoval pred Turkami. A to bol azda najvýznamnejší objav v kostole. Ale pravdepodobne je tam pochovaný aj sv. Metod.

• **Pri archeológii ste napokon nezostali. Čomu ste sa profesijne venovali?**

Organovej hre, lebo otec ma od malička učil hre na organe. Keď som odišiel z teológie, tak ma račiansky farár Zabák prijal za organistu do Rače. Dokončil som štúdium na konzervatóriu v hre na klavíri u prof. Márie Masarykovej. Na štyri roky som sa vrátil do Trenčína a zasa späť do Bratislavy. Tu som bol organistom v Petržalke a neskôr sedem rokov v Dóme sv. Martina. Teraz hrávam v Kostole Najsvätejšej Trojice.

• **Od augusta 1968 do novembra 1989 prešiel dlhý čas pod taktovkou totalitného režimu. Ako si spomínate na toto obdobie?**

Hrával som na organe u kňazov, ktorí boli priamo napojení na režim, teda boli v Pacem in terris. A je možné, že ma aj kryli. Veď keď prenasledovali môjho brata Tónka, petržalský farár Andrej Andódy mi povedal, že o tom vedia. Teda vedeli, že sme v odbojnom postavení proti režimu, ale zakrývali to. To bola výhoda.

• **Je ťažké žiť svoj život v nepriateľskom režime?**

Je. Človek naráža, ale nesmie sa vzdať.

• **Váš brat Anton bol členom Hnutia za občiansku slobodu, známeho skôr pod názvom Bratislavská päťka.**

Áno, ten názov som vymyslel ja, lebo ich bolo päť. Okrem brata Tónka tam patrili Ján Čarnogurský, profesor Miroslav Kusý, spisovateľka Hana Ponická a Dr. Vladimír Maňák.

• **Ako sa takí rozdielni ľudia mohli dať dohromady?**

To sú paradoxy.

• **Mala bratova činnosť dosah aj na vás?**

Ako sa to vezme. Viac-menej sme vo všetkých aktivitách išli spolu. Napríklad prvý raz ma ŠtB zatýkala, keď sme boli s bratom na púti v Šaštíne. Dostali sme sa tam autostopom a zistili sme, že Šaštín

je blokovaný ŠtB. Mala sa tam totiž uskutočniť podpisová akcia za prepustenie Jána Čarnogurského. Bolo to v septembri 1989. Do Šaštína sme prišli okolo pol dvanástej. Navrhol som bratovi, aby sme sa trochu občerstvili, a naraz nás obkolesilo desať chlapov a šupli nás do auta. Mňa chytili dvaja, Tóna dvaja, a márne som protestoval, že je to proti helsinským dohodám. Vyložili nás na Záhorí v obci Studienka a strážili do rána.

• **Čiže vôbec ste sa nedostali na omšu?**

Nie. Vtedy platil rozkaz ministra vnútra pre celú republiku demonštrantov vyvážať.

• **A čo ste tam celú noc robili?**

Sedeli sme na lavičke a vzájomne sme sa strážili. Ja som si na hodinu zdriemol, potom zasa Tóno. A prvým autobusom sme sa vrátili do Bratislavy. To bolo prvé zatýkanie. Druhé bolo v auguste. Mali sme kľasť kvety pri univerzite na mieste, kde zastrelili Danku Košanovú. Zdržoval som sa na Horehroní, keď som sa v Pravde dočítal, že bratovi Tónovi eštechári urobili domovú prehliadku. Okamžite som sadol na vlak do Bratislavy a Tónovi som povedal, že budem pri ňom, lebo to vyzeralo tak, že budeme sledovaní. Býval v Petržalke a v Bratislave to už okolo 15. augusta vrelo. Rozhodol som sa, že pôjdem nakúpiť proviant. Keď som sa vracal, nejaký muž ma oslovil: Pán Selecký? Neskôr sme zistili, že to bol nadporučík Hrebčik. Neodpovedal som, a keď som vošiel do vchodu domu, zbadal som, že pri výťahu stoja ďalší dvaja muži. Rýchlo som vybehol na druhé poschodie, kde brat býval, a len čo som sa z sebou zatvoril, ozvalo sa búchanie pästami na dvere a krik: Otvorte, v mene zákona! Neotvorili sme, zostali sme v byte zabarikádovaní. Postupne nám vypli elektrinu, plyn, telefón a my sme sa pri troche jedla len modlili. A 21. augusta sme sa osprchovali, obliekli a otvorili sme dvere. Okamžite nás šupli každého do iného auta a viezli na Februárku.

• **A čo tam?**

Vyšetrovali nás. Na dvore som videl dva alebo tri obrnené transportéry, vodné delá, jednoducho bezpečnostné zložky štátu mali pohotovosť. Asi ma chceli dezorientovať, tak ma vodili kade-tade po budove, až sme zastali pred výťahom, z ktorého vyšiel brat Tóno s dvoma eštechármi. Stihli sme na seba mrknúť a potom ma už vypočúvali. Keď som potreboval ísť na WC, eštechár sa odo mňa nepohol. Sledoval, či nemám pri sebe nejaké motáky, ktoré chcem zničiť. Napokon ma pustili.

• **To už bolo bezprostredne pred novembrom '89. Kedy vás teda zatkli tretí raz?**

Počas štátneho sviatku 28. októbra. Išiel som z krematória a rozhodol som sa zastaviť pri pamätníku štátnosti pred Slovenským národným múzeom. V tom čase tam bol inštalovaný lev na pylóne a zbadal som, že je pri ňom veniec od prezidenta republiky. Nahnevalo ma, že tam nie je žiadna manifestácia, a tak som išiel domov, zobral som vlajku a vrátil sa k pomníku. Ako som tam stál, asi po pätnástich minútach ma oslovili príslušníci verejnej bezpečnosti a vyzvali ma, aby som sa legitimoval a vysvetlil, čo tam robím. Hovorím, je štátny sviatok, nemôžem byť doma, aj ja chcem prispieť k zrúteniu systému. Po polhodine prišli vyššie šarže a prosili ma, aby som odišiel. A keď som počul, že ma prosia, zasekol som sa a povedal, že dobrovoľne odtiaľ neodídem.

• **Prežili ste. Ako sa pozeráte na dnešnú slovenskú spoločnosť?**

Vládne závisť, nevráždivosť, podrozliavosť, a to je zlé. Tieto črty by nám Slovákom mali byť cudzie, ale, žiaľ, prekvitajú.

Slováci umierali od Poľska po Kaukaz, ale o ich obetiach dnes hovoria iba hroby

Nepohodlná pravda, nepohodlní mŕtvi

Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Keď sa zjednocovalo Nemecko, bol spisovateľ Ladislav Ťažký práve v Berlíne. Vydali mu tam knihu o slovenských vojakoch počas druhej svetovej vojny v preklade priateľa Gustáva Justa. Dlhé roky ju nemohli editovať, ale rukopis chránil šéf vydavateľstva. Spoznal sa totiž v postave nemeckého dôstojníka, ktorý odzbrojil slovenských vojakov v Rumunsku po vypuknutí povstania. „Presne tak to bolo,“ povedal spisovateľovi zo Slovenska. Trvalo pol storočia, kým si podali ruky. Po ďalšom takmer štvrtstoročí sedím v autobuse s dvoma Ťažkého synmi Ivanom a Petrom. Autobus smeruje do Lipovca vo Vinickej oblasti – kamsi doprostred Ukrajiny. Ideme za padlými, čo nie sú nepriatelia, ideme za pamäťou pol storočia potláčanou...

Povezieme sa vyše tri tisícky kilometrov. Sú horúce júlové dni. To, v čom sa vezieme, nemá klimatizáciu. Tú pred sedemdesiatimi piatimi rokmi nemali ani slovenskí vojaci. Aj tých zadušala páľava...

„Keby otec žil, bol by tu zaiste s nami, takto musíme ísť my, je to naša povinnosť, vlastne si tým uctíme otca; nie je to pre nás cesta, je to putovanie, aj keď otec na týchto miestach konkrétne nebojoval... Sú známe knihy, ktoré napísal, vyšli aj po roku 1989 – už v úplnom znení, bez tých predtým vynechaných či vyškrtnutých pasáží v povolených prvých vydaniach kníh; sú z frontových spomienok vojenského mapára, mladého slovenského muža Laca Ťažkého z Čierneho Balogu, dodnes je však tá pravda – skutočnosť, ktorú preživali slovenskí vojaci, akoby zakliata či prekliata,“ hovorí najstarší syn Ťažkého Ivan...

■ SAD MŔTVYCH

Ivan spomína: „Na dlhý čas bol aj náš otec kronikou o vojakoch Slovenskej armády. Nepohodlný svedok. Dve desaťročia bol nielen nežiaduci, ale vlastne išlo o to zbaviť ho čí. A to len preto, že sa usiloval o pravdu – o umeleckú pravdu – a ešte dnes je tá pravda nepohodlná. Je známe, že za scenár Jakubiskovho filmu Zbehovia a pútnici si to odsákali... Ďalšie desaťročia trvalo, kým sa objavil slovenský veniec v takzvanom zajateckom tábore Kaisersteinbruch, čo by kameňom dohodil od Bratislavy, za dnes prestupnou, ľahko prekročiteľnou slovensko-rakúskou hranicou...“

Lenže vtedy to bol pre sovietskych zajatcov tábor smrti – koncentrák, v ktorom, ako vidno na lágerskom pohrebisku, umierali po tisícoch. Nemci tu väznili aj iných vojakov, internovali tu tiež mapára Ladislava Ťažkého a ďalších slovenských chlapcov natrieskaných po päťsto v choleryových barakoch – bolo to ich nocležisko, zastávka medzi nasadzovaním na odstraňovanie trosiek po bombardovaní vo Viedni a inde...

Slovenský veniec s trikolórou sa na už upravenom cintoríne v Kaisersteinbruchu objavil ani nie pred dvadsiatimi rokmi. Položil ho tam k tabuľke, že tam umierali aj Slováci, spisovateľ Ťažký. Chcel, aby sa o nich vedelo... O tých, čo neprežili.

■ DVAJA BRATIA

„Spomienka na časy v roku 1945; vojna sa už vtedy chýľila ku koncu, otec o tom všetkom vydal aj po roku 1989 svedectvo,“ uzatváral literárnu anabázu čatára Matúša jeho „neliterárny“ syn a pokračoval: „Teraz je to za posledných dvadsať rokov prvá cesta k pamätníku slovenských vojakov na ukrajinskej zemi. Nielen tých desiatok, čo tu zahynuli v krvavej bitke oného 22. júla 1941, ale aj tých, ktorých sem postupne privádzali z iných miest, kde padli. Podľa toho, čo nám povedali, bolo tých mŕtvych tristošesťdesiatosem – zabíjaných slovenských vojakov... Rozhodli sme sa s bratom Petrom ísť tam. Ani jeden hrob sa nezachoval, zostal však pamätník a my pociťujeme potrebu sem ísť, byť pri ňom. Aj náš otec by sem šiel; náš otec, ak by žil, zaručene by tu bol. A my si myslíme, že nás vidí a odobruje naše rozhodnutie, schvaľuje, že sme tu a že chceme, aby aj iní ľudia, ktorí sú tu s nami, videli, že sme tu, že chodíme na všetky takéto miesta z piety, z úcty a aj hrdošti, že to dokážeme, keď iní, ktorí by

Čestná stráž v dobových uniformách pri pomníku padlých slovenských vojakov v ukrajinskom Lipovci.

mohli, tu nie sú, a ani nepomyslia, aby sem prišli...“

Videl som bratov Ivana a Petra pri jednoduchom lipoveckom obelisku s dvojkřížom, ako prehľadávali okolie vynoveného pamätníka, ako si prezerali každú piad' zeme, kde tušili kúsok čohosi dávneho, čohosi, čo im mohlo Lipovec pripomínať – odštiepok betónu, úlomok železa, zrejme časť kovového kříža...

Bol v nich štep pomalejšej dôstojnosti ich otca, kus jeho dôslednosti – veď keď už po takej dlhej ceste prišli sem, dopodrobna chceli zmapovať okolie vynoveného vysokého pylónu s dávnym slovenským znakom. Bolo jasné, že sa už nič nedá nájsť, ale takto uvažovať je smiešne, predsa všetci, čo si rovnako prezerali a zaznamenávali okolie, kráčali po zemi, v ktorej kdesi sú stovky tiel mladých chlapcov aj tam, kde nič nevidno, kde je iba tráva a burina, tam všade sú bezmenné kosti. Ich mená sú známe, sú v archívoch, sú v knihách, ktoré teraz vychádzajú, ale v tomto horúcom dni, páľave, tu nič nie je, iba ovocný sad, jablone a hrušky, ktoré nikto neoberá.

■ RODINNÁ SLÁVNOSŤ

Všetci sme si pred cestou alebo počas nej pozreli na starých snímkach, ako vyzeral pamätník v onom roku 1941. Stojí na miernom návrší vedľa cesty pred Lipovcom. Ale keď obídete to miesto dnes, vidíte, že zasahuje hlboko do poľa, vôkol je lán zeme, ako zelený ostrov sa doň vklíňuje miesto bývalého pohrebiska padlých vojakov. Počas rokov vojny, keď sa pohla na iné územia, ani po vojne nikomu nešlo na um rozorať ho tak, aby sa pole zarovnal. Mechanizmy a ľudia v nich cintorín obchádzali. A nie-

len to, nasadili ovocné stromy a potom, keď už podrástli, traktory s pluhmi to brali ako fakt...

Nikto nevie presne, kto konkrétne a prečo počas tých dlhých desaťročí nechal cmier a mŕtvych naozaj odpočívať v pokoji. Nikto nevie dopodrobna, prečo toľko ohľadu k pamätníku s dvojkřížom, keď všade dominoval iný symbol – červená hviezda. Jednoducho! Vraví, že to urobili miestni v spomienke na to, ako sa k nim „ľudsky“ správali slovenskí vojaci.

A presne pre to isté v roku 2016, v roku sedemdesiateho piateho výročia bitky pri Lipovci, krvaveho kúpeľa pre slovenských vojakov (práve tak, ako aj pre presilu červenoarmejcov), ho obnovili miestni podnikatelia a historik. Dosiahli, že pamätník slovenských vojakov je pamiatkou regionálneho významu – a tak sa mohla bez akýchkoľvek oficiálnych uskutočniť aj opisovaná „rodinná“ slávnosť. Pretože do Lipovca išli ľudia každý so svojim osudom a každý aj preto, aby prekonal bariéru mlčania a neraz aj mnohoročného strachu. A zavše aj oneskoreného zoznámenia sa s osudmi rodiny, osudmi starého otca, otca... So zámerom pochopiť, nielen čo sa vtedy dialo vo veľkom, ale čo sa dialo s jednotlivcami, s im blízkymi ľuďmi – čo preživali a čomu boli vystavení. Mnoho príbehov zostáva nedopovedaných, ešte stále sa treba zoznamovať s čo najväčším množstvom faktov a miest, ktoré ich môžu vyniesť na svetlo sveta.

■ POPRAVISO FLOSSENBÜRG

Jeden môj priateľ, kanadský dôstojník, nedávno zložito putoval až pod Kaukaz, aby bol prítomný na obnovení cintorína slovenských vojakov z jedno-

tiel, ktorým velil jeho otec. Generál, ktorý potom zahynul v nacistickom koncentráku v posledných dňoch vojny. A on, jeho syn, môj rovesník dodnes zápasí o to, aby sa zaplnilo biele miesto, keďže ani pri povestnej nemeckej precíznosti niet vierohodného dokladu, čo by ten zločin a tragédiu potvrdil...

Tiež bez oficiálnych, s pomocou občianskeho združenia Klub generálov

Milan GIBALA z Haliča spieva pieseň Lipovec na mieste, kde je pochovaný jeho 19-ročný brat.

MUDr. Peter ŤAŽKÝ si robí fotku pomníka padlých vojakov v Lipovci na pamiatku.

Ivan ŤAŽKÝ tiež vystúpil so spomienkou na miestach bojov slovenských vojakov.

postavil nielen bustu otcovi – generálovi Slovenskej armády v rodnej Bošáci, ale aj pamätnú tabuľku v nacistickom koncentráku Flossenbürg, kde sa jeho život násilne ukončil.

■ VÍŤAZSTVÁ NAD STRACHOM

Môj sused z autobusu pri putovaní do Lipovca mal pri sebe maličké lietadielko – hračku, jediná vec, čo mu zostala po jeho otcovi, vrchnom divíznom lekárovi počas poľného ťaženia. To bolo všetko, okrem obáv po vojne, ako a kam v malej obci, kde mal lekársku prax, odpratať uniformu a vyznamenania, pretože sa v rodine báli udania a následného vydierania? Až prišli na to, že najlepšie bude zahrabať tie (ne)slávne armádne proprietary v záchode, ktorý bol, ako väčšina latrín na vidieku, mimo domu. Ale ešte aj potom sa dlhý čas báli, či to nebolo priveľmi naivné. Veď možno práve tam budú najprv hľadať, najmä keď udanie bude presné, adresné...

Môj priateľ putoval do Lipovca bez toho, že by bol niekedy od otca počul o nejakej bitke na tomto mieste alebo aby vôbec mal nejakú konkrétnu informáciu o vojne proti soviatom. Vedel len jedno, aké bolo veľké nadšenie, keď sa vyhlásila za Beneša mobilizácia proti nemeckému nebezpečenstvu, proti Hitlerovým hrozbám, ako sa oduševnene rukovalo priamo do pohraničia, aký psychický zlom bola demobilizácia a odstúpenie územia Nemecku, ako sa čs. štát v priebehu týždňa rozsypal ako domček z kariet, ako odchádzala zo Slovenska masa českých dôstojníkov a znovu aká mobilizácia aj vo verejnosti bola, keď vypukol konflikt, dnes známy

ako Malá vojna s Maďarskom a jeho vojskom, a zase ako klesli nálady verejnosti a narastal nesúhlas s vojnou proti ZSSR. V tom všetkom mladý slovenský lekár žil, obliekal uniformu a usiloval sa v nej prežiť.

■ ŽELEZNÝ KRÍŽ

Druhý sused vedel iba o strachu svojho otca, mladého spojára Slovenskej armády, ktorý po krvavej bitke pri Lipovci dostal za statočnosť jeden z päťdesiatich železných křížov, ktorými nemecké velenie nahrádzalo slovenským jednotkám straty mužov po chybných rozhodnutiach a nedostatočnom prieskume. Z masy horiacich áut, mŕtvov, pobitých koní vytiahol piatich spolubojujníkov, zachraňoval ľudské životy, neobyčajné, hrdinské konanie, veď napokon spojári neboli v prvej línii...

Dnes jeho syn pri Trnave prepisuje vojnový zápisník. Všetko, čo o otcovi vedeli, boli obavy, veď nemecký železný kříž bol celú epochu najvykričanejším symbolom zla, násilia, vraždenia. Z Trnavy ho otec niesol po vojne zakopať do záhrady svojich príbuzných až pri Kropáčoch v naivnej nádeji, že ho nikto nikdy nenájde ani v archívnych záznamoch.

Po smrti pri delení dedičstva sa rodina nevedela rozhodnúť, čo so starým nábytkom, a tak takmer skončil v drevárni ako palivové drevo. Pri neobratnom, neopatrnom prenášaní či skôr lomcovaní vypadli zo skrine nôžky a v navrtanej diere sa zjavili písomnosti a fotografie. Potom už prišla k slovu zvedavosť. Aj v otcovom stolíku našli tajnú priečku, kde bol zošíť s denníkom z ťaženia na Východ. Úkryt bol precízny, výborne zamaskovaný, aj tak však ostáva otázku, či by ho pri dôkladnej prehliadke neboli našli tí, čo tak cielene robili v mnohých iných prípadoch?

Tak či tak, úkryty a ich obsah boli dlho pre celú rodinu tajomstvom. Nikto o nich nevedel a ani sa nedozvedel. Otec si, kto vie prečo, či aby chránil rodinu, alebo deti, ale odkladal to na poslednú chvíľu, nikomu nič radšej nepovedal, písaním sa akosi vyrovnával s tým všetkým, čo prežil. A zrejme ho viedlo aj to, lebo zo všetkých strán dlhé roky sa celé to ťaženie opisovalo inakšie, ako prežil mladý spojár. Zrejme sa nikde ani len slovom pred inými nezmienil, čo všetko videl na vlastné oči... Po bokoch cesty do Lipovca bolo plno mŕtvov ruských vojakov, vodka bola pre nich nápojom života, ale aj smrti. Tak šli dvadsať kilometrov. Prvý raz v živote videl zhorené vojenské auto aj so šoférom, belejúce sa kosti pod opadávajúcimi svalmi... Videl obrazy skazy a hrôzy, zapísal ich do denníkov, ktoré schoval, pretože mu bolo jasné, že to v nijakých oficiálnych dejinách nebude, ani sa jeho deti o tom v škole nenaučia. Videl alebo sa dovŕpil, že mnohí vojaci – mladí chlapci – padli úplne zbytočne. Ako to napokon konštatuje aj historik Mičianik. Ten potreboval na opis bitky pri Lipovci v knihe vyše päťdesiat strán: „Druhý sled pechoty sa nachádzal v hrachovisku, a tu sa prejavila bojová nesúkenosť slovenských pešakov, prestali bojovať, stratili ostražitosť a doplatili na to smrťou, mnohých našli v kľačacej polohe s hrachom v ústach alebo boli strelení do chrbta pri bezhlavom úteku...“

Teraz sa po tej istej trase, po tých istých dvadsiatich, kedysi krvavých kilometroch blížil k „hrachovisku“ jeho syn, mŕtvy, slzy mu celý čas stekali po tvári...

Dnes je sivovlasý a prepisuje otcov zápisník. Bude patriť medzi jeden z tých, bez ktorých nie sú nijaké dejiny úplné. Všetky „veľké dejiny“ sa skladajú z množstva ľudských osudov. Preto je dnes druhá svetová vojna ako celok a Slovenská armáda v nej ešte stále aktuálnou témou, aj keď sa píše rok 2017. Je to téma preto, že mnohí sa nedopovedalo alebo zamľčovalo, je to téma pre živý záujem otcov, synov a vnukov tých tisícov, čo sa ocitli na onej dlhej púti dejinami. A tie dejiny, naše dejiny, sa nedajú v úplnosti rozpovedať bez nich.

NA MARGO

Nestojí to až tak veľa, možno trochu rozmýšľania a nejaké základné investície. Tie sa však časom vrátia. Stačí sa ísť pozrieť kúsok do okolitého zahraničia. Rakúska, Maďarska, ale aj na Moravu, kde potrebu zviditeľniť sa v posledných rokoch riešia naozaj veľmi radikálne. Beckov má čo ponúknuť. A nielen Beckov. Často sa stáva, že zahraniční turisti blúdžia po tých najmenších obciach u nás a hľadajú čosi, čo je, žiaľ, iba v kvalitných zahraničných turistických sprievodcoch. V obci stojí nejaká dominanta, ale nemáte šancu sa ani len zastaviť pred či za ňou a vytiahnuť fotoaparát – chýba aspoň odstavňá plocha pre jedno auto s povoleným, časovo obmedzeným státím. Nie zákazy vjazdu do uličiek, čo sa dá pochopiť, iba ak chcú miestni mať pokoj od sveta.

Ako popud, či návod...

Chýbajú aj informačné a smerové tabule k pamätihodnostiam a pamiatkam, ktoré tá-ktorá obec u nás ponúka. Akoby sme tie vzácne poklady tajili pred svetom. Lenže ten nás chce nielen objavovať, ale aj obdivovať. Chodíme sa ako štát prezentovať na všetky svetové výstavy, na našu propagáciu idú ťažké milióny eur a doma málokedy urobíme to, čo je ekonomicky efektívnejšie a najmä takmer zadarmo.

Južná Morava môže byť tiež príkladom. Nejde len o bezpečné cyklocesty a turistické trasy značené viacjazyčne, no predovšetkým v takých hustých intervaloch, že tam nijakú mapu nepotrebuje.

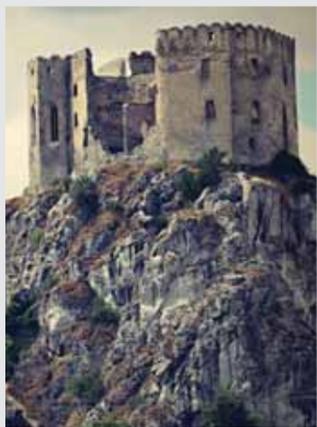
„V tamtom dome býval obávaný lúpežník Grassl,“ ukazuje smerovka vedľa cesty, iná zas pripomína, že o chvíľku budete míňať mlyn na rieke, v ktorom sa ešte dovtedy a dovtedy pieklo. Potom zas najbližšia tabuľka dokladá, že do pol hodiny prídete na vyhladku Seal-sfieldov kameň. Že ste nevedeli, kto to bol? Nuž miestny spisovateľ. A tak stále ďalej a ďalej...

Ukajújú sa, predávajú sa – ale v tom dobrom; využijú čokoľvek, čo hosť prinúti spomaliť, zastaviť sa, dať si pivko, miestnu špecialitu, trebárs len utopence, alebo popýtať sa, či sa dá kúpiť nejaká literatúra či suveníry.

Vlastne nie je to ani o tom vedieť sa predať, ale najmä o chcieť sa predať. Vidieť zabudovaných dvoch turistov s fotoaparátom pod hradným bralom, ako sa nacháňajú k jedinej soche na okolí, aby zistili, že je to pomník obrancov obce (patrí im nekonečná a úprimná úcta), je napríklad v Beckove bežné. A pritom možno chceli fotku z bustou J. M. Hurbana. No kde ju hľadať?

Nie, nejde o kritiku, Beckov uskutočnil úžasné oslavy pri príležitosti dvojtého výročia J. M. Hurbana a patrí mu za to vďaka. Ide „iba“ o návod.

(ib)

Malebný Hurbanov Beckov bude Slovákom navždy pripomínať ich národnú postavu

Nech sa po Tatrách reč naša ozýva!

Štefan ZLATOŠ – Foto: autor a Štefan KAČENA

Pred dvesto rokmi bojovalo rodiace sa Slovensko proti bezohľadnému, tvrdému národnostnému útlaku od Maďarov. Dnes musí bojovať s ešte silnejším nepriateľom – s vlastným nezvládnutým temperamentom, so zarážajúcou neznalosťou vlastných koreňov a s pohodlnosťou spoznávať vlastné vývojové predurčenie medzi modernými stredo-európskymi krajinami. Kultúrno-duchovné a spoločenské korene národa, jeho dejiny, tradície, svojráz i folklór si zachováme len vtedy, ak sa budeme hrdo a slobodne rozvíjať.

Beckov zďaleka priťahuje zrak malebnou zrúcaninou stredovekého hradu, ktorý tamojšia samospráva už niekoľko rokov nákladne renovuje.

Na Slovensku je prírodného bohatstva i krás, až nám ich iní závidia. Často o nich pyšne hovoria našinci, ale aj návštevníci z cudziny ich vnímajú obdivne a s uznaním. Považie nie je výnimkou. Ak sa k nemu pohneme na severovýchod povedľa Malých a Bielych Karpát a napravo zas sprevádzaní panorámou Považského Inovca a Strážovských vrchov, tým tesnejšia je dolina medzi týmito príjemne zvlnenými sprievodcami. Bradlo, Tematín, Čachtice, Beckov, hrad strieda hrad, až sa oba horské chrby stretnú pri brehoch Váhu v Trenčíne, kde považskú úžinu strážia benediktíni na Skalke a na druhej strane majestátne kamenné sídlo Matúša Čáka – Trenčiansky hrad.

■ O STIBOROVI A BECKOVI

Podľa jednej z povestí vraj dal hrad v Beckove postaviť šľachtic Stibor pre svojho šaša Becka. Po dlhej polovačke bolo knieža unavené a nikto ho nemohol rozveseliť. Podarilo sa to až jeho dvornému šašovi Beckovi. Veľmož v dobrej nálade mu prisľúbil splniť každé želanie. Na prekvapenie všetkých si šašo zažiadala postaviť hrad na neďalekom strmom skalnom brale. Stibor slovo dodržal a hrad postavil, no keď bol hotový, zapáčil sa mu natoľko, že si ho chcel nechať pre seba. Šašovi povedal, že keď sa vzdá hradu, dá mu toľko zlata, koľko sám váži. Šašo súhlasil, ale s podmienkou, že hrad bude niesť jeho meno. Tak dostal hrad názov Beckov.

Dejiny to však nesedí, pretože kamenný hrad na tomto mieste už stál v 13. storočí. Vápencové bralo nad brodom Váhu na pomedzí Trenčianskej a Nitrianskej župy a pevnosť na ňom mali totiž značný strategický význam. Ak si pozorný návštevník hradov na Považí všimne, tak povedzme z čachtického sa dali poslať svetelné signály na Tematín, odtiaľ na Beckov, z Beckova na Trenčín a odtiaľ zas na Vršatec a z neho dolu s Považským hradom. A tak by sme mohli s ohňovými signálmi či s posolstvom svetla pokračovať až na Starhrad, Strečno a vari aj ďalej...

■ TRI KOSTOLY

Beckov má tri kostoly, dve fary a jeden kláštor. Kostol sv. Jozefa Pestúna so susedným kláštorom františkánov tvorí jeden architektonicky sakrálny celok. Jednolodová stavba kostola je zaklenutá valenou klenbou s lunetami. Hlavný oltár s bohatou stĺpovou výzdobou pochádza z konca 17. storočia. Rímskokatolícky farský Kostol sv. Štefana kráľa je najstaršia sakrálna stavba v obci, spomína sa už v roku 1424, vežu k nemu pristavali v roku 1770. Do tretice je v Beckove aj evanjelický kostol, postavený v rokoch 1791 – 1845 v klasicistickom slohu.

Je zvláštne vstupovať do obce Beckov s vedomím, že sa tam narodil Dionýz Štúr, náš slávny geológ a paleontológ, vysoko cenený maliar Ladislav Medňanský, lekár Ján Ambro a napokon – Jozef Miloslav Hurban, prvý predseda Slovenskej národnej rady, spisovateľ a novinár. A to práve pred dvesto rokmi.

■ OSUDOVÉ POVAŽIE

V roku 1805 si evanjelický cirkevný zbor v Beckove zvolil za „svojho“ farára Pavla Hurbana. Do Beckova prišiel slobodný a ako štyridsaťpäťročný sa tu 12. júna 1813 oženil. Jeho životnou družkou sa stala zemanka Anna Mária, rodená Vöröšová. V manželskom zväzku Hurbanovcov prišla na svet v Beckove 17. marca 1814 ako prvorođená dcéra Terézia Zuzana. Až 19. marca 1817 pribudol do rodiny syn Jozef Ľudovít (meno Miloslav prijal na pamätnom výlete štúrovcov na Devín v apríli 1836). Dospelý Hurban sa však neskôr o Beckove, kde prišiel na svet, zmieňoval len útržkovito, bez nadšenia, skôr naopak. A býval tam nerád...

„Nocou sme dorazili do Beckova. Ja som tu nemal dlhého stánia, bárs som tu svetlo sveta spatril. Beckov je dosť špatné mestečko,“ napísal ako dvadsaťosemročný v almanachu Nitra. „Vnútri mesta sa kúpu po barinách husi a kačice a bodľacie a žihlava a trnie okrasujú ho.“ Radšej spomínal na dni strávené v Kálnici, kde žili jeho zámožní krstní rodičia, miestni mlynári. V beckovskom rodičovskom dome získal Hurban aj základné vzdelanie, podľa tradície učiteľských rodín mu ho poskytli rodičia.

■ DNEŠNÝ BECKOV

Hurban možno svojej rodnej obci (ktovie prečo) neprial. Keby ju videl dnes, určite by bol spokojný. Panuje v nej úžasný pokoj. Len niekoľko kilometrov od rušnej diaľnice či trenčianskeho letiska besniaceho jedným z najväčších letných festivalov je Beckov záračnou oázou ticha. Ako požehnanie v ňom v nedávnych tropických dňoch pôsobí miestny park. Mimochodom, na území obce sa nachádza viaceré chránené urastených líp, vytvárajú príjemné prostredie. Aj súčasnosť Beckova architektonicky poznamenáva jeho dávna minulosť. Svojho času patril k sídlam s najväčšou hustotou šľachtických a zemianskych rodín v celom Uhorsku. Usadila sa v ňom totiž početná skupina utečencov po zabratí južného Uhorska Turkami. Túto skutočnosť dodnes pripomína značný počet kúrií a honosných domov. V jednej kúrii, patriacej rodine Ambrovcov, sídli expozícia Trenčianskeho múzea venovaná histórii Beckova a slávnym osobnostiam, ktoré sa v ňom narodili alebo tam pôsobili.

Práve o kúrii Ambrovcov sa hovorí, že v jej priestoroch hrával mladý Hurban po večeroch karty. Nebolo to nič

Evanjelický chrám v Beckove je spojený s rodinou Hurbanovcov.

roztopašné či hazardné, len príležitosť vymieňať si názory často so vzdelanými účastníkmi týchto večerov. Pri jednej z hier malo dôjsť k roztržke a na „svoje“ si prišli aj nožičky, no bez nejakých vážnejších zranení. Zrejme išlo o naozaj vášnivé dišputy. Priamo pod hradným bralom dnes v tejto kúrii sídli expozícia Trenčianskeho múzea. Venuje sa všetkému, čo Beckov robí pozoruhodnou a navštívenia hodnou obcou.

■ HISTÓRIA VEKOV

Čtibor zo Čtiboric z rodu Ostoja (iné zdroje uvádzajú tvar mena Stibor) pochádzal z Poľska. Ako verný vojvodca a dvoran cisára Žigmunda Luxemburského sa za svoje zásluhy v boji proti husitom i Benátkam domohol veľkého majetku a vo svojich časoch patril k najmocnejším uhorským veľmožom. Jeho syn Čtibor II. bol veľmi vzdelaný, študoval napríklad na Karlovej univerzite v Prahe. K najznámejším osobnostiam novších slovenských dejín patrí národný buditeľ Jozef Miloslav Hurban. Medzi ďalšími beckovskými rodákmi nájdeme slávneho maliara z prelomu 19. a 20. storočia Ladislava Medňanského. Jeho príbuzný, cestovateľ barón Alojz Medňanský po prvý raz systematicky opísal oblasť Považia vo svojom diele Malebná cesta dolu Váhom v polovici 19. storočia. Aj v oblasti prírodovedného bádania má Beckov slávnych zástupcov. Dionýz Štúr bol geológom a fytopatológom svetového mena. MUDr. Ján Ambro bol zas priekopníkom v oblasti medicíny a najmä pôrodnictva.

V expozíčných priestoroch nájde návštevník vystavený historický nábytok zo šľachtických interiérov, umelecké diela, drevené plastiky sakrálného i profánneho charakteru, obrazy Ladislava Medňanského, ale i výrobky ľudového umenia a umeleckého remesla. Vo dvore

vystavujú staré koče i hospodárske stroje. S Považím viažu J. M. Hurbana aj významné rodinné udalosti. Siedmeho októbra 1845 sa oženil už ako farár v Hlbokom s Aničkou Jurkovičovou, novomestskou rodáčkou (narodená 6. apríla 1824), dcérou tamojšieho učiteľa a kantora Samuela Jurkoviča, zakladateľa slovenského družstevného hnutia. Ich manželstvu požehnal trenčiansky rodák, modranský kňaz Karol Štúr (1811 – 1851), najstarší brat Ľudovíta Štúra. Napriek začiatočným výhradám sa na svadbe zúčastnil aj samotný Ľudovít Štúr. Manželstvo J. M. Hurbana, ktorého v živote sprevádzali početné ťažkosti, sklamanie a utrpenia, bolo celkovo vydaté a šťastné. Manželka Anička sa mu stala trvalou oporou počas života. Keď 21. februára 1888 zomieral Hurban v Hlbokom, stála pri jeho smrteľnej posteli až do poslednej chvíle...

Podľa Vladimíra Mináča, ktorý napísal o J. M. Hurbani skvelé eseje, sa Hurban nerád vracal do beckovského detstva aj preto, lebo výchova u nich doma prebiehala v uhorsko-maďarskom duchu. Z toho istého dôvodu mu neprirástol k srdcu ani Beckov ako taký: „opustené hniezdo, plné uhorských zemanov“. Neoblúbil si však ani Trenčín, kde začal v roku 1826 chodiť do latinskej školy. Prebiehalo v nej „najhoršie vyučovanie“, ako spomínal; škola poskytovala vraj „vzory neľudskosti“ a priznávne pre ňu bolo „papuškovanie pri stálom bdení a malý korbáč“. Takto sa vyučovala nielen latincina, ale aj maďarský jazyk – ďalší povinný predmet.

■ PRIATEĽSTVO SO ŠTÚROM

Kým až do príchodu do Prešporka Hurban dokázateľne sympatizoval s veľkomaďarskou myšlienkou, priateľstvo so Štúrom v ňom prebudilo národného ducha. „Doposiaľ som bol mŕtvym Slovanom,“ zapísal si do denníka 4. septembra 1835, „teraz budem počítaný medzi slovanské duše žijúce Slovanstvom.“ Z pohľadu historického vývinu a potrieb slovenskej spoločnosti ako prvý z bratislavskej skupiny štúrovcov ideovo zdôvodňoval a formuloval myšlienku svojbytnosti Slovákov (1837). Stál pri zrode spolku Tatrín (1844), bol vedúcou osobnosťou slovenského národnorevolučného pohybu v rokoch 1848 – 1849, bol jedným z autorov mikulášskych žiadostí slovenského národa (1848), spoluzakladateľ a prvý predseda Slovenskej národnej rady (SNR, 1848), spoluorganizátor slovenského národného zhromaždenia v Martine v júni 1861 a jeden zo zakladateľov Matice slovenskej.

■ ZÁKLADY JAZYKA

Na fare J. M. Hurbana v Hlbokom sa v roku 1843 na schôdzke s Ľudovítom Štúrom a Michalom Miloslavom Hodžom rozhodlo o prijatí stredoslovenského nárečia za základ celonárodného spisovného slovenského jazyka. Hurban uviedol spisovnú slovenčinu do reálneho života v almanachu Nitra. Zo slovenských politikov najostrejšie vystúpil proti princípom rakúsko-maďarského vyrovnania a národnostného zákona z roku 1868, ktorý začal platiť v Uhorsku. Angažoval sa v zápasoch za uvedenie cisárskeho patentu z roku 1859 (tzv. protestantského patentu) do života. Patent upravoval organizáciu a správu protestantských cirkví v Uhorsku a pôvodne mal vymeniť slovenských evanjelikov a kalvinistov z vplyvu maďarských a pomadařských šľachtických patrónov a štátu. Hurban presadzoval do reálneho života pôvodnú verziu patentu.

Jozef Miloslav Hurban zomrel vo veku nedožitých sedemdesiatjedenných rokov 21. februára 1888 v Hlbokom, kde sa nachádza aj jeho pomník. Dvesto rokov od narodenia Jozefa Miloslava Hurbana je jedným z výročí, ktorým je venovaná prioritná podpora dotačných programov Ministerstva kultúry SR v roku 2017.

Sedemnásť júl 1992 – nezabudnuteľný historický medzník na ceste k našej štátnej samostatnosti

Štvrtstoročie od vyhlásenia zvrchovanosti Slovenska

Ján KOŠIAR – Foto: archív, TASR

Ako človek s túžbou po slobode som sa úprimne tešil, keď 17. novembra 1989 (ktorý v Bratislave bol vlastne šiestnásteho) padol v mojej vlasti komunizmus a otvorili sa hranice. Ako Slovák, syn slovenských rodičov, som s radosťou privítal, keď Slovenská národná rada 17. júla 1992 vyhlásila zvrchovanosť Slovenska.

V ten deň sme si v redakcii Katolíckych novín pripíjali na úspech Slovenskej republiky, a ostali smutní z tých poslancov, ktorí boli proti. Kde je dnes ten parlament, ktorý odhlasoval zvrchovanosť Slovenska, kde sú poslanci, čo sa nebáli obnovenia štátnej samostatnosti? Urobili by to aj dnes?

HISTORICKÝ MEDZNÍK

Sedemnásť júl 1992 ostáva prelobovým historickým medzníkom na ceste k obnoveniu štátnej samostatnosti, ku ktorej došlo 1. januára 1993. V ten deň na svätej omši v Dóme sv. Martina som za spevu „Bože, čos' ráčil...“ videl plakat od dojatia muža, ktorý mal na tom levi podiel: bol to Vladimír Mečiar. Ten istý Mečiar, ktorého teraz chcú zavrieť a minimálne mediálne popraviť, lebo nám vrátil štátnu samostatnosť.

Aj 2. marca 1993 som mal tú česť byť pri tom, keď arcibiskup Ján Sokol, prvý slovenský metropolita, pozdravil prezidenta Michala Kováča ako našu tretiu hlavu (po Svätoplukovi). A počuli to štyria prezidenti susedných krajín – Václav Havel, Árpád Göncz, Lech Wałęsa a Thomas Klestil...

A nie tak dávno som v centre hlavného mesta SR na Námestí SNP videl pri maringotke či nejakom väčšom automobile s pražským evidenčným číslom aktivistov zbierať podpisy za obnovu Československa (bez spojovníka). No povedzte, či žijeme normálne časy?!

JASNÝ POSTOJ

Katolícki biskupi k štátnej zvrchovanosti pred dvadsiatimi piatimi rokmi povedali jasné slovo, ktoré ostalo aj na písme; a scripta manet:

HODINA ZVRCHOVANOSTI SLOVENSKA

Vyhlásenie katolíckych biskupov Slovenska

Každý národ s dlhou historickou kultúrnou tradíciou túži po tom, aby sa jeho národný život završil aj štátnou zvrchovanosťou. A to bolo túžbou a cieľom – úsilím najušľachtilejších osobností aj v našich dejinách, najmä za posledných 50 rokov nášho života. Toto prirodzené právo, zakotvené aj vo výsostných medzinárodných dokumentoch, naplniť to, čo sa na Slovensku v ústavnom zákone roku 1968 vznikom Slovenskej republiky; ktorá spolu s Českou republikou tvorila federáciu.

V čl. 1, zákona z roku 1968 sa hovorí, že sa rešpektuje suverenita národných štátov.

V úsilí, aby táto suverenita Slovenska vošla plnšie do vedomia všetkých obyvateľov Slovenska i do vedomia európskej a svetovej verejnosti, slovenský parlament; zvolený v slobodných voľbách, vyhlásil 17. júla 1992 slávnostne Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenskej republiky. Tento slávnostný akt; ktorý sa doteraz nikdy neuskutočnil; je historickou chvíľou, čo má v nás vyvolať vďačnosť za dar spoločného života, slobody, cti a práva, ako spievame v chrámovej hymne. Popri vďačnosti je to aj chvíľa prosieb za to, aby život v našej Slovenskej republike bol životom slobody a práva pre slovenský národ i pre všetky národnosti, v ktorých máme svojich bratov a sestry v spoločnom domove Slovenska.

Deklarácia o zvrchovanosti Slovenskej republiky zostáva otvorená pre prebiehajúce riešenie spoločného života s bratským českým národom a to v podobe, ktorá bude pre dobro všetkých. Modlíme sa, aby toto riešenie bolo obojstranne kultúrne, spravodlivé a pokojné, také; aby mohli na nás s úctou a dôverou hľadieť ostatné národy Európy a sveta.

Pokiaľ ide o starostlivosť a lásku k národu je to postoj vyslovene ľud-

Vatrami zvrchovanosti si už 25 rokov pripomíname významný milník slovenských dejín.

Vyhlásenie Deklarácie o zvrchovanosti SR z balkóna SNR v Bratislave.

Spontánne oslavy slovenského národa po prijatí Deklarácie o zvrchovanosti SR.

ský, mravný a kresťanský. Tento postoj nachádzame vyjadrený i v mnohých prejavoch Svätého Otca Jána Pavla II.

Svätý Otec Ján Pavol II. krátko po zvolení za Petrovho nástupcu 2. júna 1979 pri návšteve Poľska povedal tieto slová: „Poľsko, ty moja rodná krajina, na ktorú som hlboko viazaný koreňmi svojho života, môjho srdca, môjho povolania... Milujem svoj národ. Nikdy mi neboli ľahostajné jeho utrpenia, jeho obmedzovania zvrchovanosti a prenasledovania. Ani dnes mi nie je ľahostajná nová skúška slobody, pred ktorou sme sa všetci ocitli...“

My Poliaci citíme mimoriadne hlboko, že bytostným zmyslom štátu je suverenita spoločnosti, národa, otčiny. Naučili sme sa to v dlhom rozpätí našich dejín... Pokoj a zblíženie národov možno budovať iba na základe rešpektovania objektívnych práv národa, akými sú právo na bytie, na slobodu, na vyznanie, na subjekt v sociálno-politickom zmysle, no aj právo na spravovanie vlastnej kultúry a civilizácie.“

Svätý Otec Ján Pavol II. 21. apríla 1990 po prilete do Prahy a po pozdrave Čiech a Moravy hneď na letisku v Prahe dodal: „Už od prvej chvíle mojej návštevy v tejto krajine môj pohľad sa obracia i na krásnu krajinu pod Tatrami – na Slovensko. Posielam svoj pozdrav celému národu a národnostiam, čo tam žijú a pracujú.“ Svätý Otec Ján Pavol II. po pobozkaní českej zeme v Prahe pobozkal na znak úcty aj Slovensko v Bratislave.

Modlíme sa, aby zvrchované Slovensko rozvíjalo úctu k národu, úctu k národnostiam, úctu k životu každého jednotlivca, úctu k našim kresťanským tradíciám; aby bolo spravodlivé vo všetkých a aby obohacovalo svet svojimi najcennejšími hodnotami. Podľa toho, ako pochopíme svoje poslanie dnes, budú nás súdiť budúce generácie. Robme všetko, aby naše postoje a činy, naša práca a spolupráca so všetkými obšíli najmä pred Bohom. Žehnajú vás vaši biskupi:

Mons. Ján Sokol, arcibiskup metropolita, Mons. František Tondra, Mons. Alojz Tkáč, Mons. Eduard Kojnok, Mons. Dominik Tóth, Mons. Peter Dubovský, Mons. Milan Chautur, Mons. Ján Chryzostom kardinál Korec, Mons. Ján Hirka, Mons. Rudolf Baláž, Mons. Dominik Hrušovský, Mons. Vladimír Filo, Mons. František Rábek, Mons. Andrej Imrich)

(Katolícke noviny, č. 30, 26. júla 1992, s. 1 a 5).

Vo väčšine kostolov Slovenska, budúcej Slovenskej republiky, v ten deň – 17. júla 1992, zazneli aj radosné zvony a arcibiskup metropolita požiadal svojich kňazov, aby použili aj formulár svätej omše Za vlasť a po modlitbe po prijímaní prečítali vyššie uvedené vyhlásenie.

KREŠŤANSKY A ZVRCHOVANE

Šiestnásteho augusta som v krátkom článku Žime kresťanský a zvrchované dodal: „To, o čo sa dnes usilujú slovenski

politici, i to, čo odhlasoval 17. júla 1992 slovenský parlament, to Cirkev iniciovala už dávno a dosiahla to 30. decembra 1977 vyhlásením samostatnej Slovenskej cirkevnej provincie s metropolitným sídlom v Trnave. Čia je to vina, že to nevošlo do povedomia nášho národa? Aj s tohto hľadiska biskupi nemohli konať ináč.“

(Katolícke noviny, č. 33, 16. augusta 1992, s. 1).

Vďaka Bohu za pokojné prežitie týchto dvadsiatich piatich rokov. Určite nie je všetko tak, ako sme si to vtedy predstavovali, lebo človek je stále hriešny, a ak Boha vylučuje zo spoločnosti, tak to nejde dobrým smerom, aj keď dnes mnoho ľudí volí Smer...

Svätý pápež Ján Pavol II. v rozhovore s Jasom Gawronským, ktorý publikovali západné denníky 4. novembra 1993, na jeho otázku: Ako sa môže vysvetliť návrat komunistov k moci v bývalých komunistických štátoch? odpovedal: „Tu treba rozlišovať. Nejde natoľko o návrat komunizmu ako takého ako skôr o reakciu na neschopnosť nových vlád, čo ani neprekvapuje. Jediná sila, ktorá vládla počas päťdesiatich rokov, boli komunisti. Boli to najmä oni, čo vedeli, ako funguje politika, ako pracuje parlament a tak ďalej. Druhí, čo sa teraz označujú ako „stred“ alebo ako „pravica“, neboli pripravení vládnuť, pretože na to nemali možnosť. Boli silní a jednotní v opozícii – ako v Poľsku za čias Solidarity, ale teraz sú rozdelení...“

Celkom iste to platí aj o nás, o Slovensku. Ako sme naplnili odkaz pápeža, ktorý často citujeme?

„Slovensko má veľkú úlohu pri budovaní Európy tretieho tisícročia. Dobré si to uvedomte: Je povolanie ponúknuť svoj veľmi významný príspevok k pravému pokoji európskeho kontinentu svojimi tradíciami, kultúrou, svojimi mučeníkmi a vyznávačmi, ako aj živými svedkami svojich nových generácií.“ (9. novembra 1996, Rím, Bazilika sv. Petra)

Pamätáme si ešte tieto slová? Vzali sme si ich k srdcu? Alebo tento veľký pápež vkladal do nás svoje nádeje zbytočne? Ako dnes vôbec čelíme hrozbám, ktoré k nám prichádzajú z medzinárodných fór a vyžadujú, aby sme si nechali postupne krok za krokom odkrajovať z našej politickej, kultúrnej a duchovnej samostatnosti? Ako chceme byť svetlom pre ostatné národy?

SODOMA A GOMORA

Čo nám priniesla Európska únia bohatých krajín, z ktorej sme si koncom 20. storočia urobili idol blahobytu a Božieho štátu? Čo nám priniesla bohatá Európa, ktorá sa dnes bezmocne prizera (či dokonca ju víta) na prístahovaleckú vlnu moslimského a afrického sveta? Čo je to za Európa, ktorej parlamenty uzákonili manželstvá homosexuálov? Počuli európski poslanci niečo o Sodome a Gomore?

Dnes, v roku 2017, toto naozaj už nie je Európa, ktorej tvár zmenilo kresťanstvo. Tvár Európy sa mení pred našimi očami. Blahobyť, ľudské práva a náboženská sloboda – to, čo tu dnes ešte máme – sa onedlho stanú len spomienkou, ako dobre nám bolo...

Ak sa človek Európy nevráti k Bohu, tak bude musieť rešpektovať Alaha. Matematika nepustí. Jeho stúpencom, ktorí iným berú nielen práva, ale aj životy, bude viac a budeme radi, ak nám umožnia žiť v getách. Zatiaľ ešte je v našich silách niečo s tým robiť. Tak konajme!

Slovenská tradičná rodina mala vždy ľudský život v úcte, a preto sme prežili až do dnešných čias.

Nateraz nám ešte svätôžiara a krížiky na slovenskej dvojeurovke prešli, ale to asi len dovtedy, kým niekto v Bruseli nenavrhuje aj zmenu nášho štátneho znaku, ktorý by mohol byť považovaný za hlboko diskriminačný voči tým, pre ktorých sú všetky kríže len v krížových stavcoch našej chrbtovej kosti, ale nie znakom nejakej duchovnej identity.

GLOSA

S akou nedeckavosťou a očakávaním sme pred štvrtstoročím vstupovali do nového sveta. Slobodného. Padali ostatné drôty, hranice. S veľkou dôverou sme sa obracali na Západ, a ani vo sne nám nepadlo, že tie hranice nepadajú kvôli nám, ale kvôli nim. Koľko pracovných miest, a nie hocijakých, sa po páde režimu ušlo západniarom. Najmenej zaujímavé boli učiteľské pozície, ale v podnikoch okamžite obsadili vedúce posty. Aj v tých najnenápadnejších, napríklad v obchodných reťazcoch. Dozvedáme sa o tom len vtedy, keď sa musia vyjadrovať pre médiá.

Kým mávneme nad všetkým rukou

Pred transformáciou spoločnosti sme mali výkonné cementárne, cukrovary, boli sme potravinovo sebestační. Vyrážali sme sklo, nehovoriac o výrobkoch chémie. Dnes máme najúrodnejšiu pôdu zastavanú logistickými centrami, čo neznamená nič iné, len že sme zastrešili bonitnú pôdu na skladové priestory. O zbrojárstve škoda hovoriť. Nuž, ale prečo sme sa takto zosypali, aj keď sme našu transformáciu zverili do veľmi drahých rúk? Pamätáme sa ešte, koľko nás stal privatizačný poradca, hoci záujemca bol jediný?

Mohli sme byť pripravení na zmenu takého rozsahu? Nielen spoločenského, ale i hospodárskeho systému. Ako naivne z dnešného pohľadu môže znieť program Mečiarovej vlády vytvoriť domácu kapitálotvornú vrstvu. Nenásytný Západ si to dobre vymyslel. Láka vás naša životná úroveň? Nech sa páči. Pridajte sa. Ak splníte to a to, stanete sa členmi nášho prestížneho klubu – Európskej únie. Ale musíte zavrieť atómovú elektrárňu či umožniť privatizáciu zahraničným investorom.

Bránili sme sa, ale neubránili. Prístupové podmienky do EÚ a NATO boli tak nastavené, že tí, čo o nás rozhodovali, mali k dispozícii množstvo manévrovacieho priestoru. Napríklad ľudské práva. Ak už nič nestálo v ceste nášmu prijatiu, objavila sa výčitka, že neplníme menšinové práva. Nebolo jednoduché stáť na čele štátu, keď vládla eufória z nadobudnutej samostatnosti a na druhej strane rozvoj štátu obmedzovali cudzie záujmy. Vstup do Európskej únie bol veľkou prestížou pre štáty východného bloku a občania neboli ochotní akceptovať nijaké spomalenie, druhú vlnu alebo niečo podobné. Propaganda pracovala na plné obrátky a už v tom čase niektoré politické strany prijali úlohu platených zradcov vlastného národa.

Je znepokojujúce, ak ani po štvrtstoročí od nadobudnutia slobody verejnosť nemá prístup k pravdivým informáciám a ustavične je zaplavovaná zjednodušeniami typu – všetci kradli... Ono to malo svoj vývoj, kým sme sa dostali do štádia, že nie sme schopní rozlišovať. Nemali sme veľa schopných politikov, ale nadostali manipulátorov. A preto skôr, než vyslovíme to zjednodušujúce – všetci kradli, skúsme sa zamyslieť, či neboli aj takí, čo pre spoločnosť niečo urobili. Povedzme takú maličkosť ako – štát.

Eva ZELENAYOVÁ

HISTÓRIA

Kráľ Matej Korvín jej zriadenie podpísal už v roku 1465, kým sa však Bratislava na túto vážnu úlohu aj pripravila (budova školy, byty pre učiteľov, ubytovanie študentov, vybudovanie knižnice a pod.) a najmä kým sa zabezpečili kvalitní profesori z rozličných končín Európy, uplynuli ďalšie dva roky. Na tie časy a životné tempo to bol aj tak veľký výkon bratislavských radných pánov a organizátorov prvej vysokej školy na území Slovenska, v tom čase jedinej v Uhorsku.

Jubileum našej prvej univerzity

Na požiadanie pápeža Pavla II., ktorý sa osobne angažoval, úlohu zakladateľov prijali ostrihomský arcibiskup Ján Vítéz zo Sredny a péčsky arcibiskup Ján z Čazmy, zvaný aj Ján Pannónia. Otvoreniu univerzity pomohol aj skon bohatého bratislavského meštana Gmaitla, ktorý nemal dedičov a jeho domy s príslušenstvom tak pripadli kráľovi – ten ich daroval mestu, lenže výhradne pre potreby univerzity. Aby sa na jeseň v roku 1467 mohli začať prednášky, už 20. júla sa Universitas Istropolitana otvorila. Tak sa totiž oficiálne nazývala, to iba po rokoch sa privyklo na slovo Academia. Za vzor si vzala modernú univerzitu v Bologni, jej humanistickú, prírodovednú a protischolastickú orientáciu, s dôrazom na prírodné vedy, matematiku, astronómiu a medicínu. Aj keď trvala len čosi vyše dvadsať rokov, svojím zameraním a atmosférou na celé stáročia ovplyvnila charakter ďalších slovenských univerzít.

Prví učiteľia prišli z blízkej Viedenskej univerzity, ale čoskoro aj z Talianska, poľského Krakova, ale našli sa aj vedci zo Slovenska – Vavrínek z Krompách, Martin z Banskej Štiavnice a i. Vedúcimi osobnosťami univerzity boli v tom čase svetovo uznávaný matematik a astrofyzik Regiomontanus z Kráľovca, jeho žiak Martin, dvorný astronóm nášho kráľa Mateja, Erasmus z Rezna, Ján Gattus, dominikán z Talianska, inak doktor kanonického práva a doktor teológie. Vyučovalo sa na štyroch fakultách: teologickej, právnickej, lekárskej a filozofickej, na ktorej sa prednášala aj umenoveda a svetová literatúra. Keďže vybudovanie vedeckej knižnice je obvyčajne (ešte aj dnes) najväčší problém každej vysokej školy, univerzita so súhlasom bratislavskej kapituly využila aj jej vzácnu knižnicu. Činnosť univerzity bola úplne závislá od podpory kráľa Mateja Korvína, šľachtické stavy ani mesto na jej chod vôbec neprispievali. A tak po Matejovej smrti prvá univerzita na Slovensku zanikla (1690). Zostala však historickou predzvesťou budúceho rozvoja vysokoskolského štúdia na našom území. Dnes je v hlavnej budove Academie Istropolitany Divadelná fakulta Vysokej školy múzických umení.

(jč)

Príbeh čestného slovenského muža, dôstojníka s vlastenectvom v srdci, 2. časť

Pohnutý osud generála Jozefa Martina Kristina

Ján ČOMAJ – Foto: rodinný archív Evy KRISTINOVEJ

Manželky vojakov to nemali nikdy ľahké – najmä nie v čase vojny. Čo sa zosypalo na Kristinovú rodinu, bolo priveľa. Keď manžel dostal doživotie, časté odlúčenie sa zmenilo na veľmi dlhý čas, možno aj navždy, a ešte pribudla neriešiteľná otázka: z čoho žiť? Ktosi pani Kristinovej poradil, aby skúsila napísať prezidentovi, že zákony Slovenskej republiky poznajú čosi ako penzia z milosti. Napísala. Prezident Tiso jej vyhovel. Už o mesiac matka s piatimi nezaopatrenými deťmi dostala výmer o pomoci v núdzi a prvé peniaze. Pri šetrnosti to stačilo na nájomné, poplatky a najzákladnejšie živobytie.

Vojenská správa nechala rodinu bývať v lacnom služobnom byte, hoci na ň už nemali nárok. Aký to rozdiel – keď po vojne niekoho zavreli, rodina sa zvyčajne musela vysťahovať z mesta. Veľa známych vtedy stratili. Veľa nových získali. Neznámi ľudia, poväčšine bývalí Kristinovi vojaci, neuveriteľne účinne pomáhali.

■ BLÍŽILI SA VIANOCE

Mama deti pripravila, že tento rok nebudú ani darčeky, ani koláče. Pred Štedrým večerom ktosi zazvonil. Pred dverami stál neznámy človek. Doniesol stromček, ozdoby a košík – v ňom očistený kapor a makový a orechový koláč. Kristinov bývalý vojak.

V armáde bol zaužívaný trinásť plat – profesionálni vojaci ho dostávali vždy pred Vianocami. U Kristinov bolo zvykom, že mama vyťahla svoj adresár – ústav slepcov v Levoči, hluchonemí v Kremnici, mrzáčkovia – až potom, čo ostalo, išlo piatim deťom na darčeky. Keď sa sami ocitli v biede – akoby sa im to všetko vracalo.

Pani Eva, najstaršia z detí, si na to takto spomína: „Vtedy k nám zavítala žena z lubinských kopaníc. Volala sa Alžbeta Sláviková. Chodila na hauzírky predávať kopaničiarske výrobky. Z domu do domu. Raz zazvonila u nás. Mama dvere len pootvorila s tým, že my nič nekúpime. Tetka však suverénne vošla a hneď začala v kuchyni rozkladať vyšívane pánske košeľe, dievčenské blúzky, lemované jemnou čipkou, vyšívane vreckovky, obrúsky, obrusy... Mama jej zasa, že my naozaj nič nekúpime, že sme na tom biedne. Tetka len vykladala a rozkladala. Tak jej mama povedala, čo nás postihlo. A tetka rozhodla: „Keď zase prídem, budem tu bývať. Tovar, čo nepredám, tu odložím. Neobanujete. Každá korunka sa vám zide. Keď nie inak, pomôžem komore.“ Mama sa ani nezmohla namietat. Bol to očarujúci typ ženy. Keď som po rokoch hrala hlavnú postavu vo filme Bičianka z doliny, bola mi naša tetka Sláviková vzorom.

Chodila k nám najmenej raz za mesiac, v zime aj častejšie. Tu doniesla vajíčka a čerstvý chlieb, tu mak, slaninu, maslo, sušené slivky, vrecko zemiakov, v masťonom papieri kus mäsa, podbradok, tlačenu, jaternice – ako kedy. Na jar v roku 1944 som prišla zo školy a mama mala taký záchvat plaču, že sa nezmohla na slovo. Otec bol už štyri roky vo väzení, myslela som si, že sa ja nemožno nič príhodilo. Podala mi list z nemeckého komanda. V liste stálo, že zajtra musí odovzdať deti, čo neprekročili pätnásť rok, na prevýchovu do Ríše. Jediná som už mala pätnásť.

Práve vtedy zacengala pri dverách tetka Sláviková. Keď som jej povedala, prečo mama plače, zavelila: „Idete k nám! Na kopaniciach vás nikto hľadať nebude. U nás sa neudáva. Deti budú chodiť do školy. Zbytočnosti neberte. Duchny máme. Aj kožušky a kapce.“ Keď sa vrátila, vzali sme, čo sme uniesli.“

■ AZYL NA KOPANICIACH

Cez Nové Mesto nad Váhom sa dostali do Starej Turej. Stade už peši a za tmy na kopanice U Šušarských, ako sa toto Bohom zabudnuté miesto volalo. Ujčik Slávik im vyhradil jednu z dvoch podkrovných miestností – v jednej skladovali zrná, múku, slaninu, sušené ovocie, huby, bylinky... do druhej dovliekli vyhodnený sporák, stlíki rozpadnutú rohovú lavicu a stôl, našli aj skrínku a zrkadlo, napchali slamníky a domov bol pripravený. Šesťnásťročná Eva sa tam onedlho a akosi samočinne stala spojku medzi partizánskymi skupinami rozsypanými po kopaniciach aj ich zásobovačkou. Nosila im zdola požíveň, od reholnej sestry Marty v Dome Modrého kríža lieky a obväzy pod širokou vyšívajúcou sukňou, od Polákovcov a Slezákov-

cov v košíku pod vajíčkami náboje alebo granáty. Veď kto by dievčatko v kroji a vo vyčaptaných topánkach kontroloval?

„Dovoľte ešte jednu malú spomienku na tie mladučké roky. Raz celú Turú obsadili Nemci. Každého, kto do mesta vchádzal alebo vychádzal, dôkladne prezerali. Chodili aj po domoch. Keď som prišla k Polákovcom, odkiaľ som mala vziať veci pre chlapcov na kopaniciach, patrola už bola v treťom dome od nich. Pani Poláková, bledá ako stena, mi všetko v trasúcich rukách doniesla. Rozbušky v plátennom vrecku som si dala na hrud' a čo sa mi už

myslenia. Na pracovisku len tak medzi rečou zvykol komentovať, čo sa deje. Raz rozmýšľal nad výstavbou sídlisk: najprv sa postavili desiatky domov, a keď už ľudia bývali, začali betónovať cesty, potom ich rozkopávať pre potrubia a káble... V Amerike už pred päťdesiatimi rokmi – vravel svojmu okoliu – vedeli, že najprv sa vybuduje inžinierska sieť a kvalitné cesty, ktoré unesú aj ťažké mechanizmy, až potom sa stavajú domy. Kam sa podel zdravý rozum? A vo februári 1948 zazlieval svojmu šéfovi, ministromi národnej obrany Svobodovi, že sa armáda vo chvíli vládnej krízy posta-

Generál Jozef Martin KRISTIN sa dočkal plnej rehabilitácie až v roku 1969. Dlhú dobu však zo satisfakcie netešil, skončil v apríli 1970...

nezmestili, do noše, a pani mi ich prikryla poživňou. Vykročila som na cestu. Bola som úplne vypnutá, ako keď sa vypne stroj. Keď som sa priblížila k dvom vojakom, čo strážili podchod pod traťou a každého kontrolovali, práve prezerali jednu staršiu ženu. Človek sa v takýchto prípadoch nesmie báť, lebo strach sa dá vycítiť. Prešla som okolo nich, pozerajúc sa sústredne pred seba. Počula som iba tikot vlastného srdca. Akoby ma ani nevideli. Po niekoľkých krokoch som sa zastavila a vyhmula som si sukňu, aby som si akože opravila gumu na pančúche. Nemeckí vojaci vtedy na mňa so smiechom zavolali: „Hej, Mädli! Ja som sa na nich usmiala, zakývala a nenáhlivo vykročila. A oni ma nechali ísť. Zišla som z cesty, stále ako robot. Kráčala som hore brehmi, kým som neprišla na Kopcove, kde bol štáb. Tam som zamdlela.“

■ KONIEC VOJNY

Na lubinských kopaniciach sa vojna skončila 8. apríla. Jozef Kristin bol od vynesenia rozsudku v Leopoldove. O rodine mal správy. Preto rovno z väzenia išiel na kopanice. Eva stála práve pri okne, keď videla kráčať hore kopcom ubiedeného dôstojníka. O chvíľu ho spoznala. Rumunskí dôstojníci ubytovaní v „ich“ dome, ktorí sa už zoznámili s Kristinovou históriou, vypálili na jeho počesť salvu...

Po vojne ho rýchlo povyšovali, a keď dostal generálske výložky, musel nastúpiť na generálny štáb v Prahe. Dostali byť v Dejvicích, blízko ministerstva, v susednej záhrade behával budúci režisér Miloš Pietor, otec mu bol v prvej povojnovej vláde ministrom za demokratov. Generál Kristin si veľmi skoro vyslúžil aj druhú generálsku hviezdu. Odmlada mal talent na jazyky – v Amerike sa naučil po anglicky slovom aj písmom. V légiách si osvojil francúzštinu. V litoměřickej vysokej vojenskej škole študoval nemčinu a vo väzení počas prvej Slovenskej republiky sa učil po rusky – vedel, že po vojne to bude treba. Mal aj vrodenu vlastnosť kritického

vojak za Gottwalda, hoci slúbil neustrannosť ozbrojených síl.

To všetko nemohlo uniknúť 5. oddeleniu ministerstva národnej obrany a jej vedúcemu Bedřichovi Reicinovi. V marci 1948 si predvolával vysokých dôstojníkov a vyzýval ich, aby vstúpili do komunistickej strany. Kristin Reicinovi odpovedal, že je zo zásady proti straníckej príslušnosti vojakov. V časoch prvej Česko-Slovenskej republiky príslušníci armády ani nesmeli byť členmi politickej strany. Reicin mu odpovedal, že to je spiatocnícke myslenie a dáva mu tri mesiace na rozmyslenie. Ak by naďalej zotrval na svojich postojoch, bude nasledovať degradácia – nová armáda potrebuje nových dôstojníkov!

Generál Kristin si vybral tri dni dovolenky a odcestoval do Nemšovej. Zabezpečil pre rodinu byt. Vedel, že do strany nevstúpi... V júni 1948 ho Reicin predvolal znova. Keď mu Kristin povedal svoje rozhodnutie, Reicin vybuchol ako gejzír: „I když se tady budeš po kolenu plazit, že tvé deti nemají co žrát, bude to zbytečné...!“

O týždeň Kristina degradovali na vojaka v zálohe. Rodina musela do ďalšieho dňa uvoľniť byt a opustiť Prahu.

■ ILAVSKÝ ŽALÁR

Napriek známostiam a priateľom v Nemšovej v Trenčíne a okolí nevedel nájsť primeranú prácu. Známí sa vyhovárali, priatelia odvracali zrak. Žiť však bolo treba. Nastúpil do Pozemných stavieb v Trenčíne ako robotník.

O tri roky ho zatkli. Prišli nadránom, Nemšová ešte spala. Keď im po zabúchani okamžite neotvorili, vystrelili dve rany z pištole, aby dali najavo, kto je pánom. Manželka a deti museli stáť v kútoch a nehýbať sa. Najstaršia dcéra Eva už so šesťtyždňovým synom na rukách. Prezerali každý kút – obsah skríň a poličiek sa váľal po zemi. Nakoniec ho odviekli.

Ilava. Výsluchy. Celé hodiny postojačky. Dni a noci. Postojačky.

Ani v cele sa cez deň sedieť a ležať

nesmelo. Tak sa Kristin po tie nekonečné dni vláčil hore-dole, tri kroky ta, tri kroky späť. Ten zvyk mu zostal až do smrti.

Dcéra Eva stretla po čase otcovho známeho, legionára uja Lepára. Aj toho zavreli niekedy vtedy. Povedal jej: „Videl som vášho otca. Viedli ho z výsluchu. Bol dobitý na nepoznanie. Poznal som ho len po hlase.“

Odsúdili ho na štyri a pol roka v najťažšej nápravnej skupine. Výrok o vine znel ako nepodarený žart: „Obžalovaný neudal človeka, o ktorom sa z novin dozvedel, že u jeho suseda našli v záhrade zakopanú zbraň.“

Otrásne. Ani Kafkovi by takáto absurdita nezišla na um.

Jediný človek, čo sa mu v justičiaku prihovril, bol starý dozorca.

„Hanbím sa, pán generál, že vás tu po desiatich rokoch opäť zapisujem.“

„Po jedenástich, pán dozorca, po jedenástich,“ opravil ho Kristin.

■ KRUTÝ ČAS

Počas zálarovania brala manželka stoosemdesiat korún mesačne – to bola jej penzia a prídavky na deti. Našťastie, najstaršia dcéra práve nastúpila do Slovenského národného divadla a delila sa so svojím príjmom s matkou a so štyrmi súrodencami. Dodnes nevie pochopiť, ako mohla mama z toho vyžiť. Tak utiekli roky. Otec sa vrátil z väzenia a nastúpil do podniku, v ktorom robil pred zatknutím. Vedenie ho ponechalo v robotníckom zaradení, ale dali mu viesť sklad stavebného materiálu. Aspoň to.

Tak utiekli roky. Vojak v zálohe Kristin šiel na dôchodok.

Bradlo – máj 1968. To ešte kraj nezažil. Celonárodná púť. Medzi slávnostnými rečníkmi bol aj legionár Jozef Martin Kristin: „Dvakrát som sa stretol s generálom doktorom Milanom Rastislavom Štefánikom. Prvý raz v Amerike, keď som na jednom zhromaždení mladých Slovákov počúval jeho oduševnený prejav, krásny hlas a hľadel do jeho nebesky modrých očí. Druhý raz, keď ho odvádzali z Bratislavy na Košariská. Hlas mu už onemal a jeho krásne oči boli zatvorené...“

Nezabudnuteľná manifestácia. Umožnila ju predstava o socializme s ľudskou tvárou. Študenti z Košíc, ako sa na púť patrili, prišli peši. Pod mohyľou stovdapatštic ľudí. Národ nezabudol. Kristin bol blažený.

Na jeseň v roku 1969 ho konečne rehabilitovali. Režim v návale „poučení z krízového vývoja“ nestihol ešte nastoliť „normalizáciu“.

Pred Vianocami 1969 dostal však list od Najvyššej vojenskej prokuratúry v Prahe, že podávajú žalobu na Vojenskú prokuratúru v Trenčíne za jeho rehabilitáciu. Kristina to šokovalo. Odpísal im. V liste rekapituloval svoj život a vojenskú minulosť od chvíle, keď sa ako osemnásťročný dobrovoľník prihlásil v Spojených štátoch do Štefánikových légií, doplnil sa so stovkami krajanov do Francúzska a bojoval za našu slobodu v krvavej svetovej vojne. Uviedol svoje pôsobenie v armáde po vzniku ČSR, obvinenie v čase prvej Slovenskej republiky, odsúdenie nemeckým vojenským súdom na trest smrti, ktorý slovenský súd zmenil na doživotný žalár, pôsobenie na generálnom štábe po oslobodení, absurdné odsúdenie, život občana poznačeného väzneniami...

Na Najvyššom vojenskom súde ho zastupoval obhajca ex offio JUDr. Růžička, predvojnový komunista. Kristin na pojednávanie nešiel. Nemal už síl. V súdnej sieni sedela len jeho dcéra Eva. Od prvej chvíle sa jej ten starý pán zdal sympatický. Dojem ju nesklamal. Dal do pôsobivej rovnováhy právne argumenty s morálnym aspektom Kristinového osudu. Najvyšší vojenský súd rehabilitáciu generála Kristina potvrdil v plnom rozsahu.

O niekoľko týždňov – 26. apríla 1970, Jozef Martin Kristin skončil.

Pochovali ho na Martinskom cintoríne za veľkej účasti vtedy ešte žijúcich legionárov, jeho bývalých vojakov a ľudí z Nemšovej, ktorým patrilo po celý život.

Festival Východná – jeho už šesťdesiaty tretí ročník potvrdil správnosť cesty

Tradícia je ako domáci čerstvý chlieb

Maroš M. BANČEJ – Foto: archív FFV

Tohtoročný Folklórny festival Východná sa konal už tradične posledný júnový víkend, teda 29. júna až 2. júla. Počasie tentoraz nepripravilo usporiadateľom nijaké nepríjemné prekvapenie, a tak sa vyše tisícštyristo účinkujúcich a podľa predbežného odhadu okolo tridsaťtisíc návštevníkov mohli spokojne venovať tomu, čo ich sem pritiahlo. Konkrétne folklóru na staraký spôsob. Hlavný organizátor – Národné osvetové centrum v Bratislave, netají nad úrovňou, vyžarovaním a ohlasom festivalu v odbornom spektre aj vo verejnosti spokojnosť.

Folklórny festival Východná je najstarším a najrozsiahlejším celoslovenským festivalom s medzinárodnou účasťou u nás a zároveň vrcholnou prehliadkou tradičnej ľudovej kultúry a jej folklorizovaných prejavov. Každoročne sa na ňom prezentujú víťazi celoštátnych súťažných prehliadok folklórnych skupín, súborov, detských súborov, ľudových hudieb, speváckych skupín, sólistov muzikantov i tanečníkov.

POHLAD DO HISTÓRIE

Festival sa po prvýkrát konal v roku 1953 z iniciatívy východnianskej národopisnej družiny Krieván, ktorej členovia sa po úspechu na slávnostiach v českej Strážnici rozhodli uskutočniť podobné slávnosti i na Slovensku. Na prvých národopisných slávnostiach piesní a tancov vystúpili folklórne skupiny z Východnej, z Važca, zo Štrby, z Liptovskej Tepličky a z ďalších obcí. V roku 1954 vo Východnej vybudovali nový amfiteáter a v roku 1956 získalo podujatie celoslovenský rozmer i nové pomenovanie – Slávnosti vo Východnej. Na fes-

Na najväčšom folklórnom festivale vo Východnej sa vystúpeniam vyše tisícštyristo účinkujúcich prizeralo okolo tridsaťtisíc návštevníkov.

tivali začali pravidelne účinkovať profesionálne a poloprofesionálne telesá, ako napríklad SLUK a Lúčnica, a v roku 1956 v areáli po prvý raz prezentovali aj práce ľudových

výtvarníkov a konal sa i prvý sprievod obcou. V poslednom období novodobej histórie, najmä po roku 1989, prešiel festival niekoľkými viac či menej úspešnými etapami.

K divácky najpríťažlivejším programom festivalu v tomto období patrilo spoločné vystúpenie skupiny Elán s umeleckým súborom Lúčnica v roku 1996 a predstavenie činohry SND s muzikálom na Skle maľované (v roku 2004), ktorý vo Východnej oslávil svoju tridsiatku. Čoraz väčšiu plochu na festivale dostávajú sprievodné programy, a tak možno povedať, že organizátori kladú hlavný dôraz na prezentáciu tradičných foriem ľudového umenia, pričom ho stále obohacujú o nové tvorivé prístupy a interaktívne typy programov.

PRE KAŽDÉHO NIČO

Festival odštartoval vo štvrtok večer program Zem spieva v obraze, čo bol vlastne spomienkový televízny zostrih úspešnej folklórnej šou RTVS. K tomuto programu sa organizátori vrátili vo veľkom živom večernom predstavení Zem spieva pod holým nebom, kde účinkovali finalisti spomínanej televíznej súťaže. Počas druhého programového dňa pod názvom Po roku opäť spolu oficiálne otvorili šesťdesiaty tretí ročník FFV. Z niekoľkých piatkových programových blokov zarezonovalo svojou temperamentnosťou vystúpenie folklórneho súboru Zemplín s pásmom Zemplín, lubojsc moja, ktoré bolo venované dlhoročnému vedúcemu súboru Milanovi Hvižďákovi pri príležitosti jeho osemdesiatych narodenín.

Sobota bola okrem iného v znamení ľudových remesiel, konkrétne na podujatí ULUV-u – Jarmoku majstrov remesiel – predstavilo štyridsať výrobcov svoje remeslo, a tak mohli návštevníci spoznať zblízka rezbárstvo, tokárstvo, opracovanie svorov, výrobu hudobných nástrojov, remeňárstvo, tkanie, výrobu textilných

zvieratiek, kožušníctvo, ako aj klobučníctvo, hrnčiarstvo, drotárstvo či medovníkárstvo.

Zaslúženú pozornosť vzbudil aj program Z najlepších, v ktorom sa predstavili víťazi a laureáti celoštátnej súťaže sólistov tanečníkov Šaffova ostroha 2017. Nedeľa patrila už tradične slávnostným evanjelickým službám Božím a slávnostnejkatolíckej svätejšej. Nasledovali rozlúčkové folklórne programy v podaní detských folklórnych súborov a návštevníci sa plní dojmov začali rozchádzať domov.

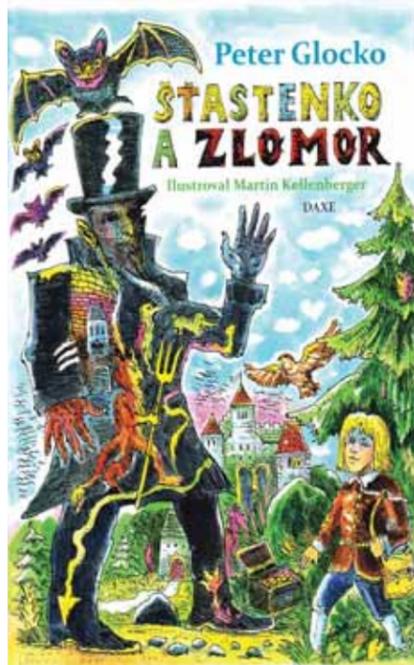
BUDÚCNOSŤ FESTIVALU

Ako sme spomínali, v ostatnom období je jednou z najzaujímavejších súčastí festivalu množstvo interaktívnych a zážitkových programov, akými sú tanečné, hudobné či spevácke workshopy, remeselné tvorivé dielne a programy pre deti. Keďže Folklórny festival Východná je prehliadkou výsledkov pravidelnej a systematickej práce mnohých inštitúcií, organizácií, združení i jednotlivcov v oblasti tradičnej ľudovej kultúry, usilujú sa organizátori, najmä Národné osvetové centrum, hľadať rovnováhu medzi tradíciou a inováciami. Tie sú zväčajne divácky atraktívne a sú aj jednou z ciest, ako do Východnej pritiahnúť mladú generáciu. Jedno je však isté. Počas desaťročí svojej existencie festival výrazne prispieval k oživeniu, zachovaniu, tvorivému rozvíjaniu i verejnej prezentácii vzácných hodnôt našej klenotnice kultúry. Nie nadarmo pri slávnostnom otvorení šesťdesiateho tretieho ročníka FFV odzneli slová: Tradícia je ako upečený chlieb. Čerstvý domáci chlieb.

Slovenské povesti v nádhernom šate

Peter Glocko: Šťastenka a Zlomor, vyšlo vo Vydavateľstve Daxe, 2016

KNIHA TÝŽDŇA

Bez preháňania môžeme povedať, že Slovensko je na počet obyvateľov doslova veľmocou vo vydávaní kvalitnej literatúry pre deti. Ba čo viac, nikdy nemalo núdzu ani o špičkových výtvarníkov, ilustrátorov patriacich k európskej, ba svetovej špičke. Od Martina Benku. Ľudovíta Fullu cez Albína Brunovského, Boženu Plochánovú až po Martina Kellenbergera. A práve posledne menovaný dal svoj ilustrátorský kumšt do služieb skvelého textu jedného z najkvalitnejších súčasných autorov pre deti Petra GLOCKA.

Kniha rozprávok Šťastenka a Zlomor sa začína netradične, ale z pohľadu súčasnosti štýlovo. Úvodné a záverečné strany patria totiž rozprávkovému komixu v skvelom výtvarnom podaní Martina Kellenbergera. Nasledujú rozprávky, v ktorých sa profesionálne a umelecky pôsobivo spája tradičná rozprávka s novými autorskými postupmi a reáliami. Detský, ale podľa mňa aj ne jeden dospelý čitateľ sa s chuťou ponorí do príbehov Rozprávok z pastierskej kapsičky, očarí ho Zbojnícke poklady, Tajomný hrad v oblakoch či jemne hororové Čary Zlomora. Pôdorys jednotlivých rozprávok je klasický a zároveň novátorský. Peter Glocko vie narábať s bohatosťou slovenčiny, dokáže sa pohrať so sugestívnymi opismi a, samozrejme, nezabúda ani na základný princíp rozprávkových príbehov, keď dobro po rôznych peripetiách zvíťazí nad zlom a odvaha, poctivosť, láska a dobré srdce bývajú odmenené. Autor miestami jemne osciluje medzi žánrom rozprávky a povestou, pričom jednoznačne cítime, že slovenskú rozprávkovú tradíciu dôverne pozná a ctí si ju. Dáva jej však oveľa akčnejšiu formu, keďže si dobre uvedomuje, čím žijú dnešné deti odchované na zárazkoch digitálnych technológií. Skrátka, kniha Petra Glocka Šťastenka a Zlomor je ideálna na rodinné čítanie a vďaka nekaždodennému súzneniu textu a ilustrácie má šancu zaradiť sa medzi poklady detských knižníc.

(mab)

MEDAILÓN

Zvláštnym slovenským špecifikom, čo sa hereckej obce týka, je prítomnosť špičkových recitátorov a recitátoriek medzi našimi hercami. Ved' kto z milovníkov umeleckého slova by si nepamätal strhujúce recitátorské výkony Viliama Záborského, Ladislava Chudíka, Evy Kristínovej či Jozefa Šimonoviča. Medzi hercov, ktorí majú veľmi blízky vzťah k básnickej múze, patrí nesporne aj Štefan BUČKO, herec, recitátor a pedagóg.

Dve lásky: divadlo a poézia

Štefan Bučko sa narodil 2. júla 1957 v Bratislave. Po základnej škole začal študovať na Strednej záhradníckej škole v Malinove. Keďže ho už vtedy očarila poézia a recitoval na rôznych súťažiach vrátane Hviezdoslavovho Kubína, zákonite viedla jeho ďalšia cesta na bratislavskú VŠMU, kde v roku 1981 absolvoval štúdium herectva. Vzápätí sa stal členom činohry našej prvej scény, teda SND.

„Medzi moje vzory patrili umelci staršej generácie. Boli to Tibor Filčík, Viliam Záborský či Ladislav Chudík. A práve on, jeden z najväčších vzorov, bol naraz mojim kolegom a priateľom. Nesmierne si to cením práve preto, že nie ja, ale on si ma vybral za kamaráta. Spájala nás spoločná láska – láska k poézii,“ povedal Štefan Bučko v jednom z rozhovorov.

Stváril množstvo divadelných úloh, objavila ho televízia aj film. Neskôr televízia v ňom objavila aj moderátorský talent vďaka jeho vybrúsenej slovenčine a príjemnému prejavu. Po čase sa Štefan Bučko vrátil aj na svoju alma mater, tentoraz v úlohe pedagóga, keďže na Divadelnej fakulte VŠMU prednáša javiskovú reč a umelecký prednes. Jednu divadelnú sezónu v rokoch 2008/2009 pôsobil aj ako riaditeľ Činohry SND, lenže po výhradách k vtedajšiemu vedeniu divadla sa vrátil medzi hereckú obec. Štefan Bučko však stále ostáva vyslancom poézie na Slovensku, má na svojom konte niekoľko knižných výberov z toho najlepšieho, čo naši básnici naprieč generáciami napísali, a aj sám sa venuje písaniu básní. Štefan Bučko v týchto dňoch oslavuje šesťdesiat rokov. V mene redakcie SNN mu srdečne blahželáme.

(mab)

HUMORESKA

„Tohto roku pôjdeme na dovolenku k tete Jolane na dedinu,“ vyhlásila raz podvečer moja nepodmienečne lepšia polovička. „Už zasa?“ skonštatoval som. „Aké už zasa. Ešte sme u nej nikdy neboli,“ prejavila sa konštruktívne manželka. Tak som jej vysvetlil, že keďže každý rok dostávame od tetky pozvanie, myslel som to ako opakovaný dej. Veľmi dobre si pamätám, ako píše: „Príďte rodinka moja. Zdravého vzduchu sa nadýchate, záhradu si obzriete, po lúčke sa prejdete a aj do hory sa môžete vybrať...“ Zároveň som navrhol, aby sme išli radšej tradične do Chorvátska.

„Už len to!“ spustila drahá zienka: „Zasa budeš civieť babám na kozy. A obšmietat' sa okolo nudistickej pláže. Alebo budeš učiť dorastenky plávať ako minule tú gymnazistku z Prešova. A spá-

Tetka nás radostne privítala, až jej sviatočný umelý chrup skákal, a hneď nás uhostila preležanou instantnou kávou a obschnutými lekvárovými taštičkami. Potom sme vyšli pred chalupu. Konštato-

je už o ôsmej večer nacicany, ako zákon káže...

Horko-ľažko som telefonicky objednal v stavebninách potrebné veci a tváril som sa, že sú zo stavby. Ráno ma budil

tým oberala v záhrade ovocie a varila lekvár, aby tetka mala čo predávať na farmárskych trhoch. Stihla okrem toho aj vyličiť pitvor a parádnú izbu a tiež urobiť veľké pranie. Nasledovalo kosenie lúky, načo žena na chrbte znášala seno. Dovoľka rezko ubiehala a tetka Jolana mala ešte kopec plánov, ako nás vyčistiť. Neostávalo nám nič iné, ako sa pod rúškom tmy vykradnúť z chalupy a len tak naľahko, v tom, čo sme mali na sebe, ufujazdiť do metropoly. Odvtedy na nás tetka Jolana zanevrela. Vraj v tých ruksakoch, čo sme u nej nechali, mohli byť aj fajnovejšie veci. Ved' sme u nej strávili takmer celú dovolenku. A zadarmo...

Marek DANKO

Ako sme si užili dovolenku u tetky Jolanky

liš sa a ja ti budem skučiacemu celú noc natierať chrbát. Ja si chcem oddýchnuť. Bez stresu na zdravom vidieckom vzduchu, po lese sa prejsť a vôbec... Ideme k Tete Jolane!

Aby som jej urobil radosť a sebe zadosť, rozhodol som, že pôjdeme vlakom. Keď vidiecka turistika, tak ako sa patrí. Do dediny sme dorazili napoludnie.

val som, že strecha začína zatekať a jeden roh chalupy by tiež potreboval omietnuť. A tetka radostne, že ved' len na nás čakala a že v našej rodine boli vždy rúči chlapi. Čo vám budem hovoriť. Keď som sa pýtal na materiál, tak ma odkázala na neďalekú stavbu akéhosi logistického centra, že reku tam je toho dost, len ma nesmú chytiť. A starý Mócik, ktorý to tam stráži,

kohút, ktorého tetka určite ovplyvnila, aby kikirikál pri prvom snečnom lúči, večer mi tá dobrá duša svietila na robotu baterkou aj hromničnou sviečkou. Za ten čas som sa trikrát poriadne uderil kladivom, rozrazil si čelo o fošnu a roztrhol si nohavice. Tých bolo tetke najviac ľúto. Chúdence, tie sa nezahoja konštatovala. Polovička medzi-

Ján Topolčiansky bol postrach Turkov, okolia, svojich poddaných i seba samého

Turkobijec a krásna Dorota z Hrušovského hradu

Miroslav PIUS – Foto: archív, internet

Pán z Topolčianok si tak ako to často robieval, aj toto ráno privstal. Narýchlo nahádzal na seba šaty a zadnými dverami potichu vykročil do parku, aby nikoho nezobudil. Nebolo mu treba ísť ďaleko, malé jazierko sa nachádzalo len kúsok od zámku. Tak ako inokedy aj teraz chcel vidieť čisté biele lupene lekieň, ako pod ranným slnkom odrážajú svoju žiarivú bielobu na vodnú hladinu. Ale nielen pre lekňu si veľmož privstal. Každé ráno, len čo sa rozvidnelo, prichádzali k vode dve sivé hrdličky s peknými tyrkysovými krúčkami drobných pierok na hrdlách, aby sa napili alebo okúpali v rannej, ešte sviežej vode.

Pravda, musel ostať úplne nehybný, aby ich nevyplašil. Keď sa mu to občas podarilo, mal krásny príjemný deň a sám sebe dokázal zabrániť, aby myslel na zlé veci. Pretože, čo on mohol postaviť proti brutalite doby a čias, v ktorých bol nútený žiť? Len ten čistý hlas hrdličiek, ktoré poletovali nad bielymi leknami. Denodenne bol nútený pozeráť sa z horného okna svojho zámku na úbohých utečencov, ktorí s batoarmi na svojich prehnutých chrbtoch utiekali pred Turkami po ceste len kúsok od jeho jazierka. Videl ich, ako vysilení, na smrť unavení, hladní, s očami zdivenými strachom si pýtajú od dedičanov aspoň kúsok chleba alebo glg čistej vody. Odkedy sa na Požitavie nastahovali Turci, všetci okolo neho žili v permanentnom nebezpečenstve.

■ BEZ LÚTOSTI

Nie seba, ale Turkom kládol za vinu, že aj on zdíval, zosurovel. Zabíjanie Osmanov sa v ňom premenilo z nutnej povinnosti voči sebe, jeho ľuďom a krajine na zvieraciu radosť zo samotného zabíjania. Z nutnej povinnosti, z inštinktu sebazáchovy sa stala radosť zo zabíjania. Postupne sa stával dravým zvieratom, ktoré už nezabíja preto, že má hlad, ale z radosť nad vedomím svojej prevahy, ktorú má nad ostatnými. Rád videl strach v očiach Turkov, ktorých v bitkách zabíjal. Rád počúval, ako prosia o zľutovanie, ktoré sami kresťanom nikdy neposkytovali. Vo svojom srdci nemal ani kvapku ľútosti, celé bolo zaplnené nenávisťou – Ján Topolčiansky Turcobijec (1565 – 1598), zabíjaj, predátor.

Mstil sa krvavo Turkom zato, že mu ničili všetky jeho ilúzie, zábery a rodinné šťastie. Na vlastnom živote mu nezáležalo. Vedel, že ho nemá nadľho. Ani byľka strachu sa ho nezmocnila, keď v jedno ráno začal pri raňajkách vyplúvať krv. Len sa ironicky pousmial na kuchárku a krv utrel do čistého obrusa...

Tragédia smrteľnej choroby mu od istého času prinášala aspoň akú-takú útechu zo smrti iných, útechu zo zabíjania a súčasne aj ničenia samého seba

Romantický poľovnícky zámček v Topolčiankach – sídlo Turcobijca.

v súlade s časom, ktorý mu bolo ešte súdené prežiť.

Krátky čas využíval po svojom – v bitkách s nepriateľom, pitkách a sexuálnych radovánkach. Na zámok si nechal dovážať mladé pekné dievčatá, ktoré za ich krásne svieže telá a erotické zábavy odmieňal peniazmi alebo šperkmi. Stal sa hrdina, ale aj zvrhlík, ktorý síce obdivuje ženskosť a ženskú telesnú krásu, no zároveň túži brutálne ovládať to, čo je predmetom jeho chůtok.

■ KRÁSNA DOROTA

Hrdličky si už do zobáčikov ponaberali dostatok vody a odleteli. Všade bolo ešte posvätné ticho. Jána akosi zlovestne obľapalo. Nechcel byť sám. Keď sa rozkašľal, z úst mu vyletel chuchvalec tmavočervenej hustej krvavej peny, zrýchlený tikot srdca mu pripomenul, že dni má už zrátané...

„Kračam v ústrety smrti,“ zašep-

kal si sám pre seba. Akoby sa ospravedľoval za to, že narušil tú velebnú tíš. A možno je ten správny čas, aby začal myslieť na krásnu Dorotu. Veď preto prišiel na toto tiché miesto. Len tu pri jazierku, keď zažmuril oči, sa mu dokázala zjaviť v dlhých bielych, od štíhleho pása voľných šatách, ako pomaly, opatrne našlapuje špičkami bosých útlých nôh na biele lekná, ktoré sa pod jej krehkou váhou len mierne ohýbajú, ale nelámu. Pekná žena ho pohybom ruky volá k sebe. Dorota z Hrušovského hradu, ktorý dostala ako svadobný dar od svojho muža. Biela perla Požitavie, ktorej tvár svietila tak jasne, že svetlo, ktoré padalo z jej tváre na zem, spálilo jej dvoch mužov, ktorí ju milovali nadpozemskou láskou.

On, Ján z Topolčianok, ju nikdy nevidel, ale zvesti o jej kráske boli také prenikavé a podmaňujúce, že si

nechal tajne namaľovať jej portrét. Neraz si ho dlho obzeral zamknutý vo svojej spálni, aby ho nikto pri tom rozjímaní nerušil...

Chamtiví a krvilační Kolomanovi synovia z rodu Záblaty ju aj s jej dvoma deťmi vyhnaní z hradu. A odvtedy akoby sa pod zem prepadla. Keď raz v noci hľadel na obraz dlhšie ako zvyčajne, pochopil, že nenávisť môže byť aj formou lásky. Obliala ho akási bolestivá neha. Neha, s ktorou bojoval jeho boh krvi, ktorú čoraz častejšie vypľúval do vreckovky. Zavše jej mával plné ústa. A keď sa zadíval na krásnu Dorotu, pochopil, že krásu si nemôže podriaďiť ani privlastniť, že je potrebné ju stvoriť na mieste, kde je.

■ MUNDUS NOVUS

Strešné okno v zámočkej pracovni, kde sa Ján zamkýval pred svojím druhým ja aj pred svetom, svieti dlho do noci. Pán z Topolčianok má na stole rozloženú kópiu prvej mapy Ameriky z kláštora Saint Die-Des-Vosges, ktorú vymenil za koňa od flámskeho kapitána, keď spolu bojovali proti Turkom pri Jágrí. Prekresil ju benediktínsky mních Martin Waldsmüller. Celkom hore je na nej masívny nápis hrubými gotickými písmenami: Universalis cosmographia secundum ptholomaei traditionem et amarici vespuccii aliorumque lustrationes. (Zemepis sveta podľa ptolemaiovskej tradície a príspevkov Ameriga Vespucciaho a iných ľudí)

Mundus novus.

Pán hradu Topolčianky Ján Turcobijec sa s obdivom pozerá na mapu novoobjavenej, ohromne rozľahlej zeme...

„Keby som nebol tak blízko smrti, vybral by som sa do tejto divokej krajiny. Zatiaľ čo my tu trpíme pod Turkami a držíme chrbát celej Európe a náš pán cisár vo Viedni a všetci vznešení páni na nás hľadajú cez prsty, títo Nizozemci šíbrujú svojimi loďami po oceáne a objavujú nové svety. Keby mi Boh dal aspoň desať rokov života, pridal by som sa k nim. Zobral by som sa sebou syna Jána aj dcéru Ilonu. Vystaval by som si zrub, obrábal panenskú zem a lovil

kožušinovú zver. Dcéru by som vydal za nejakého Ľra alebo Francúza. Tešil by som sa z vnukov. Stal by som sa iným človekom.“

Pán z Topolčianok sedí v parku pod košatým dubom a v myslí sa mu vynárajú obrázky z krvavej bitky pri meste Kerestess, kde padli pod ním tri kone, ale on zakaždým vysadol na iného a bojoval ďalej, pretože už chcel konečne umrieť. V bitke o Győr rovnako privolával smrť nevidanou odvahu... Úplne vysileného, keď mu meč vypadol z ruky, ho Turci zajali a uväznili v Budíne. Správali sa k nemu s úctou. Neponižovali ho, netrýznili, lebo si vážili udatnosť a odvahu, ktorú preukázal na bojisku. Keď sa ako-tak zotavil a postavil na nohy, podarilo sa mu utiecť.

Mikuláš Pálfi, kráľovský komorník a hlavný kapitán Ostrihomu, ho vymenoval za krajinského podkapitána. Potom bojoval s Turkami pri Nových Zámkoch a pri Komáre. Ale boh krvi ešte nemal dosť. Ľudia začal kosiť mor. Hromady ľudských tiel pochovávali v Kňazičoch, Mlyňanoch, na Dolnom Ďuri. Po celé dni počúval zvonenie kostolných zvonov, ktoré ohlasovali ďalšie a ďalšie skony.

■ ZRADNÍ ZÁBLATOVCI

Pred časom sa na stranu Turkov pridali aj Záblatovci, páni z Hrušova. Chamtiví a bezohľadní šľachtici sa spojili s nepriateľmi a napadli Topolčianky. Domy v dedine podpálili, ľudia v strachu utekali ukryť sa k Hronu. Jánovho predka Ladislava prestrelil Turčín šípom a jeho brata Františka zaživa hodili Osmanom do plameňov. Pevnosť vyrabovali, zapálili strážnu vežu, pobrali obilie, odohňali dobytok a odniesli všetko, čo malo akú-takú cenu...

Ale keď pritiahli znova, hradná posádka a dedičania už boli na nich pripravení. Turci prišli v noci, aby ich prekvapili, ale ľudia povzbudení vlastným zúfalstvom na nich zaútočili cepmi, vidlami, sekerami a porazili ich na Bojtíne aj na Holdoch.

Ján Topolčiansky Turcobijec pri jazierku s bielymi leknami vyplul z plúc posledný suchotinársky chuchvalec a pomaly sa zosunul z lavičky na zem. Vo chvíli, keď z koča so záprahom krásnych bielych lipicanov vystupovala krásna Dorota a útlou nôžkou opatrne hľadala schodík, aby mohla zostúpiť na zem. Už nevidel, ako k nemu obrátila tvár a ako sa priam nesbesky usmiala. Akoby ho tým úsmevom chcela vyrvať smrti z náruče...

Mal práve tridsať rokov a ako Kristus zomrel vo svojej vlastnej krvi. Pochovali ho pod košatú lipu vedľa gotického kostola v hrobe s nápisom: „Tu odpočívava vznešený a vynikajúci pán Ján z Topolčianok, ktorý bol zajatcom v Budíne, kapitánom hradu Bzovik, hradu Vigľaš, hradu Levice a podkapitánom Žadunajska.“

Zomrel 1. augusta...

POLEMIKA

Iba náhodou sa mi dostalo do rúk 9. číslo Romboidu z roku 2016, kde s úžasom a pobúrením v rozhovore vtedajšej šéfredaktorky Stanislavy Repar (a kde je – ová?) s pravocou orientovaným knižným vydavateľom Kolomanom Kertészom Bagalom (str. 80 – 92) čítam takéto vety spovedané: „My sme živá kultúra, nie všelijaké národné inštitúcie. Čo dokázala Matica slovenská za posledné štvrtstoročie aj napriek miliónovým rozpočtom, budovám a neviem čomu všetkému zadarmo? Kým kompetentným nenapadne, že by mali začať prehodnocovať práve toto a peniaze daňových poplatníkov rozdeľovať spravodlivo, nebudem sa dobre cítiť v tomto štáte.“ A na otázku: „Čo by sa muselo stať, aby došlo k takému prehodnocovaniu?“ veľduch Bagala odpovedá: „Musel by prísť minister kultúry, ktorý by porozumel tomu, čo som povedal. Pri kariérnych politikoch sa nedá očakávať, že budú rozmyšľať vlastnou hlavou. (...) Nedokázali vypoklonkovať stredovekú organizáciu: Ďakujeme, splnili ste si svoju historickú úlohu, už tu

nemáte čo robiť! Môj názor sa nemení – treba dať príležitosť umelcom 21. storočia. A je hanbou Slovenska, že sa v tomto smere v podstate nič neurobilo.“

Nuž, takéto kobrie pluvance nachádzam v časopise pre literatúru, kritiku, umenie a interdisciplinaritu, ktorý vychádza s podporou Fondu

nika Slovenské národné noviny, kompenzujúceho a negujúceho rozličné fantómy, mýty, špekulácie, provokácie a pluvance médií hlavného prúdu.

Keby nič iného, než je zrealizovaná séria politologických, filozofických a ekonomických esejí popredného a podivuhodne rozľadeného autora

nej fotografie Jozefa Ponca. Spomínané nové publikácie ponúka čitateľom a obdivovateľom Vydavateľstvo Maticy slovenskej.

Keby nič iného, než sú najnovšie brilantné rozhovory s hlbokou empatiou pripravené spisovateľkou a publicistkou Annou Slávikovou, ktorá v tejto

než sú niektoré Bagalom povydávané postmodernistické pomätené táraniny, na ktoré majú bratia Česi výraz „blábol“.

A v tom istom čísle Romboidu s úžasom a so šokom čítam prognózu Petra Macsovszského na str. 96: „Podľa mňa je nevyhnutné, aby spisovateľ takého malého národa (má na myslí náš národ – pozn. M. K.) ovládal okrem svojho jazyka jeden germánsky, jeden románsky a jeden ázijský jazyk. Naša generácia bez týchto znalostí už dajako dožije. Ale čo ďalšie pokolenia? A čo tí, ktorí zažijú zánik slovenčiny a Slovenska, ku ktorému, odhadujem, dôjde v horizonte približne sto rokov? Viem, znie to bizarno, aj ja som sa zľakol takejto vízie. Aj som hneď bežal za jednou jasnovidkou, či je možné, že Slovensko zanikne. A ona mi to potvrdila.“

Potiaľto Macsovszky. Ufavelo sa mi, že aj on sa zľakol takejto vízie. Žiaľ, potvrdila ju vedecká celebrita z oblasti futurologie v osobe jasnovidky! A klamdiem si otázku: Bude aj naďalej Romboid vychádzajúci s podporou Fondu na podporu umenia šíriť takéto vízie? Alebo publikovať kobrie pluvance Kolomana Kertésza Bagalu?

Jedovité kydy zo stránok časopisu Romboid

Milan KENDA

na podporu umenia! Teda vlastne s „požehnaním“ súčasného, sociálne a národne orientovaného Ministerstva kultúry SR!

Príjstávam sa pri Bagalovej štvorici slov: Čo dokázala Matica slovenská? Na túto Bagalovu bagatelizáciu odpovedám mojou trojicou slov: Keby nič iného...

Keby nič iného, než je vydávanie novinársky vydareného, profesionálne kultivovaného mienkotvorného týžden-

Romana Michelka, knih vychádzajúcich v edícii Politologického odboru Maticy slovenskej a prinášajúcich nám odpovede na otázky, v čom to žijeme a k čomu spejeme.

Keby nič iného, než je celá séria populárno-vedeckých kníh z našej prírody, pozoruhodných textov a fascinujúcich fotografií, ktorých tvorcom je propagátor zoológie a slovenskej prírody Ivan Kňaze. Tento autor rozvíja tvorivé postupy a odkaz nestora prírodoved-

reprezentatívnej publikácii encyklopedického charakteru zhromaždila stojeden rozhovorov – vyznaní osobnosti Slovenska. Cenný zdroj poučenia o ľuďoch, ktorí spolupúria naše moderné dejiny, vydaný vo Vydavateľstve Maticy slovenskej.

To je štvorica príkladov a kultúrnych darov, aká mi prichádza na um bezprostredne, bez náročného listovania v ročenkách, tlačí a štatistikách. Rozhodne je to viac a je to cennejšie,

Kňaz a politik Anton ŠALÁT zahynul rukami partizánskych banditov v Sliachi

Úkladná vražda na Hájniskom moste

Martin LACKO – Foto: archív autora

Prenasledovanie či vraždy katolíckych kňazov nie sú na Slovensku len záležitosťou režimu po roku 1948. Objavili sa už po vzniku komunistických partizánskych skupín. Jednou z ich obetí bol v septembri 1944 aj Anton ŠALÁT (1892 – 1944), spisovateľ, pedagóg, vynikajúci rečník, verejný činiteľ a poslanec Snemu SR. Keďže bol známy svojím národnostným povedomím i nekompromisným odmietaním komunizmu, nebola náhoda, že bol prvý na rane. Partizáni ho zavraždili 17. septembra 1944 na hájniskom moste v Sliachi. Tento rok si pripomínáme 125. výročie jeho narodenia. A keďže dnešná katolícka cirkev na tohto kňaza akosi zabudla, nech sa o ňom a jeho osude vie aspoň zo stránok matičného týždenníka.

Pri päťdesiatke tohto duchovného a politického činiteľa dobová tlač uviedla: „Z jeho vystupovania a celej osobnosti žiari mladistvý elán, pravá slovenská životaschopnosť. ... Ako opustil školské lavice, bol v prvých bojových líniiach. ... Je to muž, na ktorého prácu sa dá spoľahnúť.“

■ DUCHOVNÝ CHUDOBŇÝCH

Anton Šalát sa narodil v Nitrianskych Nečpaloch, dnešnej súčasťi Prievidze, 12. júna 1892. Ľudovú školu navštevoval v Prievidzi. V rokoch 1904 – 1908 študoval na prievidzskom piaristickom gymnáziu a v rokoch 1908 – 1912 na gymnáziu v Banskej Bystrici. Tu od roku 1912 študoval aj bohoslovie. Vysvätený bol v deň svojich dvadsiatich štvrtých narodenín 12. júna 1916.

Patril ku generácii, ktorá zažila najťažšie maďarizačné i vojnové obdobie. Jeho slovenské povedomie udržoval Arnold Bobok (1876 – 1924), školský riaditeľ, neskôrší podpredseda Matice slovenskej a poslanec za Slovenskú ľudovú stranu. V časoch surovej maďarizácie udržoval národný plamienok tým, že v rokoch 1912 – 1916 viedol kurzy slovenčiny a prispieval do slovenskej tlače. Práve pod jeho vplyvom sa na rovnakú cestu dal aj mladý klerik Šalát. Ako kaplán začal v Čiernom Balogu, Detve a Hájniskoch. Na jar 1918 ho vrchnosť preložila do Zvolene. Verejnosti tu zaimponoval usporadúvaním kurzov slovenčiny.

Po vzniku ČSR, v roku 1919, sa stal členom učiteľského zboru na zvolenskom reálnom gymnáziu. Pôsobil ako kaplán a profesor náboženstva. Vo Zvolene sa agilne zapojil i do kultúrnej a osvetovej činnosti.

Anton Šalát bol známy ako kňaz chudobných. Sociálna otázka patrila v jeho kňazskej, publicistickej i rečníckej činnosti medzi kľúčové. Zároveň však bol známy ako striktný odporca komunistickej ideológie. V roku 1932 ho vymenovali za správcu fary v Hájniskoch (spojením obcí Hájnisky a Rybáry vznikol neskôr Sliach, pozn. autora).

■ MAJSTER PERA

Jeho spisovateľská a vydavateľská činnosť, ktorú povedla kňazských, pedagogických a politických povinností stíhal, bola ohromujúca. Akoby cítil, že krátky život, ktorý mu je dopriaty, musí vyťažiť naplno. Svojimi článkami prispieval do mnohých časopisov (Náš priateľ, Slovák, Slovenská pravda, Štúrov hlas a i.). Ako spisovateľ používal pseudonymy Pohrončan, Podbučinský, Pracujúci proletár, Tichý Slovák, Syn ľudu, Frčka, Orol či Zvolenský.

Bol skutočný majster pera a dokázal sa prihovoriť azda každej čitateľskej skupine. Od malých detí cez sedliakov až po politické špičky. Jeho články pod názvom Listy z Rudolfiny patria medzi klenoty slovenskej politickej publicistiky. Do Kalendárov HSLŠ prispieval príhodami z poľovníckeho života. Pre deti zas napísal rozprávku pre bábkové divadlo Marcipánová chalúpka.

Anton Šalát bol slovansky orientovaný. V národnom zápase nekládol dôraz na vlastnú konfesiu, ale na spoločnú národnú posť. Presadzoval spoluprácu katolíkov a evanjelikov. Výrazom toho je aj jeho angažovanie sa v zvolenskom týždenníku Štúrov hlas. V rokoch prvej Slovenskej republiky bol jeho spoluzakladateľom a zodpovedným redaktorom zároveň.

V rokoch 1923 – 1929 vydal vlastným nákladom tridsaťpäť zošitov pod názvom Zábavník. Obsahovali rôzne krátke

novely, črty či humoresky. V období rokov 1928 – 1944 redigoval diecézny týždenník Katolíckej akcie Náš priateľ a vlastným nákladom vydal desať jeho zväzkov (Knižnica Nášho priateľa). V rokoch 1931 – 1938 bol členom redakčnej rady mesačníka Obzor národohospodárskej župy stredoslovenskej.

Z jeho vlastných kníh možno spomenúť dielka Slovenské obrázky (1927), Boľševická víchrica (1928), Boľševizmus, Obety boľševizmu (1929), Proti boľševizmu (1930), V Detve, Vodca na Javorine (1940), Slovenské kvety, Horárovci, zbierku krátkych próz Zábavné príhody (1942) či román Sklamani hostia (1944).

Počas pedagogického pôsobenia na gymnáziu napísal aj niekoľko učebníc pre školy všetkých stupňov – Biblické dejiny pre stredné, meštianske, s vynechaním niektorých bodov a poznámok aj pre ľudové školy, Trnava 1920; Dejepis biblický pre meštianky a stredné školy (1921); Rímsko-katolícky katechizmus s výňatkami Biblie pre nižšie triedy ľudových škôl (1920).

■ BOĽŠEVICKÝ VPÁD

Aby sme neostali len pri suchom výpočte jeho diel možno dodať, že jeho život výrazne poznačil vpád maďarských boľševikov v roku 1919, keď len o vlásk unikol smrti. Keď sa totiž na žiadosť miestneho farára usiloval dostať do Detvy na výpomoc, boľševická patrola ho chytila a len vďaka jej veliteľovi – istému zvolenskému mladíkovi, ktorý ho poznal – mohol ďakovať záchrane života.

Tolko šťastia nemal iný známy martýr Anton Prokop z Detvy. Ako hlboko veriaci človek a oduševnený Slovák na zhromaždení v Detve poučoval ľudí o podstate boľševizmu a vyzýval na odpor proti nemu. Na koniec zhromaždenia dal zaspievať slovenskú hymnu Hej, Slováci!. Keďže odmietol utiecť, po príchode boľševických ozbrojencov ho dvaja miestni Židia – Markus a Löwy, udali a nová moc ho na verejnú výstrahu obesila.

Tragické dni maďarsko-boľševickej okupácie vo Zvolene a na Podpoľaní zachytil práve A. Šalát a sú faktograficky najcennejšou časťou jeho diela. Ako priamy svedok i človek známy miestnych pomerov pre pamäť kraja i budúcich generácií zachytil tie dramatické dni plné strachu, násilia, rabovania. Odcitujme aspoň zopár úryvkov: „V predturičný týždeň roku 1919 tichý pozorovateľ mohol si myslieť o Zvolene, že leží na hlavie čiare, kade ťahnu sťahovavé národy. Celé dni sa valili to ustáté voje čl. armády, to dlhé rady panských a gazdovských vozíkov naplnených uprchlíkmi, valasi hnali celé hajny z víglašských majerov, iní poháňali veľké čriedy kráv a volov z tamtiež. Všetko to spiechavo ustupovalo, ani keď ľudia pred strašlivou búrkou bežia do bezpečných úkrytov. Popredné rodiny zvolenské, vzavšie si len najpotrebnejšie veci, prchali do bezpečného zázemia.“ (Boľševici vo Zvolene, 1928). V boľševikom vpáde sa snúbil moment vojnového rozvratu a expanzie, ako aj úsilie Maďarov o návrat „Felvidéku“. Šalát píše: „Tito medzinárodní lupiči ožobráčili veľké, niekedy bohaté Rusko, ktoré dávalo chleba mnohým kupčiacim Slovákovi. Týmto

zúrivcom sa mália rozsiahle roviny ruské a maďarské. Už ich zaboľeli zuby i na naše slovenské hory-doly. Trápi ich, že náš pracovitý, slovenský ľud není ešte nakazený jedmi boľševizmu, komunizmu

Hájnišký most – miesto brutálnej vraždy.

a všelijakými židovskými výmyslami.“ (Boľševická víchrica v Detve, 1928).

■ OBJEKTÍVNY KRONIKÁR

Šalát sa ukázal ako objektívny kronikár. Neútočil iba jedným smerom, ale kritizoval aj chyby na slovenskej strane. Počas tohto smrteľného nebezpečia došlo k javu, ktorý sa zvyčajne pomenúva ako „zlyhanie elit“. Kým drobný úradník Prokop a dvadsaťsedemročný kaplán Šalát spolu s ďalším kaplánom Vajčíkom posmeľovali a burcovali ľud, meštianosta Zvolena, miestne authority, popredné rodiny vrátane všetkých hrdých tzv. panslávskych rodín – Veselovci, Fajnorovci, Pauliniovci, Fábriovci či Medveckí – utekali z mesta medzi prvými. K vpádu by možno ani nedošlo alebo aspoň jeho následky nemuseli byť také tragické, ak by si miestne elity znali svoje povinnosti. O tom napísal: „Žiaľ, že mnohí naši vodcovia ľudu, bývalí panslávci, miesto toho, že by boli prehovorili k ľudu a s ním vytvárali v povzbudzovaní aspoň do novej chvíle poslednej, nie, najviacerí bez hlavy už týždeň prchali do Luhačovíc, Martina i s takými, ktorí predtým vesele hromžili na Čechov, ale teraz, chcúci si dobré oko spraviť pred nimi, utekali prví, nechajúc bezradný ľud, nech si robí, čo chce.“

Iní Zvolenčania s boľševickými heslami nepokryte sympatizovali: „Dobrodružnej a megalomaničkej povahe mnohých maďarizmom otrávených Zvolencov ľúbilo sa prázdne chvastúňstvo boľševických rečníkov a hlúčne im „eljenovali“ (Boľševici vo Zvolene, 1928).

Azda sa netreba čudovať, že po roku 1945 boli Šalátovi knihy na indexe a niektoré z nich, ktorých sa československý komunistický režim bál najviac, ako povedzme Obety boľševizmu, sú dnes fakticky nezohľadniteľné, a teda aj neznáme.

■ VEREJNÁ ANGAŽOVANOSŤ

V slovenských dejinách, prakticky až do roku 1945, bolo angažovanie sa kňazov v politike bežné. Výnimkou nebol ani Šalát. Ako väčšina katolíckych kňazov inklinoval k Slovenskej ľudovej strane (A. Hlinkovi), bojujúcej za práva Slovákov i katolíckej cirkvi. Prívratcom autonomistického hnutia sa stal už krátko po roku 1918. Za HSLŠ aj v rokoch 1929 a 1935 kandidoval do Poslaneckej snemovne

Kňaz a martýr Anton ŠALÁT.

Národného zhromaždenia, kde bol i zvolený. Pôsobil v sociálnom, zdravotnom, kultúrnom a rozpočtovom výbore. Bol zapisovateľom poslaneckého klubu HSLŠ, ale aj poslaneckej snemovne. V rokoch 1925 – 1944 bol tiež okresným predsedom HSLŠ vo Zvolene. Túto stranu zastupoval v mestskej rade i v mestskom zastupiteľstve. Ako poslanec sa zaslúžil o otvorenie leteckej školy na Troch Duboch v roku 1936.

Fara v Hájniskoch bola už za jeho predchodcu Jozefa Kačku známa ako stredisko národovcov. To pokračovalo aj za Šalát, keď sa stala častým miestom stretnutí stranických predstaviteľov HSLŠ (Hlinka, Tiso a i.). Dôležitú rolu mal i počas žilinských udalostí 5. a 6. októbra 1938, kde bol zapisovateľom. V decembri 1938 ho zvolili za poslancu Snemu Slovenskej krajiny. Stal sa podpredsedom sociálneho a zdravotného výboru. Ako známy autonomista bol počas českého vojenského puču (tzv. Homolov puč) v marci 1939 zatknutý a uväznený v Banskej Bystrici.

Okrem politickej činnosti bol dlhoročným funkcionárom Spolku Sv. Vojtecha, Matice slovenskej, Spolku profesorov Slovákov, Orla či katolíckeho skautingu (neskôr Hlinkovej mládeže), predsedom správneho výboru Slovenskej kresťanskej záložne v Banskej Bystrici, ale aj Jednoty slovenských katolíckych žien.

■ VRAŽEDNÁ SALVA

Anton Šalát bol nielen predprávnym Slovákom, antikomunistom, celoživotným bojovníkom za práva slovenského národa, ale aj rozhodným stúpencom práva Slovákov na samostatnosť. Nečudo, že ako jeden z vtedy najznámejších a najvplyvnejších kňazov dostal sa na mušku priekopníkov nového režimu – partizánov. V nedeľu 17. septembra 1944 ho traja partizáni – dvaja príslušníci partizánskej brigády P. A. Velička, V. Golzbar a F. Molínek, a miestny dobrodruh Š. Havrila – najprv vytiahli z fary. Nevypočuli jeho poslednú žiadosť o svedek. Namiesto odpovede zaznel výsmech, smiech a salva zo samopalov. Zobrali mu hodiny, peňaženku, vybili zlaté zuby a mŕtvolu hodili do Hrona...

Na tomto mieste spomenieme príhodu z roku 1919. Po obesení Prekopa boľševikmi sa medzi Detvanmi širil chýr, že aj zvolenského kaplána Šalátu chytili boľševici a z mesta hodili do Hrona. Táto viziya sa naplnila o dvadsaťpäť rokov... Okrem Šalátu partizáni zavraždili aj ďalších jedenásť osôb, väčšinu politických väzňov vytiatnutých zo zvolenského väzenia označených za tzv. kolaborantov a zradcov, ako aj šéfa Obilnej spoločnosti Jána Klinovského a prokuristu Tatrabanky vo Zvolene Mateja Styka.

Hoci vrhovacia boli v tomto prípade výnimočne potrestaní veliteľstvom povstaleckej armády a odsúdení na smrť, z dobového kontextu možno usudzovať, že v Šalátovom prípade smrť nebola náhodnou a nemala ani (prímerné) lúpežný motiv. Možno ju chápať ako potrestanie jeho proslovenskej a protikomunistickej činnosti, výstrahu podobne orientovaným ľuďom. Zároveň bola súčasťou likvidácie slovenských elit nastupujúcou československou komunistickou mocou a vytváraním predpolia pre obnovujúcu sa ČSR v područí boľševického Sovietskeho zväzu.

ČRŤA

Počas druhej svetovej vojny pôsobil na území Slovenska niekoľko špiónov. Takouto vyzvedáčkou bola i Mária Gulovičová, o ktorej hovoria aj ako o slovenskej Mate Hari. Narodila sa 19. októbra 1921 vo východoslovenskej obci Jakubany. Študovala na Gréckokatolíckom lýceu v Prešove a od roku 1940 pracovala ako učiteľka.

Slovenská Mata Hari

V roku 1944 ukryla v budove základnej školy v Hriňovej sestru svojho židovského priateľa Júliusa Goldbergera spolu s jej malým synom, a to sa jej stalo takmer osudným.

Ktosi ju udal a pred popravou ju zachránila doslova iba náhoda. Důstojník Milan Polák, ktorý ju vypočúval, bol totiž členom protifašistického odboja. Polák našiel ženu a jej synovi lepši úkryt, na oplátku však chcel od Gulovičovej protislužbu – mala sa stať kuriérkou antifašistického odboja. Gulovičová ponuku prijala, a tak sa začala jej kariéra špiónky. Po tom, čo sa jej pomocou flirtovania s nemeckým dôstojníkom podarilo prepašovať krátkovlnnú vysielaciu vo vlaku, začala pomáhať protifašistickým bojovníkom ako prekladateľka. Po potlačení Slovenského národného povstania dostala za úlohu sprevádzať Britov a Američanov, ktorí prišli na pomoc Slovákov, ktorí proti fašizmu ešte pred vypuknutím SNP. Išlo o osemnásť letcov, niekoľko agentov, jedného poručíka a amerického novinára Joa Mortona. Prechádzať s takou početnou skupinou cez nepriateľmi obsadené územie rozhodne nebolo jednoduché. Gulovičová však na zabezpečenie bezproblémového prechodu cez nepriateľské územie v Nizkých Tatrách využila svoj dôvtip a šarm, podobne ako to niekoľko desaťročí pred ňou robila holandská tanečnica, špiónka Mata Hari. Gulovičová a jej chránencov často zachránila iba schopnosť votrieť so do priazne nepriateľa a použiť pritom účinný ženský arzenál. So svojou dokonalou nemčinou a postavou totiž vedela pobláznit hlavu nielen radovým vojakom, ale aj dôstojníkom.

Napokon sa jej podarilo dostať k frontovej línii do blízkosti sovietskych spolu s dvoma Britmi a dvoma Američanmi. Zvyšných šesťnásť zahraničných protifašistických bojovníkov cestou zajali členovia nemeckej špeciálnej protipartizánskej jednotky Abwehrgruppe 218 známejšej pod označením Edelweiss (Plesnivec) po tom, čo ich Mária pre hľadanie a zabezpečenie obživy na chvíľu opustila.

Po vojne emigrovala do USA, kde pracovala ako reálna makléřka. Za svoju statočnosť získala od americkej vlády štátne ocenenie Bronzová hviezda, v časopise Los Angeles Times o nej vyšiel článok a v roku 1989 sa zúčastnila na slávnostnej večeri vo Washingtone D. C. Počas banketu ju vyspovedal redaktor časopisu The Washington Post a priateľ jej poskytla aj americkú televíziu.

Na Slovensku sa dočkala skromného uznania až po svojej smrti v podobe niekoľkých článkov venovaných jej osobnosti a krátkeho filmu Mária (režia Jonáš Karásek a Marika Beňadik Majorová, RTVS, 2014), kde Gulovičová stvárnila speváčka Celeste Buckingham.

Mária Gulovičová umrela 25. septembra 2009 vo veku osemdesiatšesť rokov.

Pavol IČO

Slováci osídlili vyludnenú zanedbanú zem a pretvorili ju na úrodnú Sedem úrodných kollárovských desaťročí

Text a foto: Ján JANČOVIC

Polný Berinčok (Mezőberény), mesto v Békešskej župe, Slováci v roku 1723 nielen osídlili, ale na základe historických faktov možno povedať, že ho aj založili. Po Békešskej Čabe (1718) a Sarvaši (1722) sa Polný Berinčok stal od začiatku 18. storočia už tretím dolnozemsým strediskom vo vtedajšej Békešskej stolici, ktoré osídlili a obývali Slováci. Zem, ktorú postupne skultivovali a racionálne obrábali, sa neskôr stala ich vlastníctvom. A keď k nim v roku 1746 pribudlo ďalšie slovenské stredisko Slovenský Komlós a okolo uvedených miest postupne ďalšie satelity so slovenským osídlením, Békešská stolica sa stala slovenským dolnozemsým ostrovom, ktorú neskôr, keď po nej prechádzal Ján Kollár, nazval Slovenskou Palestínou.

Spomienkové zhromaždenie pri sedemdesiatom výročí presídlenia sa začalo v parkovej časti kollárovského námestia, kde účastníci vysadili pamätný symbolický strom.

Na čele Spolku priateľov slovenskej kultúry v Kollárove stojí už päť rokov Ondrej LIPTAI, ktorý bol aj dušou spomienkového stretnutia predsedencov po sedemdesiatich rokoch.

Všetky uvedené dolnozemské strediská so slovenským obyvateľstvom si po dve storočia udržiavali svoju vzdelanostnú a kultúrnu úroveň. Bolo to najmä zásluhou slovenských škôl a cirkevných spoločenstiev, ktoré boli zárukou udržiavania slovenskej identity.

■ UČITELIA A FARÁRI

V Polnom Berinčoku od prvého roku usadenia mali Slováci svojho učiteľa Jána Grenericiusa a prvého riadneho farára Ondreja Dubovského a postupne ďalších, ktorí prichádzali z otčiny – zo Slovenska. Ešte v roku 1860 tu boli tri slovenské školy, do ktorých chodilo 572 žiakov. Vtedy tu bol od roku 1840 do roku 1898 farárom Karol Jesenský, ktorý zriadil miesto tretieho učiteľa, zaslúžil sa o obnovu objektov, zriadil kapitolu pre chudobu a v slovenčine napísal a vydal dielo o založení Polného Berinčoka a evanjelickej cirkvi. Z učiteľov po tomto spomeňme Jána Slujku, pôvodcom z Banskej Štiavnice, ktorý sa okrem učiteľstva zaoberal ovocinárstvom a včelárstvom a od založenia časopisu Obzor a Domovej pokladnice Danielom Lichardom bol ich dopisovateľom. Rovnako aktívne prispieval aj do Národného hlásnika. Tam nielen uverejňoval články,

ale v čase zakladania Matice slovenskej a budovania Domu Matice slovenskej pravidelne o zbierke na stavbu informoval svojich známych a zozbierané peniaze potom posielal do Turčianskeho Svätého Martina.

V Polnom Berinčoku v rokoch 1802 – 1834 fungovala Vyššia seniorátna škola ako humánne gymnázium, ktorého prvým riaditeľom bol Ondrej Školka, rodák z Demänovej. Aj profesori tejto školy pochádzali prevažne z terajšieho Slovenska. Študovali tu mnohé známe slovenské dolnozemske osobnosti.

Koncom 19. storočia tlaky na zavádzanie maďarčiny do školy a do bohoslužieb ešte ako-tak v Berinčoku prekonali, ale v medzivojnovom období mnohí tieto tlaky nevydržali a niektorí sa stali aj ich obeťami. Medzi takých patrili napríklad ľudový spisovateľ Michal Borguľa, ktorý svoje svedectvo vydal aj knižne. Keď tunajší Slováci, ktorých tu po skončení druhej svetovej vojny žilo štyri a pol tisíc, nevideli možnosť zachovávať si svoju národnú identitu vrátane zachovania si svojich priezvisk, využili výzvu presídliť sa do krajiny svojich predkov. Túto možnosť im poskytla aktuálna dohoda česko-slovenskej a maďarskej vlády o výmene obyvateľstva.

V rámci tejto dohody sa v roku 1947 presídlilo na Slovensko vyše dvetisíc Slovákov z Polného Berinčoka a svoj nový domov si našli najmä v Kollárove a Dedine Mládeže v okrese Komárno. Nemožno nepripomenúť, že nie všetkým sa dostalo to, čo im sľubovali. Na rozdiel od Slovákov poldruha storočia skultúreného a urbánneho dolnozemskeho prostredia prišli do najväčšej dediny v bývalom Česko-Slovensku so štrnástimi tisícmi obyvateľov, ale so zablatenými ulicami a poľnými cestami Žitného ostrova.

■ NÁVRAT DOMOV

Po prekonaní sklamaní a dezilúzie nad niektorými nespĺnenými sľubmi starší sa hneď dali do práce a deti nastúpili do slovenských škôl, ktoré tu boli od ich príchodu do roku 1949 iba slovenské. Prišli ako zruční, pracovití poľnohospodári, a tak najskôr na pridelených parcelách pracovali ako súkromne hospodáriaci roľníci. Založili aj Ryžové družstvo, ktoré sa v roku 1954 stalo súčasťou roľníckeho družstva. Viacerí z poľnohospodárov si doplnili vzdelanie v strednej poľnohospodárskej škole s maturitou, ďalší pracovali vo vedení družstva a veľkoobce a významne sa

zaslúžili o jej premenu a skultúrenie.

Po povodni v roku 1965, ktorá postihla takmer celý Žitný ostrov a nevynechala ani Kollárovo, obec bola úplne obnovená výstavbou a o dva roky získala štatút mesta. Viacerí z presídlených Slovákov, a to nielen z Polného Berinčoka, ale aj z Medeša, v novom bydlisku zakladali hudobné skupiny, organizovali nácvik divadelných hier, venovali sa všestranným kultúrnym aktivitám. Na túto tradíciu nadviazal už sedemdesiat rokov pôsobiaci Spolok priateľov slovenskej kultúry, ktorého aktuálnym predsedom je už päť rokov Ondrej Liptai. Popri množstve každoročne usporiadaných podujatí si spolok tento rok popri iných úlohách naplánoval pripomenutie si sedemdesiateho výročia presídlenia Slovákov z Polného Berinčoka a Medeša do vlasti predkov.

■ OŽIVENÁ HISTÓRIA

Spolok priateľov slovenskej kultúry v Kollárove s podporou samosprávy mesta a s aktívnou účasťou komisie kultúry a kultúrneho dedičstva i evanjelickej cirkevnej zbory usporiadal v sobotu 17. júna spomienkové zhromaždenie pri príležitosti sedemdesiateho výročia presídlenia v rámci výmeny obyvateľstva. Za veľkej účasti pozvaných a hostí sa slávnosť konala v rotunde Mestského kultúrneho strediska a na parkovej časti námestia v Kollárove.

Mestá Kollárovo a Polný Berinčok majú už pre spoločné dejiny presídlenia oficiálnu partnerskú zmluvu, a tak na podujatí nemohli chýbať primátori oboch miest. Za domácich Árpád Horváth a za hostí István Siklósi. Ako vždy na výročné podujatia, organizované SPSK v Kollárove, pravidelne pozývajú slovenské menšinové samosprávy a spolky z Maďarska, ktorých bývalí obyvatelia a ich potomkovia žijú v Kollárove. Z Polného Berinčoka to bola delegácia na čele s predsedičkou Juditou Borgulovou, z Medeša Máriou Nyáriovou Slávikovou, Veľkého Bánheďeša Jolanou Popovou. Slovenskú delegáciu tvorila poslankyňa Národnej rady SR Eva Smolíková, prvý podpredseda Matice slovenskej Viliam Oberhauser, zástupcovia krajských, okresných a miestnych odborov MS z mesta a okolia (Neded, Nesvady).

■ PAMÄTNÝ STROM

Spomienkové zhromaždenie otvoril akt vysadenia javora jaseňového v parkovej časti námestia ako symbolu pevnej viery, vytrvalosti a držania sa svojich koreňov. To v kázni pod holým nebom želala a stromu požehnala slovenská farárka zo Sarvaša Alžbeta Nobiková. Na jeho vysadení sa podieľali najstarší

domáci presídlenci a hostia z Maďarska. Na ďalšie pokračovanie programu sa účastníci stretnutia presunuli do kultúrneho domu, kde už jeho vstupná časť umiestnením niekoľkých poľnoberníckych rodinných rodostromov naznačovala, že podujatím žijú najmä najstarší kollárovskí presídlenci.

Pestrý program otvorila hymnická pieseň Hoj, vlast' moja a príležitostná báseň. Slovom Božím pokračovala a podujatie požehnala zborová evanjelická farárka Mária Popičová. Miestny spevokol vedený Žofiou Nagyovou zaspieval hymnu dolnozemskej Slovákov Slovensko krásna zem. K prítomným účastníkom sa prihovril jeden z najhlavnejších organizátorov – predseda Spolku priateľov slovenskej kultúry Ondrej Liptai, ktorý pozdravil všetkých prítomných, poďakoval sa za pomoc spoluorganizátorom a sponzorom. Potom už nasledoval blok tanca, ľudového spevu a hudby v podaní miestnych škôl, miestnych skupín a súborov.

■ PRIMÁTOROV PREŠĽAP

Na vyzvanie organizátorov ako prvý vystúpil primátor Kollárova, ktorý, žiaľ, tomuto spomienkovému podujatiu svojim dlhším čítaným prejavom, a to zbytočne aj v maďarčine, na dôstojnosti nepridal. Viacerí sa zhodli, že obsah jeho prejavu nekorešpondoval s tým, o čom spomienkové zhromaždenie bolo. Sústredil sa na to, ako boli maďarskí občania z Kollárova a tiež ďalší zo Slovenska (vtedy Česko-Slovenska) nútení vysťahovať sa do Maďarska a druhí odvezení na nútené práce na česko-nemecké pohraničie. To iste nezaujímalo tých päť prítomných hostí z Maďarska, čo nevedeli po slovensky. Načo bol potom takýto prejav?

Celkom v inom duchu vystúpil prvý podpredseda Matice slovenskej Viliam Oberhauser, ktorý prežil mladé roky medzi presídlencami a pozná ich život a problémy, ktoré ich sprevádzajú od začiatku príchodu do starej vlasti. Veď dnes jatriť rany, ktoré boli spôsobené vtedajšou povojnovou politickou situáciou, nemá na takomto podujatí miesto.

Z domácich najviac zaujalo vystúpenie Anny Tóthovej, jednej z presídlených, ktorá okrem iného zo svojich skúseností a činnosti spomenula, ako prisťahovaní Slováci, ktorí v povojnových začiatkoch v Kollárove dvíhali vysoko zástavu, stáli aj v zastúpení mesta, preň veľa pracovali, preň obetovali veľa úsilia a síl a dedinu v mesto priviedli, a dnes ako by to už u mladšej generácie nebola pravda. Nakoniec zdôraznila, že Berinčania príchodom získali to najdôležitejšie – udržali si svoju identitu, ktorou je najmä reč a kultúra, ktorú sa tu usilujú pestovať a zachovávať.

Na záver podujatia zaspievali účastníci hymnu maďarských Slovákov Daj, Boh, šťastia tejto zemi. Podujatie sa skončilo pohostením a zábavou.

Gemersko-malohontský folklórny festival napísal tridsiatu deviatu kapitolu

Na Rontouke v Klenovci verbovali...

Ingrid ŠULKOVÁ, D MS v Rimavskej Sobote

„Pod'ťe s nami verbovať, nebudete banať!“ týmto zvolávaním otvoril svoje brány folklórny festival Gemersko-malohontských slávností Klenovská Rontouka. Už po tridsiaty deviaty raz sa koncom júna obec Klenovec v okrese Rimavská Sobota stala po tri slnečné víkendové dni domovom folklórnych kolektívov, súborov, sólistov inštrumentalistov, muzikantov a umeleckých remeselníkov.

Klenovská Rontouka sú jediné folklórne slávnosti na území regiónu okresov Rimavská Sobota a Revúca, kde sa môžu prezentovať a porovnávať miestni folklóristi a remeselníci s hosťujúcimi kolektívami a so zručnými majstrami z ostaných regiónov Slovenska i zo zahraničia. Organizátori slávností, medzi ktorými nechýba Matica slovenská, sa tak usilujú oživiť, rozvíjať a uchovávať tradičnú ľudovú kultúru. Sprievodnými podujatiami slávností bola vernisáž výstavy Šupolienky Evy Dolinajovej z Tisovca, autorská výstava učiteľky, spisovateľky, rezbárky a maliarky Evy Wilson z Revúcej Lehoty, bačovský riad

a rezbárstvo Milana Stieranku a praktické ukážky gubárstva a tkáčstva Jána Fotu v stálom múzeu súkenníctva a gubárstva v Klenovci, v sále tamojšieho kultúrneho domu i v Pamätnej izbe Vladimira Mináča. Uskutočnila sa aj prezentácia archeologického terénneho výskumu obcí Drienčany, Teplý Vrch, Pápča, Budikovany pod názvom Roztratené zrnka.

Tohtoročný program sa zamerával na regrútske zvyky a vojnové udalosti opäť pod taktovkou Stanislavy Zvarovej. Jej dramaturgickú koncepciu pomohli naplniť Neika Hričanová z Rimavskej Soboty, Pavol Bielčík z Kokavy nad Rimavicou, MSSK

a Stanislava Zvarová z FS Vepor z Klenovca, Suche Karky z Prešova, Klub vojenskej histórie Krasnogvardejci z Košíc, Katarína Baglašová zo Srbskej republiky, Peter Kocák z FS Vranovčan z Vranova nad Topľou, Alexander Džalašov – sólista súboru kozáckych piesní Volnyj Don Rostov na Done z Ruskej federácie, LH FS Vršatec z Dubnice nad Váhom, Ján Žilák z Českého Brezova, ako aj detské folklórne kolektívy Dratvárik zo Slovenskej Lupče, Čičiček z Tisovca, Lieskovček, Podkovička, Hájček a Hájik, Súkromná ZUŠ z Rimavskej Soboty, Lykovček z Revúcej, Zrkadielko z Hnúšťa, Zornička z Klenovca.

Klenovčania môžu byť hrdí na to, aké slávnosti folklóru sa im dari z roka na rok pripravit. Klenovská Rontouka má vynikajúci chýr a láka mnohých špičkových folklóristov aj majstrov ľudovej umeleckej výroby. Tohtoročný 39. ročník festivalu, zameraný na regrútske zvyky, otvorila starostka obce Zlatica Kaštanová.

Slávnosti otvorila starostka obce Zlatica Kaštanová, ktorá zároveň odovzdala ocenenia významným osobnostiam, ktorých rodiskom je práve obec Klenovec. Svoje umenie ukázali aj Novoklenovčania – FSK Šajava z Kráľa, FS Vepor z Kle-

novca, MSSK Čierťaž z Nemeckej, Marian Čupka zo Šumiaca, bývalí sólisti FS Podpoľanec z Detvy, Štefan Chmelický z Liptovského Mikuláša, tanečná dielňa s ľudovou hudbou Ondreja Hlaváča z Gočova a FS Gymniz z Bratislavy.

V Rusku po stopäťdesiatich rokoch opäť zazneli aj matičné idey Všeslovanský zjazd a Matica slovenská

Marián GEŠPER – Foto: red., internet

Plynutie času je nezvratné. Akokoľvek by sme sa namáhali a priečili, aj tá najaktuálnejšia udalosť sa stratí v minulosti. Práve pre našu neodvratnú pominuteľnosť sa každá generácia usilovala zachovať pre budúce generácie skoncentrované vedomosti z dejín, vedy, kultúry a umenia. A zachytiť udalosti, ktorých význam by mali oceniť aj budúce pokolenia. Aj o tom mohli 26. mája až 3. júna 2017 rozmýšľať delegáti Matice slovenskej, ktorí sa zúčastnili na Jubilejnom Všeslovanskom zjazde. Uskutočnil sa v Moskve na 150. výročie Slovanického zjazdu v Moskve z roku 1867.

Matičná delegácia nevdojak niesla do ruskej metropoly zaujímavú symboliku, veď Matica slovenská bola jediná kontinuálne existujúca inštitúcia, ktorá vyslala na zjazd svojich zástupcov v roku 1867, ale aj o stopäťdesiat rokov neskoršie. Andrej Radlinský, Pavol Mudroň a Ján Baltazár Jesenský boli skutočne silná matičná delegácia, ak si uvedomíme, že všetci boli aj priami účastníci Memorandového zhromaždenia a spoluzakladatelia Matice slovenskej.

■ REPREZENTATÍVNE ZASTÚPENIE

Slováci sa nedali zahanbiť ani v roku 2017. Zo všetkých najpočetnejšiu sedemnástčlennú slovenskú delegáciu tvorili zástupcovia o. z. Slavice, Matice slovenskej a Mladej Matice, Spolku slovenských spisovateľov i Združenia slovenská vzájomnosť. Maticu reprezentovali predseda MS Ing. Marián Tkáč, PhD., podpredseda JUDr. Marián Gešper a vďaka nezištnej pomoci predstaviteľov Združenia Slovanická vzájomnosť boli pozvaní aj zástupcovia Mladej Matice: tajomník MM RNDr. Ján Seman, člen výboru MM Mgr. Michal Tkáč a členka výboru OMM Bratislava I. Mgr. Lenka Belovičová.

V rámci Jubilejného Všeslovanského zjazdu v Moskve 24. mája až 25. mája 2017, ktorý organizačne zastrešoval Všeslovanský zväz, sa uskutočnil v Moskve aj pravidelný XI. Všeslovanský zjazd. Jeho delegáti sa na záver k jubilejnému pripojili a stali sa jeho súčasťou.

Jubilejný zjazd sa oficiálne začal v najväčšej bibliotéke vo východnej Európe – v Ruskej štátnej knižnici plenárnym zasadnutím vyše dvesto delegátov všetkých slovenských národov. Za slovenskú delegáciu vystúpil Miloš Zverina, predseda o. z. Slavica, s príspevkom Slovanstvo a svet minulosti, prítomnosti a budúcnosti. Za najstaršiu národnú a kultúrnu ustanovú Maticu slovenskú sa prihovaril v slovenskom jazyku Marián Tkáč. Plenárne zasadnutie bolo však iba veľkolepým štartom takmer sedemdňového pracovného zasadnutia, ktoré sa začalo v Riečnom prístave v Moskve a končilo až po siedmich dňoch v bývalom ruskom hlavnom meste v Petrohrade.

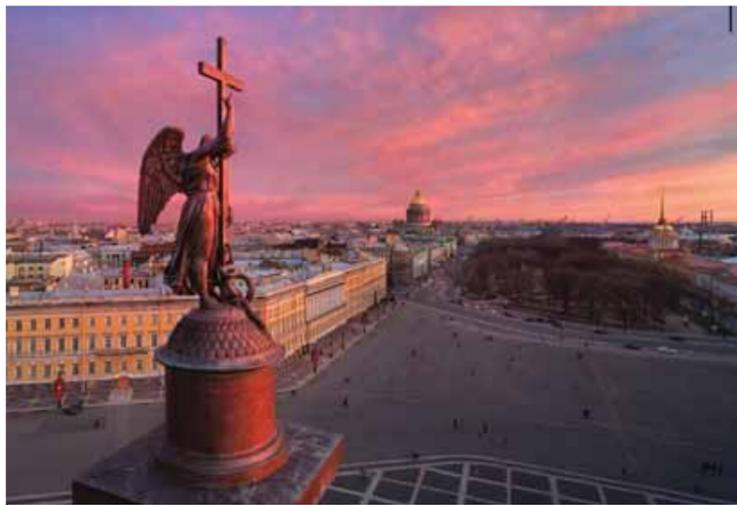
■ POZITÍVNA SKÚSEŇ

Delegáti z rôznych kútov slovenského sveta na mohutnej štvorpodlažnej riečnej lodi Kňazná Anastázia videli po trase Moskva, Uglič, Jaroslavl, Volga, Kirillov, Goricy, Kiži, Onežské jazero, Svir, Valaam, Ladožské jazero až po Petrohrad veľkú časť Ruska. V spomenutých mestách mohli delegáti navštíviť historické centrá a prezrieť si svetskú i sakrálnu kultúru a umelecké pamiatky vrátane návštev ruských kláštorov. Mladí matičníari si pri pamätníku v meste Jaroslavl pripomenuli pamiatku slovenského hokejového reprezentanta Pavla Demitru, ktorý tragicky zahynul v roku 2011.

Rusko nás pozitívne prekvapilo v mnohých ohľadoch, no súčasne sme si uvedomili, ako podprahovo môžu negatívne pôsobiť na človeka médiá. Rusko dneška jednoznačne nepatrí medzi zaostávajúce krajiny. Mali sme možnosť vidieť nielen Moskvu či Petrohrad, ale aj menšie mestá,

Ruská metropola sa zmenila na nepoznanie. Za kulisou starej známej architektúry vyrastajú mrakodrapy.

Petrohrad patrí nepochybne k najkrajším mestám na svete s množstvom obdivuhodných pamätihodností.

mestečká a dediny, ktoré sme navštívili počas našej cesty na sever. A veľakrát aj miesta, do ktorých nás zaviala naša zvedavosť mimo hlavných trás či turistických zaujímavostí. Sortiment rôzneho tovaru vo veľkých nákupných centrách alebo aj napríklad klasická predajňa potravín na dedine ničím nezaostávajú za Slovenskom. Na krajných predmestiach Moskvy i v odľahlých mestách po trase našej cesty sme videli stavebný ruch, moderné stroje a zjavné tempo tak na rozostavaných dvadsaťpäťposchodových bytovkách, ako aj na rozľahlých nákupných centrách.

■ KROK ZA KROKOM

Radovi Rusi, medzi ktorými sme stretávali množstvo príslušníkov iných slovenských národov – najmä Ukrajincov a Bielorusov, sa nám podobajú v štýle obliekania, mentalitou, ale aj každodennom živote. Rusko sa krok za krokom popri mnohých zložitých problémoch modernizuje, súčasne prebieha viditeľná obroda ruskej pravoslávnej kultúry, ktorá sa prejavuje novými alebo zrekonštruovanými kostolmi a na naše pomery mohutnými kláštorami i múzeami či historickými pamiatkami. Poznať, že ľudia si vážia svoje zamestnanie a pracujú na sebe tvrdo, keďže oproti nám nižšie platy a konkurenčné podmienky kapitalizmu sú tvrdou ruskou realitou. Nedá mi nepovedať, že minimálne v tejto európskej časti sme sa stretli s viacerými prípadmi, keď boli služby lepšie nastavené ako u nás doma.

Na lodi Kňazná Anastázia,

pomenovanej po dcére posledného ruského cára Mikuláša II., prebiehali konferencie na všemožné témy – od súčasných i historických pohľadov na slovanickú civilizáciu, štát, právo, literatúru, žurnalistiku, film, hudbu, divadlo cez geopolitiku, slovanickú jednotu, vývoj slovanických štátov i dejiny až po vzťah Slovanstva k Západu i k Ázii či k celoeurópskemu historickému vývoju. Na zjazde sme mohli stretnúť osobnosti celého spektra politických, spoločenských, náboženských názorov, často až protirečivých. Na druhej strane tieto rozdiely rýchlo ustúpili, len čo sa dostali do styku s témami slovenskej kultúry, jazyka či hudby.

■ OKRÚHLE STOLY

Zaujímavým prvkom boli okrúhle stoly, pri ktorých sme mohli najčastejšie vidieť matičných delegátov. Tie sa venovali slovanickému maliarstvu, sochárstvu, architektúre, politike, hospodárskym a ekonomickým otázkam, pokračujúcej globalizácii, ale najmä sa zaoberali perspektívami novej generácie slovanickej mládeže. Na samostatných sedeniach mohli svoje diela prezentovať spisovatelia a novinári. Večer patrilo prezentácii tradičnej kultúry slovanických krajín prostredníctvom koncertov a folklórnych vystúpení súborov a umelcov z rôznych slovanických národov: ruská Slavica, kozácky Biely kameň, slovenský muzikant Drahoš Daloš, Alexej Kolesnik, Sofija Karova-Chitova, Selena-Trifunovič Capin, Boris Kuvšinov a Andrej Budislav Jobus.

Delegácia Matice slovenskej na Všeslovanskom zjazde: J. SEMAN (zľava), M. GEŠPER, mladí matičníari a M. TKÁČ, predseda.

Slovenskí zástupcovia najčastejšie pôsobili v historickej sekcii, sekcii ľudovej hudby, ale aj v osobitnej sekcii slovanická mládež. Za sedem dní nadviazali kontakty prakticky s každou zahraničnou delegáciou. Zásadným prínosom matičnej delegácie bolo, že upriamila pozornosť organizátorov i delegátov zjazdu na problematiku malých západoslovanických národov, keďže mnohí referujúci mali len malé vedomosti o slovanickom národe. Viacerí v diskusných príspevkoch a referátoch vychádzali najmä z dejinných skúseností východného Slovanstva, ktoré sa aj sčasti stotožňovali s celým Slovanstvom. Matičníari poukázali na vývojovú špecifickosť menších národov, ako sú Slováci, Česi, Moravia, Rusíni, ale aj Lužickí Srbi. A zdôraznili, že iba niektoré skúsenosti z vývoja ruského, ukrajinského a bieloruského národa sa dajú použiť pre analýzu postavenia západných a južnoslovanických národov.

■ PRÍKLAD MATICE

Mnohých delegátov zaujal nadkonfesijný a nadstranícky charakter verejnoprávnej ustanovizne, akou je Matica slovenská. Počtom menšie slovanické národy si len ťažko môžu dovoliť vnútorné delenie, resp. zdôrazňovanie iba jednej konfesie či ideológie, čo by v ich prípade mohlo mať fatálne následky. Ruských organizátorov pozitívne zaujali praktické skúsenosti Slovanov, ktorí vo svojom národnom a štátnom vývoji museli v mene národného zjednotenia prekonať rôznorodé vnútorné prúty a odlišnosti s cieľom zachovať svojbytnosť, čoho vyjadrením je práve aj Matica slovenská. Viacerí delegáti sa zhodli, že to by mohol byť praktický model, ako sa priblížiť k reálnej jednote Slovanstva. Ponúkli sme pre budúce ročníky zjazdu pomoc pri nadviazaní kontaktov s ostatnými partnerskými slovanickými Maticami a s inými zahraničnými Maticami.

■ PÔSOBENIE MLADÝCH

Veľa práce vykonala aj slovenská mládežnícka a v nej mladomatičná delegácia v sekcii slovanická mládež, ktorá prirodzene nadobudla počas zjazdu dôležité postavenie, aké na jeho začiatku nemala. Slovenský návrh Deklarácie slovenskej mládeže bol prakticky prijatý bez podstatných pripomienok ostatnými zástupcami slovenskej mládeže. Členovia Mladej Matice a o. z. Slavice zaujali svojimi náhľadmi na Slovanstvo nielen mladých, ale i starších delegátov zjazdu. Matičníari tiež navrhli vytvoriť stálu komisiu mládeže, ktorá by intenzívne pracovala aj medzi jednotlivými zjazdmi. Ďalej nevyhnutnú vzájomnú výmenu študujúcej mládeže z rôznych slovanických krajín, čo by bol základ zachovania živej všeslovanickej idey aj do budúcnosti. Sekcia slovanická mládež nakoniec slávnostne uzatvárala program na lodi Kňazná Anastázia a jej hovorkyňou bola mladá matičníarka Mgr. Lenka Belovičová. Úplný záver patrilo slávnostnému zasadnutiu v kláštore Lavra Alexandra Nevského v starobylom Petrohrade 3. júna 2017, kde sa Jubilejný Všeslovanský zjazd ukončil.

MATIČNÉ DEPEŠE

O Vozárovo zlaté pero

Rodiskom štúrovského básnika a prekladateľa Sama Vozára (1823 – 1850), autora unikátnej cyklickej skladby Ukojenie tóni a politickej brožúry Hlas od Tatier, je obec Hrachovo, kde po ňom pomenovali školu. Každoročne tu v spolupráci s D MS v Rimavskej Sobote organizujú súťaž žiakov vo vlastnej tvorbe O Vozárovo zlaté pero. V tomto roku sa uskutočnil už jej 18. ročník, do ktorého z triednych kôl postúpilo tridsať detských literárnych talentov. Cenu D MS v Rimavskej Sobote získala žiačka Ema Krahulcová za báseň Tajomstvo minulosti.

(iš)

Sväti v Ohaji

Pre žiakov ZŠ Juraja Holčeka v Dolnom Ohaji krátko pred prázdninami pripravil Stanislav Bajanič, podpredseda Združenia slovenskej vzájomnosti a člen výboru Matice slovenskej, v rámci pôsobenia Cyrilo-metodskej akadémie zaujímavú prednášku o misii svätých solúnskych bratov na našom území aj s premietaním autorského filmu Stredoveká Bratislava. Prednášajúceho aj viacerých hostí, duchovných i pedagógov so školákmi privítal na podujatí predseda tamajšieho MO MS Vojtech Porubský. Cyklus prednášok, ktorého jedným z garantov bolo aj Svetové združenie Slovanov v zahraničí, prebieha už štvrtý rok od veľkého výročia (863 – 2013). Podujatie, kde vystúpil aj páter Šebastian Košút, ktorý pôsobil tridsať rokov v Ríme, finančne podporil OÚ Dolný Ohaj. Predstavitelia miestnej samosprávy a Matice slovenskej pozvali zároveň všetkých záujemcov na tradičný Ohajský Kenderáš, ktorý bude 8. júla.

(js)

Cvengrošovej rekapitulácia

Uprostred minulého týždňa sprístupnili v Ponitrianskom múzeu v Nitre výstavu k významnému životnému jubileu našej poprednej výtvarnej umelkyne, čestnej členky Umeleckej besedy slovenskej, akademickej sochárky Ludmily Cvengrošovej. Počas celého svojho tvorivého života sa sústredila a so zaujatím venovala zobrazeniu dejov a postáv najstarších dejín Slovenska aj s využitím archeologických náleзов a blízkych kontaktov s poprednými slovanickými archeológmi. Výstavu Ludmila Cvengrošová – sochárka slovenskej histórie si budú môcť záujemci pozrieť do konca októbra tohto roka.

(se)

Deň role v Hrušove

Rolnícke práce pri kosení, sušení a hrabaní sena, žatve, spracovaní obilia a slamy, ale aj pri výrobe slamenej krytiny, obrábaní pôdy a ďalšie činnosti na roli aj vo dvore hospodára spojené s výstavkou roľníckej techniky a náradia, tiež zábava pri ľudovej hudbe sú pripravené počas Dňa role 22. júla od 14. hodiny v Hrušove, ktorý je takýmto tematickými prezentáciami, oživením tradícií a zachovávaním folklóru známy už po celom Slovensku. Na podujatí v autentickom prostredí lazov (Chrastov) sa popri miestnych organizátoroch za finančnej participácie BBSK organizačne podieľa aj Matica slovenská.

(se)

Marián TKÁČ
predseda
Matice slovenskej

August 1967 v Matici

„Pražská jar“ sa nezačala v januári 1968 v Prahe, ale už v auguste 1967 v Matici a po správnom by sa mala volať „slovenská jeseň“.

V auguste pred päťdesiatimi rokmi sa zúčastnil prezident Antonín Novotný na oslavách stého výročia založenia martin-ského gymnázia a prišiel aj do Matice. Tu na matičnej pôde, keď sa dozvedel od vtedajšieho správcu Juraja Pašku, že Matica sa chce starať o zahraničných Slovákov, rozčúlil sa, že na to má v Prahe Československý ústav zahraničný, a obvinil zástupcov Matice z buržoázneho nacionalizmu. Vedelo sa, že prezident nemá Slovákov v láske, toto však nikto nečakal, takýto prístup k Matici bol urážkou Slovákov. Odmietol prijať dary, faksimile vzácných matičných dokumentov, prijať dary od Matice zakázal i svojej manželke. A keď mu ich poslali pošou do Prahy, zásielka sa vrátila s ručne napísaným odkazom: „Adresát neprijíma!“

Okrem urážky Matice sa Novotný počas pobytu v Martine dopustil i ďalších prešlapov. Namiesto návštevy Národného cintorína a vzdania holdu významným slovenským osobnostiam radšej išiel na exkurziu na neďaleké roľnícke družstvo. Informácie o takomto správaní prezidenta sa okamžite rozšírili a bola z toho veľká aféra. Po šiestich rokoch od slovenského poníženia, ktorým bolo faktické zrušenie slovenských národných orgánov v socialistickej ústave, bol tu výrazný podnet na riešenie postavenia Slovákov. Matica slovenská zvykne „otvárať témy“.

Následne v októbri sa konalo zasadanie slovenských komunistov pod vedením A. Dubčeka, ktorý odvážne kritizoval politiku pražského centra. To zamýšľalo v najbližších dvadsiatich rokoch vytvoriť deväťstotisíc pracovných príležitostí v Česku a len stotisíc na Slovensku, pričom demografi počítali pri stagnácii obyvateľstva v Česku s prírastkom Slovákov o asi jeden milión. To by bolo znamenalo hŕňne sťahovanie sa Slovákov za prácou do Česka. Dubčekovi vtedy radili ekonómia Viktor Pavlenda, Hvezdoň Kočtúch a ďalší.

Kritika Novotného vyniesla Dubčekovi v januári 1968 stoličku najvyššieho predstaviteľa v Prahe a renomé kliešniteľa „socializmu s ľudskou tvárou“. Arogantné správanie prezidenta posunulo aj riešenie štátoprávneho postavenia Slovenska, keď sa v rámci federácie stalo od 1. januára 1969 republikou.

Dvojkríž v bratislavskej Dúbravke sa stáva nielen sakrálnou dominantou

Spomienkovú slávnosť umocnili bulharskí hostia

Text a foto: Kveta SLYŠKOVÁ

Už štvrtýkrát uskutočnila Matica slovenská v Dúbravke spomienkové stretnutie pri Dvojkríži na počesť príchodu svätého Cyrila a Metoda na naše územie. Ich posolstvo, s ktorým odchádzali z byzantského cisárskeho dvora Michala III.: Chodte a učte všetky národy!, bude večne zachované touto misiou slovanských solúnskych bratov.

Na tohtoročnom stretnutí účinkoval päťdesiatčlenný folklórny súbor z bulharského Plevnu, ktorý viedla zástupkyňa oblastného starostu Zdravna Pavlova Marinová. Z predstaviteľov bratislavskej mestskej časti bol prítomný starosta PhDr. M. Zaťovič s manželkou – mestskou poslankyňou, a ďalší hostia, tamojší duchovní, matičiari a občania tejto bratislavskej mestskej časti.

V úvode slávnosti zaznela báseň o Cyrilovi a Metodovi z vlastnej tvorby inžiniera M. Peniašteka.

Matičný súbor za zvukov harmoniky S. Staneka zaspieval pieseň Duša kresťanská. Udalosti spojené s príchodom pôsobením Konštantína-Cyrila a Metoda, ich dejinný význam pre náš národ priblížil správca dúbavskej fary M. Bederka. Potom za zvukov piesne Nitra, milá Nitra položili matičiari ku Dvojkrížu veniec, ktorý sa už stal dominantou Dúbravky. Spoločne so súborom si všetci zaspievali pieseň Otče náš, vylisť nás, zachovaj nám národ náš. Pamiatku svätých bratov si utčili spevom i bulharskí hostia, kde je

Oslavy príchodu Cyrila a Metoda v bratislavskej Dúbravke.

cyrilo-metodská tradícia stále veľmi živá. O nej, ale aj o ďalších pamätihodnostiach i súčasnosti mesta Plevnu porozprávala prítomným predstaviteľka Plevnu Zdravna Marinová v Kultúrnom centre Fontána na Ožvoldíkovej ulici, kde oslavy potom pokračovali ďalším kultúrnym programom, v ktorom bulharský folklórny

súbor zaspieval a zatancoval ich tradičné piesne a tance.

Úprimné priateľstvo, stisky rúk pri rozlúčke, výmena suvenírov a adries zanechali pekné vnemy a zaiste aj trvalé kontakty, ktoré určite budú pokračovať v budúcnosti. Veď slovanské národy svoje cyrilo-metodské korene nikdy nezaprú.

Predseda Matice slovenskej podal trestné oznámenie za urážku L. Štúra

Na ďalšiu obranu Ľudovíta Štúra

Nie je to prvý raz, čo sa nám treba postaviť na obranu nášho národného symbolu Ľudovíta Štúra. Raz má ustúpiť bratislavským anarchistom monarchistom a vyprázdniť námestie, kam ho aj s druhmi vmodelovali dejiny a Bartfay; inokedy ho ponevriajú na obrazovkách televízorov moderátori, čo si mylia ústa s análohom, a najnovšie ho vykresľujú v istom jedovitom časopise div nie ako dozorcú v koncentráku a židobijcu...

Predseda Matice slovenskej Marián Tkáč podal v utorok 4. júla na Generálnej prokuratúre SR oznámenie o skutočnostiach nasvedčujúcich spáchaniu trestného činu v súvislosti s uverejnením portrétu Ľudovíta Štúra s fašistickými symbolmi na obálke čísla 24/2017 časopisu „týždeň“. „Je predseda nepredstaviteľný, aby ktokoľvek takým arogantným spôsobom zaútočil na jednu z najvýznamnejších osobností

slovenských dejín, lídra slovenského národa, ktorý odvážne vyhlásil 19. septembra 1848 slovenskú nezávislosť od Maďarska. Matica je tu aj na to, aby obhajovala slovenskú historickú pravdu pred nepravdami,“ povedal na margo iniciatívy predsedu MS Marián Tkáč, ktorý oznámenie na GP SR podal osobne v prítomnosti predsedu prezídia Matice slovenskej Miroslava Holečka.

(red)

Spolupráca Matice slovenskej a Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Prínosná kooperácia pokračuje

Koncom júna sa na rektoráte UPJŠ v Košiciach uskutočnilo stretnutie vedenia UPJŠ v Košiciach s predstaviteľom košickej Matice slovenskej. Rektor UPJŠ prof. RNDr. Pavol Sovák, CSc., a prorektor UPJŠ prof. PhDr. Ján Gbúr, CSc., spoločne s Ing. Františkom Mrvom posúdili úroveň doterajšej spolupráce a hľadali možnosti, ako ju ešte viac zefektívniť a zviditeľniť.

Univerzita spolupracuje s Maticou slovenskou v Košiciach už desiatky rokov. Od roku 2004 túto spoluprácu garantoval najmä prof. PhDr. Ján Gbúr, CSc., veľký priaznivec Matice, literárny vedec, bývalý dvojnásobný dekan Filozofickej fakulty UPJŠ a súčasný prorektor UPJŠ, ktorý je držiteľom Zlatej medaily Matice slovenskej. Vedenie MS mu najvyššie vyznamenanie udelilo pri

príležitosti jeho šesťdesiatych narodenín. Pri tomto okružlom jubileu ho primátor mesta počas Dní mesta Košice ocenil prestížnou Cenou primátora.

Na stretnutí sa rokovalo aj o participácii Matice slovenskej, Magistrátu mesta Košice a samotnej UPJŠ na oslavách 25. výročia Ústavy SR, ktorých je UPJŠ jedným z hlavných organizátorov a vedno s MO MS Košice-

Myslava zabezpečuje bohatý kultúrny program. Slávnostný koncert sa uskutoční v piatok 8. septembra 2017 o 11. hodine vo veľkej aule SOŠ automobilovej na Moldavskej 2 v Košiciach. František Mrva odovzdal počas stretnutia rektorovi Pavlovi Sovákovi Zlatú knihu Matice slovenskej, ktorú mu ako výraz uznania venoval predseda MS M. Tkáč.

Text a foto: Jozef MYSLAVSKÝ

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 24 sme sa pýtali na jubileum zakladateľskej osobnosti slovenského divadelníctva Janka Borodáča. Odpoveď na našu otázku mala znieť, že si pripomíname 125. výročie jeho narodenia. Správne odpovedali mnohí naši čitatelia, ale vyžrebovali sme iba troch, ktorých odmeníme cenami: Alžbetu Masnicovú, Makov; Margitu Šomrákovú, Trnava; Miloša Ľahkého z Bojníc. Blahoželáme!

Z mnohých zaujímavých článkov v tomto rozšírenom vydaní matičného týždenníka sme sa rozhodli do nášho kvízu zaradiť túto otázku: ● Ako sa nazýva miesto na Ukrajine, kde sa zachoval azda jediný pamätník slovenským vojakom, ktorí počas druhej svetovej vojny bojovali na východnom fronte?

Odpovede nám posielajte na adresu redakcie, ktorú nájdete aj v tiráži týchto novín, našej administrátorke L. Rišiaňovej do 21. júla tohto roka.

(red)

PRIPOMÍNAME SI

15. júla

– deväťdesiatpäť rokov od narodenia spisovateľky a disidentky Hany Ponickéj (1922 – 2007)

– pred dvadsiatimi rokmi komisia EÚ neodporučila začať rokovania so Slovenskom o vstupe do Únie (1997)

– automobilový pretekár Štefan Rosina má tridsať rokov

16. júla

– deväťdesiat rokov, čo sa narodil maliar Ernest Špitz (1927 – 1960)

– tridsať rokov od smrti prírodovedca prof. Oskára Ferianca (1905 – 1987)

17. júla

– deväťdesiat rokov od narodenia básnika a politika Miroslava Válka (1927 – 1991)

– pred dvadsiatimi rokmi prijala SNR Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenska, prezident Havel odpovedal o dva dni demisiou (1992)

18. júla

– dvadsať rokov od smrti publicistu a prekladateľa Ivana Krčméryho (1921 – 1997)

– v Želiezovciach v roku 2007 padol dovtedajší teplotný rekord na Slovensku; namerali 39,9 stupňa Celzia

19. júla

– stotridsaťpäť rokov od narodenia významného banského inžiniera Aurela Lehotského (1882 – 1953)

20. júla

– otvorili prvú univerzitu na Slovensku – Academiú Istropolitánu (1467); 550. výročie

– nový teplotný rekord vydržal dva dni – v Hurbanove namerali 40,2 stupňa Celzia

– traja vynikajúci športovci majú narodeniny: hokejista Jozef Stumpel štyridsaťpäť rokov, zlatý vodný slalomár z Ria Peter Škantár a hádzanár Peter Kukučka oslavujú tridsaťpäťku

21. júla

– pred päťsto tridsiatimi rokmi sa narodil Ján Zápoľský (1487 – 1540), veľmož, ktorý vlastnil sedemdesiatdva hradov a panstiev na Slovensku a vyhlásil sa za kráľa, po dlhoročnej vojne s Habsburgovcami ostal vládcom východnej časti Uhorska

– pred desiatimi rokmi zomrel spisovateľ a novinár Miloš Krno (1922 – 2007) a básnik, organizátor literárneho života vo Zvolene Ján Miroslav Pinka (1929 – 2007)

22. júla

– deväťdesiatpäť rokov od narodenia Petra Ratkoša, historika slovenského stredoveku a zvlášť Veľkej Moravy (1922 – 1987)

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil filmový dokumentarista Štefan Kamenický (1932 – 2009)

23. júla

– v Bratislave sa pred dvadsiatimi rokmi dohodli predstavitelia HZDS a českej ODS o zániku ČSFR (1992)

24. júla

– Ján Černocho, slovenský kardinál a uhorský primas zomrel pred deväťdesiatimi rokmi (1852 – 1927)

– moravská osada U Sabotú sa stala pred dvadsiatimi rokmi súčasťou Slovenskej republiky (1997)

25. júla

– stodvadsaťpäť rokov, čo dali do užívania železnicu Poprad – Studený Potok – Kežmarok (1892)

– poetka, prozaička a novinárka Jana Šimulčíková má okružle výročie

26. júl

– prozaik, básnik, výtvarník a umenovedec Albert Marenčin má úctyhodných deväťdesiatpäť rokov

– predseda vlády SR pri vzniku samostatného štátu Vladimír Mečiar oslavuje sedemdesiatpäťku

27. júla

– ikone slovenského futbalu Marekovi Hamšíkovi pripíame k tridsiatke

(jč)